ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1940

ΕΦΗΜΕΡΑ

ΣΤΗΝ ΕΚΤΗ ΣΕΙΡΑ

Τοῦ Δημήτρη Φωτιάδη

Ὁ Πλάτωνας στὸ «Φαῖδρο» λέει γιὰ τὶς ψυχές, πὼς «σὰν ἀπὸ κάποια κακοτυχιά, εἴτε ἀπὸ κακία, γίνουν βαρειὲς» καὶ πέσουν, ἀπὸ τὸν ὑπερουράνιο τόπο, ὅπου συμπορεύουνται μὲ τοὺς θεούς, στὴ γῆ, εἶναι νόμος νὰ μποῦν, στὴν πρώτη αὐτὴ ἐνσάρκωσή τους, στὸ σῶμα ἑνός ἀνθρώπου. Τὴ σειρὰ τὴν καθορίζει ὁ φιλόσοφος σύμφωνα μὲ τὶς ἀλήθειες ποὺ εἶδε ἡ κάθεμιὰ ψυχὴ στὸ οὐράνιο ταξίδι της. Νὰ ποιὰ εἶναι:

«Ὅποια ψυχὴ εἶδε πολλὰ μπαίνει στὸ γόνο ἑνὸς ἄντρα, ποὺ θὰ γίνει εἴτε φιλόσοφος, εἴτε φιλόκαλος, εἴτε κάποιου ποὺ θὰ εἶναι ἀληθινὰ μορφωμένος καὶ ποὺ θὰ ξέρει καλὰ τὰ ἐρωτικά· ἡ ψυχὴ ποὺ ἔρχεται δεύτερη ἔπειτ' ἀπὸ αὐτή, θὰ μπεῖ στὸ γόνο ἑνὸς βασιλιὰ ποὺ θὰ εἶναι ὑπάκουος στοὺς νόμους, εἴτε καλὸς πολεμιστὴς κ' ἱκανὸς ἄξια νὰ κυβερνᾶ· ἡ τρίτη σ' ἕναν πολιτικό, εἴτε σὲ κάποιον οἰκονομολόγο ἢ χρηματιστὴ· ἡ τέταρτη σ' ἀθλητὴ ὅπου ἀγαπᾶ τοὺς μόχθους, εἴτε σὲ κάποιον ποὺ θὰ βαλθεῖ νὰ γιατρεύει τὰ σώματα· ἡ πέμπτη σ' ἕναν ὅπου θὰ γίνει μάντης, εἴτε ἱεροτελεστής· ἡ ἕκτη σὲ ποιητή, εἴτε σὲ καλλιτέχνη· ἡ ἕβδομη σὲ τεχνίτη, εἴτε γεωργό· ἡ ὄγδοη σὲ σοφιστή, εἴτε δημοκόπο κ' ἡ ἔνατη σὲ τύραννο». (1)

Ἡ σειρὰ ποὺ τοποθετεῖ ὁ Πλάτωνας τὸν ποιητὴ καὶ τὸν καλλιτέχνη, πολὺ πιὸ κάτω κι' ἀπ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν χρηματιστή, εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς βαθειᾶς του περιφρόνησης πρὸς τὴν «ἄσκοπη ποίηση» — πρὸς τὴν τέχνη γιὰ τὴν τέχνη», ὅπως θὰ λέναμε σήμερα— ποὺ δὲν ἐξυπηρετεῖ σὲ τίποτα τὸν ἄνθρωπο, ὅπως δὲν τὸν βοηθᾶ νὰ γνωρίσει τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ γίνει καλύτερος. Γνωστὸ εἶναι ἀκόμα τὸ κατηγορητήριο τοῦ Πλάτωνα, ἐνάντια στοὺς ποιητές, στὴν «Πολιτεία» του. Τὰ ἔπη κι' αὐτοῦ ἀκόμα τοῦ Ἡσίοδου, κι' αὐτοῦ ἀκόμα τοῦ Ὅμηρου ἀρνεῖται νὰ τὰ δεχτεῖ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν νέων. Ἀφοῦ ὁμολογήσει πὼς ὁ Ὅμηρος εἶναι «ὁ μέγιστος ποιητὴς κι' ὁ πρῶτος τραγωδοποιός», ἀφοῦ ἐξομολογηθεῖ πὼς «ἡ φιλία κι' ὁ σεβασμὸς ποὺ ἔχει στὸν Ὅμηρο ἀπὸ μικρὸ παιδὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ μιλήσει λεύτερα γι' αὐτόν», τοῦ κάνει, μὲ τὸ στόμα τοῦ Σωκράτη, αὐτὸ τὸ ρώτημα:

«Ἀγαπημένε μας Ὅμηρε, ἂν σὺ δὲν στέκεις τρεῖς βαθμοὺς μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ὡς πρὸς τὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀρετὴ ὄντας ἑνὸς εἰδώλου δημιουργός, ποὺ εἶναι κατὰ τὸν ὁρισμό μας μιμητής, ἀλλὰ στέκεις ἔστω καὶ δυὸ μονάχα βαθμοὺς μακρυά, κι' ἀνίσως ἤσουν σὲ θέση νὰ ξεχωρίζεις ποιὲς συστηματικὲς ἐνασχολήσεις κάνουν καλύτεροὺς ἢ γειρότερους τοὺς ἀνθρώπους στὴν ἰδιωτικὴ καὶ δημόσιά τους ζωή, πές μας σὲ παρακαλοῦμε, ποιὰ πόλη διοικήθηκε ἐξ αἰτίας σου καλύτερα κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ἐξ αἰτίας τοῦ Λυκούργου ἡ Λακεδαίμων διοικήθηκε καλύτερα, καθὼς καὶ ἄλλες πολλὲς πόλεις μεγάλες καὶ μικρὲς ἐξ αἰτίας πολλῶν ἄλλων νομοθετῶν; Σένα ποιὰ πόλη σὲ ἀναφέρει ὡς αἴτιο καλῆς νομοθεσίας καὶ ὡς αἴτιο τῆς ὠφέλειάς της; Ὡς τέτοιον ἀναφέρει ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία τὸν Χαρώνδα, ἡ πατρίδα μας τὸν Σόλωνα· σένα ὅμως ποιά;» (2)

Δὲν πρόκειται, βέβαια, νὰ ἐξετάσω ἐδῶ τὴν πολυθρύλητη αὐτὴ γνώμη τοῦ Πλάτωνα κι' οὔτε ἂν εἶχε δίκιο ἢ ὄχι, γυρεύοντας νὰ ἐξώσει ἀπὸ τὴν πολιτεία του τὸν Ὅμηρο, τὸν Ἡσίοδο καὶ τοὺς ἄλλους μεγάλους τραγικοὺς ποιητές. Εἶναι ἕνα θέμα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξεταστεῖ μέσα σ' ὁλόκληρο τὸ πλαίσιο τῶν ἀπόψεων τοῦ φιλόσοφου, γιὰ τὸ πῶς μπορεῖ νὰ συγκροτηθεῖ μιὰ τέλεια πολιτεία. Μὰ ἔτοι τὸ θέμα γίνεται τεράστιο καὶ δὲν ἔχει, βέβαια,

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

(1) Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἀπὸ τὸν «Φαῖδρο» (248 d) τὸ παραθέτω ἀπὸ μετάφρασή μου τοῦ τόσο ἐξοχου διαλόγου. Τὴν ἐργασία μου αὐτὴ τὴν ἔχω ἀρχίσει ἀπὸ καιρὸ κ' ἐλπίζω νὰ δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ὡς τὸ τέλος τοῦ χρόνου.

(2) Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἀπὸ τὴν «Πολιτεία» (599c) τὸ παραθέτω ἀπὸ τὴν τελευταία μετάφραση τοῦ κ. Κ. Δ. Γεωργούλη. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐργασία ποὺ μὲ τὴν περίφημη εἰσαγωγή κι' τὸ πλῆθος τῶν σημειώσεων, τιμᾶ τὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων κειμένων στὸν τόπο μας.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Τοῦ Γιώργου Θεοτοκᾶ

(ΣΗΜ.— Τὸ ἄρθρο αὐτὸ γράφηκε εἰδικὰ γιὰ τὸ βουλγαρικὸ περιοδικὸ «Ζλατορόγκ» τῆς Σόφιας, ὅπου καὶ δημοσιεύτηκε στο φύλλο τοῦ Φεβρουαρίου 1940.)

Ἔχω μπροστά μου τὴν ἀνθολογία τῶν συγχρόνων Βουλγάρων πεζογράφων ποὺ δημοσίεψε τελευταῖα στὰ ἑλληνικὰ ὁ Ἄργης Κόρακας. Ἀνοίγω καὶ ξεφυλλίζω αὐτὸ τὸ βιβλίο, μὲ ἐντελῶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε, σὲ μιὰ ὁμαδικὴ καὶ ἔγκυρη ἐκδήλωσή της, τὴ συναισθηματικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ τοῦ γειτονικοῦ λαοῦ. Ἡ περιέργειά μας εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι μεγάλη.

Ἡ ἐπαφή μας μὲ τοὺς Βουλγάρους εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ παλαιότερα καὶ σοβαρότερα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας, ἕνα γεγονὸς ποὺ ἀσφαλῶς ἐπηρέασε τὴν ἐθνικὴ ἐξέλιξή μας. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι κι' αὐτοὺς θὰ τοὺς ἔχει ἐπηρεάσει ὡς ἕνα σημεῖο ἡ συνάντησή τους μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ κ' ἡ χιλιόχρονη ἀντίθεσή τους μαζί του.

Ὡστόσο, παρὰ τὴν τόση ἀντίθεση καὶ τὴν ἀναπόφευκτη τριβή μας μέσα στὸν πόλεμο ἢ τὴν εἰρήνη, δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ γνώση μας τῶν Βουλγάρων ἔμεινε τελικὰ περιορισμένη σὲ τοῦτο: ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα λαὸ μὲ μεγάλες πολεμικὲς ἀρετὲς καὶ μεγάλη φιλοδοξία, ποὺ μᾶς ἀναγκάζει νὰ συλλογιζόμαστε τὴν πραγματικότητα. Ἔτσι, τουλάχιστον εἶδαν τοὺς Βουλγάρους οἱ πνευματικοὶ ὁδηγοὶ τοῦ ἔθνους μας στὴν ἀρχὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ὁ Παλαμᾶς, λ. χ., ἢ ὁ Ἰων Δραγούμης, ὁ ἐμψυχωτὴς τοῦ μακεδονικοῦ ἀγώνα. Τολμῶ νὰ πῶ ὅτι τοὺς εἶδαν χωρὶς βαθύτερο μῖσος, ἴσως μάλιστα καὶ μὲ κάποια εὐγνωμοσύνη.

Ἡ γνώση ὅμως αὐτή, ὅπως κι' ἂν τὸ πάρουμε, εἶταν μιὰ γνώση πολὺ στενή. Πέρα ἀπὸ τὸ ὅριο ποὺ σημείωσα, ἡ Βουλγαρία εἶτανε στὰ μάτια μας μιὰ ἄγνωστη στέπα· μὲ χιονισμένα βουνά, μὲ πολιτεῖες τοῦ σλαυϊκοῦ τύπου καὶ μὲ πολλοὺς στρατιῶτες ντυμένους πράσινα, κάτι μακρυνὸ καὶ ἀνησυχητικὸ ποὺ ἔμοιαζε πολὺ ἀόριστα μὲ τὴ Ρωσσία.

Ἡ μετάφραση στὴ γλῶσσα μας λογοτεχνικῶν ἔργων βουλγαρικῶν θὰ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ σκίσει ἐν μέρει αὐτὸ τὸ πέπλο τοῦ μυστηρίου καὶ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ ξεχωρίσουμε κάπως τὴν ἀληθινὴ μορφή, τὴν ψυχοσύνθεση, τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Δὲν πρόκειται σ' αὐτὸ τὸ σύντομο ἄρθρο νὰ κάνω λογοτεχνικὴ κριτική, ἀλλὰ θέλω μονάχα νὰ τονίσω μερικὲς γενικὲς ἐντυπώσεις ἑνὸς Ἕλληνα ἀναγνώστη ἀπὸ τὸ διάβασμα τῶν διηγημάτων τῆς συλλογῆς ποὺ ἔχω σήμερα ὑπ' ὄψη μου, ἐντυπώσεις ποὺ ἀφοροῦν ὄχι τόσο τὴν τέχνη, ὅσο τὶς ἀνθρώπινες ἰδιότητες ποὺ ἐκφράζουν αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς.

Τὴν πρώτη μου λοιπὸν γενικὴ ἐντύπωση θὰ τὴ διατυπώσω ἀρνητικά: στὴν ἀνθολογία αὐτὴ δὲ βρίσκω κανένα ἴχνος τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου μυστικισμοῦ, τῆς περίπλοκης περιπάθειας καὶ τοῦ μεσσιανισμοῦ ποὺ συνηθίσαμε νὰ θεωροῦμε ὡς τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τῆς σλαυϊκῆς ψυχῆς. Τὸ τονίζω αὐτό, γιατὶ εἶναι κάτι ποὺ μοῦ φαίνεται σοβαρό. Ἔχω μπροστά μου μιὰ εἰκοσαριὰ σημερινοὺς συγγραφεῖς μιᾶς σλαυϊκῆς γλώσσας, ποὺ τὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα τους δὲ συνταυτίζεται μ' ἐκεῖνο ποὺ ἔχω μάθει νὰ θεωρῶ ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν σλαυϊκὸ πνεῦμα. Μπορεῖ ὡστόσο ἡ ἀντίληψή μου τοῦ σλαυϊσμοῦ νὰ εἶναι στενὴ ἢ ξεπερασμένη. Γιὰ τοῦτο περιορίζουμαι νὰ θέσω τὸ ζήτημα καὶ δὲ βιάζουμαι νὰ τὸ λύσω.

Προχωρώντας στὴν ἀνάλυση τῶν ἐντυπώσεών μου, βρίσκω ἄξαφνα ὅτι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς ἔχουν μαζί μας πολὺ περισσότερα κοινὰ πράγματα ἀπὸ ὅ,τι νόμιζα. Ἰδοὺ λ. χ. ὁ Ἄης—Γιώργης τοῦ Ἐλὶν Πελίν, ποὺ περιδιαβάζει χαμογελαστὸς στὸν κάμπο, μὲς

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

('Η μελέτη ποὺ δημοσιεύουμε εἶναι ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἡ Φιλλανδία» ποὺ θὰ κυκλοφορήσει προσεχῶς στὶς ἐκδόσεις τοῦ οἴκου «Les Horizons de France», 39 rue du Général Foy, Paris. Ἕνας τόμος, μεγ. σχ. 192 σελ. μὲ 64 εἰκονογραφημένες σελίδες. Τιμὴ φρ. γαλ. 50. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰν ἀκέραια παρουσίαση τοῦ φιλλανδικοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὸ δέκατο, κιόνα ὡς τὴν ἡμερησία διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ Μάνναρχάιμ στὶς 13 Μαρτίου 1940).

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ (1)

ΤΟΥ LOUCIEN MAURY

Πρὸς τὴ Διεύθυνση τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» Ἀθήνα

Κύριε Διευθυντά,

Κυκλοφόρησε τελευταία, μὲ τὸν τίτλο «Πολωνία», ὁ πρῶτος τόμος μιᾶς καινούργιας γαλλικῆς συλλογῆς. Ὁ κ. Φιρμὲν Ρόζ τὸν παρουσίασε στὴν Ἀκαδημία τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Σπουδῶν μὲ τ' ἀκόλουθα λόγια: «Αὐτὸς ὁ τόμος, ποὺ ἀπευθύνεται στὸ μεγάλο μορφωμένο κοινό, ἐπιτυχαίνει τὸ δύσκολο κατόρθωμα νὰ δώσει, μὲ λίγες σχετικὰ σελίδες, ὅ,τι χρειάζεται νὰ ξέρει κανεὶς σήμερα γιὰ τὴν Πολωνία. Διαβάζεται μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον, χάρη στὸ ταλέντο τῶν συγγραφέων, ποὺ, μὲ ζωντάνια κι' ἀντικειμενικότητα, παρουσίασαν τὴ γεωγραφικὴ ὄψη καὶ τὴν ἱστορία τῆς χώρας αὐτῆς, καθὼς καὶ τὴ λαϊκὴ της ποίηση, τὴ λογοτεχνία καὶ τὴν τέχνη της».

Τὴν ἴδια μέθοδο ἀκολουθήσαμε καὶ γιὰ τὸν καινούργιο μας τόμο «Ἡ Φιλλανδία», ποὺ θὰ ἐκδοθεῖ προσεχῶς καὶ ποὺ τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα», μὲ τὴ συγκατάθεσή μας, παρουσιάζουν πρῶτα οὐτὰ στοὺς ἀναγνῶστες τους τὸ ἀπόσπασμα γιὰ τὴ φιλλανδικὴ λογοτεχνία. Τὸ ἔγραψε ὁ Λουὶ πὲν Μωρύ, ὁ διαπρεπὴς γάλλος σχολιαστὴς καὶ μελετητὴς τῶν σκανδιναυϊκῶν γραμμάτων.

Γιὰ μᾶς τοὺς Γάλλους διανοουμένους, τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» ἔχουν γίνει πιὰ ἀγαπητὰ καὶ πολύτιμα, μὲ τὴν πλήρη τους λογοτεχνικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐνημερότητα. Βλέπουμε μὲ πόση φωτεινὴ ἐπιμονὴ ἐξακολουθεῖτε τὸ ἔργο σας, ποὺ εἶναι ἀκόμη πιὸ ἄξιο ἐπαινο μέσα στὴν ταραγμένη ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε. Γιὰ τοῦτο, τώρα ποὺ μᾶς τὸ ζήτησε ὁ φίλος μας κ. Θράσος Καοτανάκης, δίνουμε μ' ἀληθινὴ προθυμία στὸ περιοδικὸ σας τὶς ἀνέκδοτες σελίδες μας καὶ τὶς σχετικὲς ἀνέκδοτες εἰκονογραφήσεις ποὺ ἀφοροῦν τὴν πνευματικὴ παραγωγὴ τῆς Φιλλανδίας.

Μὲ τὰ συναδελφικά μου αἰσθήματα

LOUIS CHAUMEIL

Διευθυντὴς τῶν ἐκδόσεων «Ὁρίζοντες τῆς Γαλλίας»

Μιὰ ἀπὸ τὶς νεώτερες — καὶ παλαιότερες — εὐρωπαϊκὲς φιλολογίες, ἡ φιλ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 4)

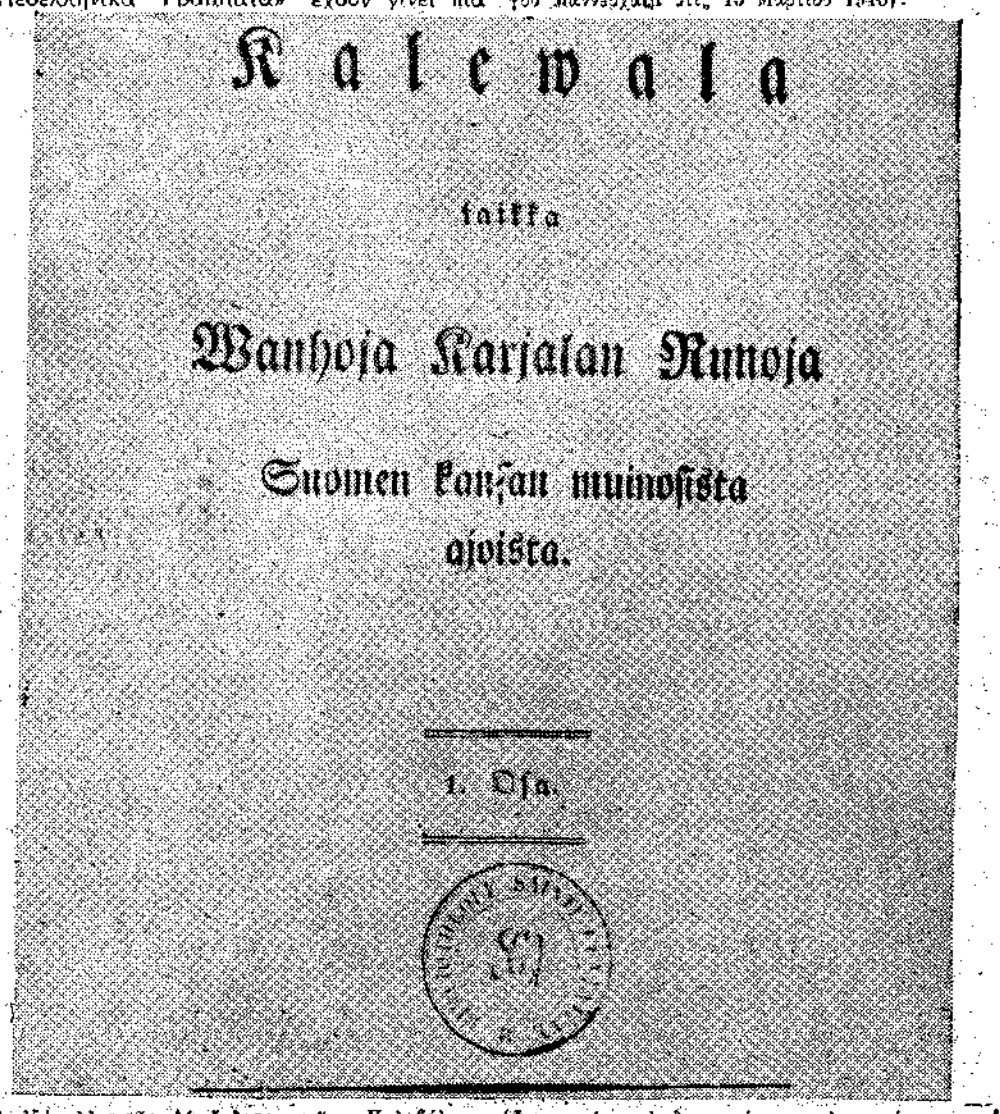

Τὸ ἐξώφυλλο τῆς Α' ἐκδόσης τοῦ «Καλεβάλα» (Φωτογραφία ποὺ δημοσιεύεται γιὰ πρώτη φορά)

Στὴ σελίδα 7, ἄρθρο τοῦ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ γιὰ τὸν ΜΙΛΤΟ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ

ΕΝΑ ΣΠΑΝΙΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Ο ΜΟΡΕΑΣ ΑΠΑΝΤΑ ΣΤΟΝ ΡΟΪΔΗ

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

"Ηδη αί σύντομοι άλλά σαφείς ρήσεις δύο άλλων αξιοπίστων συγγραφέων θέλουσι πείσει ημάς ότι τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ οὐδέποτε ἐγκαταλείπει ἔνι μόνον τὸν πεπολιτισμένον ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἡμιβάρβαρον, καὶ ὅτι αἱ κατασταστικαὶ πτέρυγες τοῦ ἔξαρσίνης ἐνίοτε φυσᾶται ὑπὸ πνεύματος λιβὸς ἀντιποιητικῆς κοινωνικῆς τάσεως δὲν ἔχουσιν ἀρκετὴν δύναμιν ἵνα σκορπίσωσι τὰ δοσσερὰ πέταλα τοῦ καλλιγράφου ἄνθους τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Ἀδόλφος Πικτέ. «Ἡ δύναμις τοῦ αἰσθανεσθαι καὶ ἐκτυποῖν τὸ καλὸν εἶναι ἐμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅσον καὶ ἡ τῆς σκέψεως. Ἡ ἀνθρωπότης, ἂς εἴμεθα θέβαιοι, θὰ εὑρίσκῃ πάντοτε εἰς ὅλος τὰς μελλούσας αὐτῆς μεταβολὰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδεοκτὴν συνάμα ἐνθουσιασμὸν αὐτῆς διὰ τὸν ἔργον τῆς τέχνης καὶ τῆς ποιήσεως» (1). Τοιοῦτα περίπου ἐνθρᾷζει καὶ ὁ Σαϊντ-Μπέβ διὰ τὸν ἔεθε: «Ἡ πολιτεία δὲν ἀποθνήσκει ποτέ· ὅλαι αἱ γενεαὶ ἔρχονται καὶ παρέρχονται φέρουσαι πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴ ἄνθη τῶν νοῦ τοὺς ἔρωτες καὶ τὰ ἄσματα (2).

Ἐάν, φίλε ἀναγνώστα, ἐπρόκειτο νὰ ἐξομολογηθῶμεν τὰς ἰδίας ἡμῶν εἰλικρινῶς καὶ ἀπροκαλύπτως, ἠθέλομεν σοὶ εἴπει: Ἡ διὰ ποιοσθέσεων κεκαιμένων χωρίων πανοῦς εἴδους συγγραφὴν σωτήτησις, ἐπὶ ζητητῶτων ὠὴ ὁρισμένων ἀλλ' ἐντελῶς ἀφοπιείων, ἐφευρεθὴν ὑπ' ἐνείνων οἵτινες στερούμενοι ἐπιγειοπιώτων βλέπουσιν ἑαυτοὺς ἠναγκασμένους νὰ ζητήσωσιν ἄαυλον καὶ σωστοῖον ὑπὸ ἀνεξιχνιάστων παρασυμπτῶν ἀπόφθητα τείνη. Ὁιοῦονοῦδήποτε ὅτι μὲ τὰ μεγάλης δυσκοσκείας καὶ ἐξ ἀνωφερεύκτου ἀνάγκης ἀκολουθοῦσιν εἰς τινα εἰδη τῆν ποιήσεως διατριβῆς τὴν ἠέβαιον ταύτην ὑόνον καὶ ὑόνον ἐν' ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Ροΐδου ὅτι πάντες οἱ δόκιμοι τεχνοκρίται συμφωνοῦσι πληρέστατα μεθ' αὐτοῦ, εἶναι ἰσχυρισμὸς ὅλως ἀβάσιμος καὶ ἀδικοπλάνητος. Ἀλλ' ἐὰν αἱ σφηρομένοι δοκιμαστικαὶ θεωρίαι εἶναι πολλάκις βλακεῖ, τοὐναντίον αἱ ἐκ τῆς ἱστορίας ἐξηνμένεαι ἐμπειρικαὶ ἀποδείξεις εἶναι ἀναμφισβήτητοι τὸ κάλλιστον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ κατὰ τῆν ψευδοσοφίας πνεῦμονιον καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῶν σπεύδομεν νὰ ταχθῶμεν.

Κτυπᾷ μανιωδῶς ἡ σφύρα ἐπὶ τοῦ ἄκμονος, οἱ ψυσητῆρες ἀσθμαίνουσιν, ὁ λέβης κοχλάζει καὶ ὁ σίδηρος πυρακτοῦται. Σᾶς ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς χώρας ἐκείνης ἐν ᾗ: «Ἡ ὑλικὴ δραστηριότης κατέστη πλέον ἐθνικὴ μανία καὶ δὲν ἀφίνει θέσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ κοινοῦ διὰ πράγματα ὑπτάρνα ὑπέρανω τῶν γηΐνων καὶ χοϊκῶν» (3). Σᾶς ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς ἄγαν εὐδαίμονος καὶ ἄγαν θετικῆς πατρίδος τοῦ Ὀσσιγκτῶνος καὶ τοῦ στρατηγοῦ Γκράντ. Ἐκεῖ μεγάλη ἀποδίδεται ἀξία εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὸ γρῆμα. (4) Ἐκεῖ ἀκμάζει ὁ ἐμπορικὸς ἀτιμισμὸς, ἐκεῖ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἰδεαλικὸν ἔρπει μεταξὺ τῆς καλλιεργείας τοῦ ἀβάβακος καὶ τοῦ ἀραδοσίου καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ὑδρομύλων. Ἡ ἐκ τοῦ κανοῦ τῶν ἀκαμάτων ἐργαστηρίων σχηματιζομένη ἐκεῖ ἀτμοσφαῖρα εἶναι βαρεῖα καὶ πνιγηρά· καὶ ὅμως ἐν αὐτῇ ἐφύησαν καὶ ἔβαλον γλυκύκαρπα ποιητικά δένδρα. Εἶναι πολύανδρος ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἡ ποιητικὴ φάλαγξ, τῆς ὁποίας οἱ δύο πρωταγωνισταί. ὁ Λονγφελὼ καὶ ὁ Ἐβγήρδος Πόε, τοσοῦτον ὑψηλὰ ὑπερεφιχήθησαν ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἀκροκορυφῶν τοῦ Παρνασσοῦ, ὥστε, κατὰ τὴν γνώμην διακεκριμένων τεχνοκριτῶν, δύνανται οὗτοι ν' ἀναφισθῆτησωσι τὸν ἀμάραντον στέφανον τὸν κοσμοῦντα τὴν κεφαλὴν τῶν κορυφαίων ποιητῶν τῆς Εὐρώπης, τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Ἀΐνε, καὶ τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσέ...

Ἀφίνοντες τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς Βοστώνος τὰ κατηνίζοντα ἐργοστάσια, ἂς διασχίσωμεν διὰ τοῦ πνεύματος τὰ θορυβώδη δουλεβάρτα τῆς παλαιᾶς Λουκοτοκίας, ἵν' ἀναπαυθῶμεν ὑπὸ τοὺς βασυφύλλους κλῶνας τῶν Βερσαλλιῶν. Ἐκεῖ, ἐπὶ πεχείας πόδας καὶ ὑπὸ φιλόξενον σκιὰν γηραιᾶς δένδρων, ὁ μουσόληπτος ἐκεῖνος νεανίας λησμονεῖ τὴν περὶ αὐτὸν ἀγρίως τυρβάζουσαν αἰματόρραντον τρομοκρατίαν καὶ πέτεται διὰ τῆς φαντασίας μακρὰν τῆς γῆς ὅπου ἀχνίζει ἀκόμη τὸ αἷμα τῆς Καρλόττας Κορδὲ, μακρὰν εἰς τοὺς φανταστικοὺς παραδείσους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἵνα ἐκεῖ παρὰ τὰς ὄχθας λιμνῶν καὶ ρυάκων ἐκύσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς τερπνὰς ὁαριστούας μετὰ Νυμφῶν καὶ Ὑμεναίων, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἀπηνὴς μάχαιρα τοῦ ἱκριώματος ἔρχεται ν' ἀποκόψῃ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ κεφαλήν. Ἀλλὰ δὲν ἦτο βεβαίως κάτοπτρον ἀντανακλῶν ἡ αἰσθήματα κάτωθεν συχρόνων αὐτοῦ. Ὁηλαδὴ τοῦ Μαγατ καὶ τοῦ Σαϊντ-Ζυστ, ὁ ποιητὴς ὁ γράψας τοὺς ἀθανάτους στίχους τοῦ Ἀσθενοῦς καὶ τῆς Νέας Ταραντίνης. Καὶ ὅμως ἤτο μέγας ποιητής, ἀληθὴς Ἀκύλας, καὶ ὠνομάζετο Ἀνδρέας Σενιέ.

Φαντάσθητε εἰς πόσον δυσερῆ θέσιν θέλει εὑρεθῇ ὁ κ. Ροΐδης, ἐὰν τῷ ἀπευθύνωμεν τὰς ἑξῆς ἁπλουστάτας ἐρωτήσεις:

Φρονεῖτε, ἀβίοτιμε κύριε, συμφώνως πρὸς τὰς περὶ ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας αὐστηρὰς ὑμῶν θεωρίας, ὅτι ἄνθρωπός τις ὀνοματζόμενος Πετράρχης, ὁσίως κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀξιοπίστων βιογράφων, ἔζησεν εἰς κοινωνίαν: «γενικὼς ἀμαθῆ καὶ φροντίζουσαν μᾶλλον περὶ πολιτικῶν ῥαδιουρνιῶν ἢ περὶ φιλολογίας καὶ ποιήσεως(5), φρονεῖτε ἀρά γε, ἐρωτῶμεν, ὅτι ὁ πτωχὸς αὐτὸς Πετράρχης δὲν δύναται νὰ ἦναι συμφώνως πρὸς τὰς περὶ ὠθήσεως καὶ κινήσεως, ὑγρασίας καὶ ἀμαγίτου, καταλαλῆλουσι κοινωνικῆς ἀνάπτύξεως καὶ ἀναβλαστήσεως ποιητῶν, σοφὰς ὑμῶν ῥήσεις, εἰμὴ ἀνάξιος λόγου στιχοπλόκος, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ σημεῖα ποιητικῆς ἀναιμίας, καὶ χοιράδες καὶ τυμπανοκρουσία;

Σᾶς ἐρωτῶμεν ἐπίσης, ἐλλογιμώτατε κύριε, ἐὰν θεωρεῖτε ὡς κάτοπτρα πιστῶς καὶ ἀποκλειστικῶς ἀντανακλῶντα τῶν συχρόνων τὰ αἰσθήματα, τὰς ἀμιμήτους ποιήσεις τοῦ ἀθανάτου ἐρασταῦ τῆς Λαύρας, διότι ἐξ ὅσων ἡμεῖς γνωρίζομεν αἱ ποιήσεις αὗται δὲν ἐκφραζουσιν εἰμὴ τὸ παγκόσμιον ἐκεῖνο καὶ προαιώνιον ἱμερόεν αἴσθημα, περὶ οὗ ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Χάρτμαν λέγει: «Ὁ ἔρως εἶναι καταιγὶς ἐν ὕρᾳ ἔαρος φοθερὰ συνάμα καὶ θελκτική· εἶναι Τιτὰν προσπαθῶν νὰ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Πρὸς τὸ ἄπειρον πάντοτε ἀποθέλπων, ῥηγνύει κραυγὴν ἀγαλλιάσεως, ἐνῷ συχρόνως ἐγκλείει ἐν τῇ ψυχῇ του τὴν ζοφερωτέραν μελαγχολίαν (6). Γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι ὁ πρὸς τὴν Λαύραν ἔρως τοῦ Πετράρχου οὐδόλως ὡμοιάζε πρὸς τοὺς συγχρόνους εὐθύμους ἔρωτας τῶν κομψῶν κομῆτων καὶ τῶν ῥαδινῶν πριγκιπισσῶν τῆς Αὐενιώνος. Ἀντὶ νὰ θηρεύῃ ὁ Πετράρχης τὸν συγχρόνων του τὰ αἰσθήματα εἰς τὰς τεραχώδεις ρύμας τῶν πόλεων καὶ ὑπὸ τοὺς χρυσοετλύκους ὀρόφους τῶν μεγάρων, περιεφόρησε τοὐναντίον καὶ τὰ θέλγητρα εὐαρέστου συναναστροφῆς καὶ πᾶσαν κοσμικὴν ἐπιτυχίαν, ἀπεσύρθη εἰς τὸ βάθος ἀγρίας κοιλάδος, παρὰ τὰς πρόποδας ἀποτόμου ἐρεχχου, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἔζησε μακρὰν τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, μόνος μετὰ τῶν θιέλίων του καὶ τῶν σκέψεών του.

Ὁ Ἀλφρέδος Μεζὲρ λέγει: «Ἀκεστὴν ὄντως ἐπιῤῥοψὴν ἐξήκησαν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Πετράρχου ἢ ἄμεσος αὕτη πρὸς τὴν φύσιν σχέσις καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀναλέγηται πρὸς ἑαυτὸν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ μάρτυρας τῆς ζωῆς του εἰμὴ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ καὶ τὸν Θεόν! Ἐπὶ τῶν πρασίνων ὀχθῶν τοῦ Δρουεντίας, ἀντικρὺ τῶν ἀνακαχλζόντων ὑδάτων, ὑπὸ τὰς πτέρυκας καὶ τὰς ἰτέας, μὴ ἀκούων ἄλλον θόρυβον, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἐκτὸς τῆς μελωδικῆς φωνῆς τῶν πτηνῶν, τοῦ μονοτόνου τερετίσματος τοῦ τέττιγος, καὶ τοῦ μυκηθμοῦ τῶν ἀοίδων, τοῦ ἀντηχοῦντος κτύπου εἰς τὸ λεβέδιον, ἐκαθήρισεν ὁ ποιητὴς εἰς τὴν ὀρσεράν πηγὴν τὴν μεγαλοφυΐαν αὐτοῦ ἐκ τῶν κηνείας λυσμονεῖ τὴν περὶ αὐτὸν ἀγρίως τυρβάζουσαν αἱματόρραντον τρομοκρατίαν καὶ πέτεται διὰ τῆς φαντασίας μακρὰν τῆς γῆς ὅπου ἀχνίζει ἀκόμη τὸ αἷμα τῆς Καρλόττας Κορδὲ, μακρὰν εἰς τοὺς φανταστικοὺς παραδείσους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἵνα ἐκεῖ παρὰ τὰς ὄχθας λιμνῶν καὶ ρυάκων ἐκύσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς τερπνὰς ὁαριστούας μετὰ Νυμφῶν καὶ Θελκτικῶν ἐν ὕρᾳ ἔαρος φοθερὰ συνάμα καὶ θελκτικὴ· εἶναι Τιτὰν προσπαθῶν νὰ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Πρὸς τὸ ἄπειρον πάντοτε ἀποθέλπων, ῥηγνύει κραυγὴν ἀγαλλιάσεως, ἐνῷ συχρόνως ἐγκλείει ἐν τῇ ψυχῇ του τὴν ζοφερωτέραν μελαγχολίαν (6). Γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι ὁ πρὸς τὴν Λαύραν ἔρως τοῦ Πετράρχου οὐδόλως ὡμοιάζε πρὸς τοὺς συγχρόνους εὐθύμους ἔρωτας τῶν κομψῶν κομῆτων καὶ τῶν ῥαδινῶν πριγκιπισσῶν τῆς Αὐενιώνος. Ἀντὶ νὰ θηρεύῃ ὁ Πετράρχης τὸν συγχρόνων του τὰ αἰσθήματα εἰς τὰς τεραχώδεις ρύμας τῶν πόλεων καὶ ὑπὸ τοὺς χρυσοετλύκους ὀρόφους τῶν μεγάρων, περιεφόρησε τοὐναντίον καὶ τὰ θέλγητρα εὐαρέστου συναναστροφῆς καὶ πᾶσαν κοσμικὴν ἐπιτυχίαν, ἀπεσύρθη εἰς τὸ βάθος ἀγρίας κοιλάδος, παρὰ τὰς πρόποδας ἀποτόμου ἐρεχχου, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἔζησε μακρὰν τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, μόνος μετὰ τῶν θιέλίων του καὶ τῶν σκέψεών του.

Ὁ Ἀλφρέδος Μεζὲρ λέγει: «Ἀκεστὴν ὄντως ἐπιῤῥοψὴν ἐξήκησαν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Πετράρχου ἢ ἄμεσος αὕτη πρὸς τὴν φύσιν σχέσις καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀναλέγηται πρὸς ἑαυτὸν καὶ νὰ μὴ ἔχῃ μάρτυρας τῆς ζωῆς του εἰμὴ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ καὶ τὸν Θεόν! Ἐπὶ τῶν πρασίνων ὀχθῶν τοῦ Δρουεντίας, ἀντικρὺ τῶν ἀνακαχλζόντων ὑδάτων, ὑπὸ τὰς πτέρυκας καὶ τὰς ἰτέας, μὴ ἀκούων ἄλλον θόρυβον, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἐκτὸς τῆς μελωδικῆς φωνῆς τῶν πτηνῶν, τοῦ μονοτόνου τερετίσματος τοῦ τέττιγος, καὶ τοῦ μυκηθμοῦ τῶν ἀοίδων, τοῦ ἀντηχοῦντος κτύπου εἰς τὸ λεβέδιον, ἐκαθήρισεν ὁ ποιητὴς εἰς τὴν ὀρσεράν πηγὴν

ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ - ΑΝΕΚΔΟΤΑ - ΚΡΙΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ LOUIS THOMAS

(ΣΥΝΕΒΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

Ὁ ἐξεχασιόφης ποιητὴς πέθανε χωρὶς νὰ λάβει τὰ ἐνθῦμιά του.

Ὠστόσο, εἶχε ἀγαπήσει κι' αὐτὸς παλαιά.

Μιὰ μέρα ποὺ ἦταν στὴ μπυραρία μαζὶ μὲ κάποια ὄμορφη γυναίκα, εἶπε σ' ἕναν φίλο του:

—Σοῦ ὑποσχέθηκα ἕναν τόμο ἀπὸ τὶς «Στροφές». Δὲ μοῦ ἔμεινε πιὰ οὔτε ἕνα ἀντίτυπο. Ἀλλὰ ἡ Ἰωάννα ἀπὸ βῶ, ἔχει τρία καὶ θὰ μοῦ κάμει τὴ χάρη νὰ σοῦ προσφέρει ἕνα.

Ἡ Ἰωάννα ποτὲ δὲ θ' ἀποχωρίζεται τὴ χάρη νὰ σοῦ προσφέρει ἕνα. Ἡ ἀγαπημένη της ποίηση. Θέλοντας ἐπίσης νὰ ἐκπλήρωσει τὴν ὑπόσχεση τοῦ Μορεᾶς, ἔφερε τὴν ἀκόλουθη ἑβδομάδα στὸ φίλο τοῦ ποιητὴ ἕνα χοντρὸ τετράδιο δεμένο μὲ πανὶ 3· που εἶχε ἀντιγράψει μὲ τὸ χέρι της τὶς στροφὲς τῶν «Syrtes».

Καὶ θὰ κρίνει καλύτερα κανεὶς αὐτὴ τὴν ἄφωνη ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης ὅταν μάθει πὼς ἡ Ἰωάννα ἔγραφε ποὺ δόσκολα καὶ βρισκόταν σὲ διάστεση μὲ τὴν ὀρθογραφία. Πόσες ὄρες χρειάστηκε γιὰ ν' ἀντιγράψει ἀδέξια τ' ἀγαπημένα ποιήματα· ποὺ δὲν τὰ ἔξερε καταλάβει.!

Σὲ ἀριεμένες σελίδες ὑπῆρχαν Ἑγγὶ δανεῖων κ·! σ' ἄλλες σταζιὲς λαμπάδας...

☘

Σ' ἕνα· φιλολογικὸ γεῦμα, ὅπου ἐρ.σκότεν δίπλα σὶὸν Ἀὐρηλιανὸ Σχόλ, ὁ Μορεᾶς σπήγγειλε μερικὰ λόγια ἀπὸ τὸν 'Ἀριστοτέλη:

—Οἱ θεοὶ δὲ ρίχνουν χρυσοᾶρι σὲ δλες τὶς ψυχές...

Ὁ Σχολ ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος του καὶ τοῦ ψιθύρισε σ' αὐτί:

—Ὀῦιε δὲ ὅλα τὰ θαλαντία.

—Περιπτὴ ἡ προσθήκη, ἀπάντησε ὁ Μορεας. Αὐτὸ ἐνοεῖται.

☘

Μιὰ μέρα — διηγεῖται ὁ Μωρὶς ντὲ Νευαζαὶ — ποὺ μὲ συνάντησε μὲ ψηλὸ κασέλλο, ὁ Μορεάς μοῦ εἶπε:

—Πᾶτε νὰ δεῖτε καμμιὰ γυναίκα;

—Λοιπόν, ὄχι! Τοῦ ἀποκρίθηκα. "Οταν μὲ ἐλέπετε μὲ ψηλὸ κασέλλο νὰ εἰστε βέβεοιος πὼς πάω στὴν "Οπερα. Καὶ ἀν νομίζετε πὼς εἶναι ποιὸ ἀργά, γιὰ νὰ κάει κανεὶς σπὴν "Οπερα, ἀὐτὸ σημαίνει πὼς μοῦ ἀρκεῖ ἡ τελευταία πράξη.

—Ὅσο γιὰ μένα, παρατήρησε ὁ Μορεάς, πιστεύω πὼς ἡ "Οπερα δὲν ἔχει γοῦστο, παρὰ ἔπειτ' ἀπ' τὴν τελευταία πράξη.

☘

Ὁ Μορεάς δὲν ἐχάρηκε πολὺν καιρὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Γίλλου ποιλίη. Εἶχε πολιτογραφηθεῖ σ' ἡλικία πενήντα τριῶν ἐτῶν, ἀφοῦ ὁνομάστηκε πρωτήτερα ἀξιωματικὸς τῆς Λεγεώνας τῆς τιμῆς.

Ἐκεῖνο ποὺ τὸν εὐχάριστησε ἰδιαίτερα στὶς διατυπώσεις τῆς πολιτογράφησης εἶταν ποὺ τὸν προσκάλεσαν ἀμέσως στὸ στρατολογικὸ γραφεῖο γιὰ νὰ κρατήσουν σημείωση τῶν στρατιωτικῶν του προσόντων.

Ὁ ποιητὴς τῶν «Καντιλέν», ἐξάλλου, μὲ τ' ἀρειμάνια μουστάκια του καὶ τὴ ροζέττα τῆς Λεγεώνας τῆς τιμῆς, εἶχε τὴν ἐμφάνιση, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, ἑνὸς ἀνώτερου ἀξιωματικοῦ.

Μιὰ μέρα ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴ «Ζουρνάλ», κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς ἀπεργίας τυπογράφων, οἱ στρατιῶτες ποὺ φύλαγαν τὸ μέγαρο, τοῦ παρουσίασαν, αὐθόρμητα, ὅπλα — κι' αὐτὸ τοῦ προξένησε μεγάλη εὐχαρίστηση.

Ἀλλὰ ἡ μεγαλύτερη χαρὰ τοῦ ποιητῆ ἦταν ποὺ εἶδε ἕνα ὄρδδι, στὸ βουλεβάρτο Σαὶν — Μισέλ, ἕναν ἐρχλτὴ νὰ τὸν πλησιάζει κρατώντας τὸ κασέλλο στὸ χέρι καὶ νὰ τὸν ρωτᾶ μὲ σεβασμό:

—Συγγνώμην, κύριε, δὲν εἴσασταε ἐσεῖς ὁ συνταγματάρχης μου στὸ 14ο δραγώνων;

☘

Ὁ κύριος Σ. ὑπερᾶσπιζε τοὺς προτεστάντες καὶ παραπονιόταν γιὰ τὸ κακομετεχείρισμά τους κατὰ τὴ διάρκεια τῶν αἱῶνων.

—Ἂν δὲν ὑπῆρχαν προτεστάντες, τοῦ εἶπε ὁ Μορεάς, δὲ θὰ ὑπῆρχε καὶ νύχτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου.

Καὶ, καθὼς ὁ συνομιλητής του τὸν κοίταζε μὲ ἀπορία, πρόσθεσε:

—Οἱ ἴδιοι τὴ ζητήσανε. Εἶχαν ἀνάγκη μαρτύρων γιὰ νὰ θεμελιώσουν τὴ θρησκεία τους!

☘

Κατὰ τὴν τελευταία πλημμύρα τοῦ Σηκουάνα, ἐνῶ οἱ Παρισινοὶ ἔψαχναν γιὰ τὰ αἴτια τῆς θεομηνίας, ὁ Μορεὰς ἔβλεπε αὐτὴ τὴν ἁπλοῦστατη ἐξήγηση :

—Γιατὶ παραξενεύονται; εἶπε. Τὸ ταλαιπώρησαν πολὺ αὐτὸ τὸ ποτάμι καὶ τώρα ἐκδικεῖται.

☘

"Εκαναν λόγο γιὰ τὸ γκρέμισμα τῶν ὀγυρωμάτων τοῦ Παρισιοῦ.

—Μιὰ πόλη χωρὶς προτειχίσματα, εἶπε ὁ Μορεάς, εἶναι σὰ μιὰ γυναῖκα χωρὶς κορσέ. Κι' ὅταν πρόκειται γιὰ ἠλικιωμένη γυναίκα, τὸ ζήτημα γίνεται πιὸ σοβαρό.

☘

—Ὁ Μυσσέ, ἔλεγε ὁ Μορεάς, εἶναι γαοιτωμένος. Θλιθηνὸς ποιητής, ἀλλὰ ὑπάρχει, μέσα του ποιὸ τσίτι!

☘

Μιλοῦσαν γιὰ ἕνα σύγχρονο ποιητή, παρατηρῶντας:

—Εἶναι λυπηρό, πὼς δὲν ἀποφασίζει νὰ γίνει πιὸ σύντομος.

—Καὶ νομίζετε πὼς θὰ κέρδιζε ἡ ποίησή του;

—Ἡ ποίησή του μπορεῖ ὄγι, ἀλλὰ οἱ ἀναγνῶστες του, σίγουρα.

☘

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὁ Τολστόϊ εἶνε δημοσιεύει ἕναν ἀτυχέστατο λίβελλο κατὰ τοῦ Σαίξπηρ.

"Ενας θαυμαστὴς του τὸν δικαιολογοῦσε, λέγοντας :

—Οἱ πλάνες αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ἡ ἀνάπαδη τοῦ πνεύματος.

—Ναί, εἶπε ὁ Μορεάς, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ πνεύματα ποὺ δὲν ἔχουν δυὸ ἀνάπαδες...

☘

Μιὰ μέρα ποὺ ἔπεσε ἡ κουβέντα στὸ Φερνὰν Γκρὲγκ, οἱ νέοι ποιητὲς τοῦ ἐπετέθηκαν μὲ μανία, ἐνῶ ὁ Ν... τὸν ὑπερᾶσπιζε. "Υστερα, σὰν τέλειωσε τὰ ἐπιχειρήματά του, θέλησε νὰ ἐπικαλεστεῖ τὴ μαρτυρία τοῦ Μορεάς· ποὺ σώπαινε.

—Δὲν εἶναι ἀλήθεια, ρώτησε, πὼς τὸ ἔργο τοῦ Φερνὰν Γκρὲγκ;

—Ναί, εἶπε ὁ Μορεάς, θὰ μείνει ἐδῶ, ὅταν ἐμεῖς θὰ ἀγοῦμε.

—Μὰ θέβεια, ἐπέμενε ὁ ἄλλος, εἶναι ἔργο διαρκείας.

—Ποέπει νὰ τὸ παραδεχτοῦμε, ἀποκρίθηκε ὁ Μορεάς κοιτώντας τὴ ρολόϊ του. Πέρασαν δόδεκα λεπτὰ τώρα ποὺ μιλᾶτε γι' αὐτόν.

☘

"Ενας νεαρὸς Ἑθοαῖος φανέρωνε τὴν ὀργὴ του ἐπειδὴ ὁ Μορεὰς, γεννημένος στὴν Ἑλλάδα. θέλησε νὰ κοιρισοχήσει στὴ γαλλικὴ ποίηση.

—Πὰ γύρισει στὸν τόπο του! φώναζε.

—Καλά, ἀποκρίθηκε ὁ Μορεάς, "Ας ἔρθει τότε νὰ μὲ καθαιρέσει.

☘

Θυμοῦμαι κάποιες μέρες ποὺ συναντώτάς με στὶς τρεῖς ἔπειτ' ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα μ' ἔσερνε μαζί του ὡς τὶς πέντε κι' ἔξη τὸ πωῖ. Καὶ δὲ μιλοῦσαμε γιὰ τίποτε ἄλλο παρὰ γιὰ ποίηση...

Δὲν τοῦ ἄρεσε νὰ μένει μόνος του καί. ὅταν ἔθρισκε κανέναν ποὺ ἠ κουθέντα του τὸν εὐχαριστοῦσε. δὲν ἀφηνε νὰ τὸν ἐγκαταλείψει : ἔρπετε ὁ ἄλλος νὰ κάτσει μαζί του. Ἀπάνω σ' αὐτὸ δὲν ἔπαιρνε συζήτηση· εἶταν μαλακὰ τυραννικός.

Καὶ μόνο σήμερα καταλαβαίνω πόσο καλὰ ἔκανε νὰ μὲ κρατάει κοντά του, αὐτὸς 5 ποιητὴς ποὺ μιλοῦσε τόσο ὡραία γιὰ τὴν τέχνη του.

☘

Ὁ Μορεὰς συνήθιζε νὰ λέει:

—Ἀγοπᾶ πολὺ τὴ μουσικὴ καὶ τοὺς μουσικούς. Ἀλλὰ οἱ λέξεις σήμερε ἔχουν ἀλλέξει σημασία. Καὶ μουσικοὶ σημαίνει : μελομανεὶς, δηλαδὴ, κάτι ποὺ δὲν ὑπάρχει ἀπ' αὐτὸ χειρότερο στὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ ἀναγκάζομαι νὰ μιλῶ ἄσχημα γιὰ μουσικοὺς καὶ μουσική.

☘

Αὐτὸς ὁ γιὸς ὁπλαρχηγός, ποὺ ἤρθε στὸ Παρίσι νὰ σπουδάσει, εἶχε διατηρήσει τὴν ἀθηναϊκὴ συνήθεια νὰ μὴν αἰσθένεται τὸν ἑαυτό του κοιλιά, παρὰ στὰ δημόσια μέρη.

Μιλοῦσε χωρὶς οἰκονομία. Τὰ ἔβανε μεγαλόφωνα μὲ τὸ γκαρσόνι ποὺ δὲν τὸν 'σερβίρ.ζε καλά. Ἀπλωνόταν σὲ κρίσεις γοσγές. ὅσο καὶ διεισδυτικές. "Εδινε τὸ χέρι του μ' ἐξαιρετικὴ προθυμία σὲ ὅσους τοῦ παρουσίαζαν. Ἀλλὰ δὲν εἴτανε σ' αὐτὰ ὁλόκληρος ὁ Μορεάς.

«Μιὰ ὅραδυὰ, σ' ἕνα καφενεῖο τῆς λεωφόρου τοῦ Μαίν, ἕνας ὁοιδὸς δεκάτης ἑβδόμης σειρᾶς ἄρχισε νὰ τραγουδεῖ τὸ «Βρέχει μὲς στὴν καρδιά μου» τοῦ Βερλαίν.

—Ὁ Μορεὰς σηκώθηκε ἀπάνω:

—Δὲν ἐπιτρέπω, εἶπε ἔντονα, νὰ κακοποιοῦν μπροστά μου στίχους ἑνὸς ποιητῆ ποὺ γνώριζα. Οἱ καλοὶ στίχοι δὲν ἔχουν ἀνάγκη μουσικῆς !

Καὶ θέλησε νὰ φύγει ἀπὸ τὴν ἁπλοῦστατη ἐξήγηση :

—Γιατὶ παραξενεύονται; εἶπε. Τὸ

(ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

Γλωσσικες σημειωσοῦλες

Σχετικὰ μὲ τὴ διάκριση τῶν ἀντιθετικῶν συνδέσμων «μὰ» καὶ «παρὰ» (ἢ «μόνο»)

Μὲ πολλὴ προσοχὴ διάβασα τὰ ὅσα ὁ ἑλδερφὸς μου Καρθαῖος γράφει στὸ περασμένο φύλλο τῶν «Ν. Γρ.» (6 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1940). Ἡ διάκριση ποὺ πρώτος, φαίνεται, βρῆκε ὁ Ἐλσαοῦς Γιαννίδης καὶ ποὺ τόσο ἀπαρασσιτικὰ τὴν περιγράφει ὁ Καρθαῖος, ὁμολογῶ, πὼς μ' ἔθαλε σὲ ὀαθειὰ σκέψη· ἀπὸ πρῶτο κάτταγμα φαίνεται πολὺ σπεὶδαία καὶ πολὺ φιλοσοφική· μὰ ὕστερα ἀπὸ πολλὰν ὥρὰν σπασυκεφάλασμα, ἔφτασα στὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

Α') "Ας δοῦμε πρῶτα, τὶ τονίζουν οἱ Γιαννίδης — Καρθαῖος : λένε, πὼς ἡ σημερινὴ μας ζωντανὴ γλῶσσα(ἡ «δημοτική») διακρίνει δυὸ διαφορετικοὺς ἐναντιωματικοὺς (ἢ ἀντιθετικοὺς) σύνδεσμους, ποὺ ὁ καθένας τους ἔχει ἄλλη λογική τοποθέτηση μέσα στὴ φράση· κατὰ τὸν Γιαννίδη μάλιστα τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲ βρίσκεται σὲ καμμιὰ ἄλλη γλῶσσα (ἐχτὸς ἀπὸ τὴ γερμανική) (γι' αὐτὸ θὰ μιλήσω στὸ τέλος). "Ας πάρουμε, λοιπόν, ἕνα ἀπὸ τὰ παραδείγματα ποὺ ἀναφέρει ὁ Καρθαῖος κατὰ τὸν γενικό του συλλογισμό:

α') Παραδείγματα : 1) «Θένε, μὰ δὲ θολεῖ νὰ λησμονήσουν» (Μαβίλης). 2) «Τὸ

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

λανδική, είναι πολύ συγχρονισμένη και συνάμα πολύ κοντά στις μυθικές άρχες της και στις πηγές της πρωτογονής ποίησης· κάποια ιδιοσερότητα, ένα δριμμένο χρώμα, ένα πέταγμα της σκαναδίσκ πού μάς φέρνει σε παμπάλαιες εποχές, ένας τόνος επικός ακόμα και στη συνηθισμένη αφήγηση καί στό λυρισμό, μιά πνοή καί μιά μεγαλοπρέπεια θρυλική, πού χτές ακόμα χαρχχτήριζε τά παραμύθια, τις μπαλλάντες, τά ποιήματα, τούς χορούς καί τά τραγούδια τής προφορικής παράδοσης, γίνουνται αίσθητά στό μυθιστόρημα καί στις πιό λεπτοπίλεπτες εκδηλώσεις μιάς λογοτεχνίας πού έχει διασταυρωθεί μόλις πρίν από έναν αιώνα με τις τέχνες τής Δύσης.

Αυτή είναι ή ιδιοτυπία τών φιλλανδικών γραμμάτων, δίγλωσσων, με διπλή παραγωγή καί χωρίς άλλο αυτό τό διακριτικό καί γενικό σημάδι είναι εἰδικά φιλλανδικό τό σουηδικό πνεῦμα, άντιπροσωπευόμενο από μιά μειονότητα πού κληρονόμησε ἔναν ἄλλο πολιτισμό, δὲν ἔχει λιγώτερο ἐποστεί τὴν ἐπίδραση μιάς κατάστασης πολιτικής· ἀν ξεχωρίξει κατά τή λόγια προέλευσή του, καί τά τίς τάσεις καί τις ἰδιότητες πού προσιδιάζουνε στή γλώσσα του καί βρίσκεται σέ στενή ἐπαφή μέ τή Στοκχόλμη, συμετέχει στην ἐκμετάλλευση τοῦ κεφαλαίου πού ἔχουν κοινό οἱ δυό λαοί τής Φιλλανδίας: δυὸ λαοί. δυὸ παραδόσεις συχνά ἀντίζηλες, συμφιλιωμένες στὴν ἄμιλλα καί στὴν κατάφαση ἑνὸς ἔθνους ὅλο σφρίγος.

Χρόνια περιορισμένη ἀπό τις ἐδαφικές συνθῆκες σέ μιά ἔρημη σχεδὸν περιοχή τής Εὐρώπης, προστατευμένη μέ τ' ἀδιαπέραστα δάση της ἀπό τις ξενικές ἐπιρροές, ἡ φιλλανδική ποίηση εἶναι κόρη τής μυστηριακῆς μονοξίδος γεννημένη σ' ἕνα ἔβαφος πού ἀνήκει λιγώτερο στὸν ἄνθρωπο παρά στὸ δέντρο, στὴ λίμνη, στὸ χείμαρρο, στὶς ἀγροτικὲς θεότητες, στὶς δύσκολα σκλαβωμένες φυσικὲς δυνάμεις, θὰ ἐμφανιζόταν καθαρὰ αὐτόνομη ἀν μποροῦσε κανεὶς ν' ἀγνοήσει πὼς τὸ πνευματικὸ σύμπαν ἀποκλείει τὴν ἀπομόνωση. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἡ Φιλλανδία ἐπικοινωνεῖ διὰ μέσου τῆς Σουηδίας μὲ τὴ γερμανικὴ ψυχὴ καὶ μὲ τὴ Δύση· συνγενικὰ τῶν Ὀὐνγκρων καὶ τῶν σκάρπιαν, στὴ Ρωσία καὶ ἀλλοῦ. παρακαλεδιῶν τῆς φινγο-ουγγρικῆς οἰκογενείας, βρίσκεται στὴν πύλη τοῦ σλαβικοῦ κόσμου καὶ, διὰ μέσου αὐτοῦ, δέχεται τὶς ἀνατολικὲς ἐπιδράσεις οἱ νομάδες τῶν ἀρκτικῶν λαῶν διατρέχουν τὶς βόρειες ἐπαρχίες της. Εὐρωπαϊκὴ καὶ ἀρκτώα, ἀνοιχτὴ στὴν Ἀσία, εἶναι ἕνα σταυροδρόμι ὅπου συναντιοῦνται καὶ ἀντιμετωπίζουνται δυὸ ἤπειροι, πολλὲς φυλὲς, διαφορετικὰ κλίματα· ἡ μαγεία τῆς διατηρεῖ τὴν ἀνάμνηση τῶν λαπωνικῶν μαγγανειῶν· πλῆθος ἄλλες ἀπηχήσεις καὶ ἐπιδράσεις μυστήματα ἀνοιγμένα στοὺς περιπλαγμένους ποιητὲς τῆς βάσδους καὶ τραγουδιστάδες, οἱ ὁποῖες μένουν δυσδιάκριτες στὸ φολκλὸρ ποὺ ἐπηρεάζει ἀκόμα τὴ μνήμη καὶ τὸ πνεῦμα τῶν πιὸ συγχρονισμένων συγγραφέων της.

Ι. Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΛΑΝΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ἡ ἀνακάλυψη αὐτοῦ τοῦ φολκλόρ, ἐδῶ κι' ἕναν αἰώνα περίπου, ἡ ἀπαγγελία τῶν τραγουδιῶν τούτων ποὺ γίνεται στὰ νυχτέριαι ἀπὸ δυὸ ἀνθρώπους καθισμένους τὸν ἕναν ἀντίκρυ στὸν ἄλλον, μὲ τὸ ρυθμικὸ λίκνισμα τοῦ σώματός των καὶ τὶς ἐναλλαγὲς ἑνὸς στιχηροῦ διαλόγου, ἡ κιλαδικὴ συνεισφορὰ παραλλαγῶν μὲ ἀπέρανστες διακλαδώσεις, ἡ συγκέντρωή τους, ἡ δημοσίευσή τους σὲ συλλογὲς ποὺ γίνουνται ἀμέσως τίτλοι ἑνὸς ἔθνους καὶ ἐχέγγυα τοῦ μέλλοντός του, ἡ ἀναγνώριση γενικὰ μιᾶς ποίησης μισοαγνοημένης ὡς τὰ τότε, ἑνσωματωμένης στὸ ἔξῆς μὲ τὴ φιλλανδικὴ πνευματικότητα, ποὺ τῆς προαχεδιάζει τὶς καταχτήσεις καὶ ἀποσαφηνίζει τὶς ἰκανότητές της. αὐτὰ εἶναι τὰ στάδια μιᾶς θαυμάσιας ἱστορίας ποὺ ἀποτελεῖ τὴν εἰσαγωγὴ σὲ ὅλη τὴν ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης φιλλανδικῆς φιλολογίας. "Ἔχουμε τὴ γέννηση μιᾶς φιλολογίας, χαρίσματα, ἱκανότητες καὶ κληρονομίες ποὺ πρόκειται νὰ κατοποφορήσουν καὶ νὰ καθορίσουν τὴν πρωτότυπη εἰσφορὰ τῆς Φιλλανδίας στὸ θησαυρὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν γραμμάτων.

Χωρὶς ἄλλο καὶ πρωτήτερα ἡ φιλλανδικὴ δὲν εἶταν ἄγνωστη στὶς βιβλιοθῆκες: ἡ Μεταρρύθμιση, ἰσχυρὸς ὁσηθὸς τῶν νέων γλωσσῶν σὲ ὅλες τις χῶρες, προκαλεῖ τὰ θρησκευτικὰ συγγράμματα τοῦ ἐπισκόπου Μιχαὴλ Ἀγκρικόλα κατεθῶς καὶ τὴ φιλλανδικὴ μετάφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης (1548). Ἀργότερα, διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἡ νομικὰ κείμενα, τὸ φιλλανδικὸ λεξικὸ τοῦ Δανιὴλ Ζουστένιους (1745) δὲν ἐνδιαφέρουν παρὰ μόνο τοὺς ἱστορικοὺς τῆς γλώσσας.

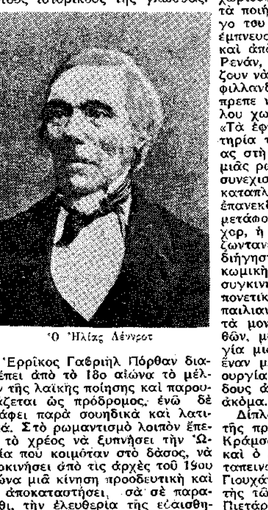

Ὁ Ἠλίας Λέννρωτ

Ὁ Ἐρρῖκος Γαεβριὴλ Πόρθαν διαδλέπει ἀπὸ τὸ Ἰδο αἰώνα τὸ μέλλον τῆς λαϊκῆς ποίησης καὶ παρουσιάζεται ὡς πρόδρομος, ἐνῶ δὲ γράφει παρὰ σουηδικὰ καὶ λατινικά. Στὸ ρωμαντισμὸ λοιπὸν ἔπεσε τὸ χρέος νὰ ξυπνήσει τὴν Ὠραία ποὺ κοιμόταν στὸ δάσος, νὰ ὁποκινήσει ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα μιὰ κίνηση προοδευτικὴ καὶ νὰ ἀποκαταστήσει, σὰ σὲ παραμύθι, τὴν ἐλευθερία τῆς εἰσαισθησίας καὶ τῆς φαντασίας, ποὺ ἤταν θυθισμένες σ' ἕναν ὕπνο χιλιόχρονο.

Ὁ μεγάλος ἀφυπνισῆς εἶναι ἕνας μάγος ὁπομονετικὸς ποὺ τὸν ἐνθουσιασμό του τὸν συνοδεύει περισσότερο ἢ διαίσθηση παρὰ ἡ ἐπιστημονική κριτική: τὰ ταξίδια τοῦ γιατροῦ Ἠλία Λέννρωτ, οἱ ἀναζητήσεις του στὶς ἀγρεταυλιὲς καὶ στοὺς συνοικισμοὺς τῶν ξυλοκόπων, οἱ ἐρευνές του στὴν Ἀνατολικὴ Καρελία, ὅπου ὁ σιγὰ σιγὰ παραμερισμένος, ὁ νοθευμένος ἀπὸ τὸ χριστιανισμὸ θρῦλος διαφυλάττει καλύτερα τὴν πρωτόγονη καθαρότητά του, ἀποτελοῦν ἕνα μοναδικὸ θεῶμα στὴν καρδιὰ μιᾶς ἐποχῆς γειάτης ἀπὸ γλωσσολογία, προσωδία καὶ ποίηση. Οἱ συλλογές του «Καντελετάρ», λυρικὰ ποιήματα, «Παροιμίες καὶ ἑρκιες», τὸ «Φίλλανδο - σουηδικὸ Λεξικό» του μαρτυροῦν μιὰ δραστηριότητα ποὺ μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ μὲ τῶν ἀδελφῶν Γκρίμ. Χωρὶς ἄλλο τὸν ἐμπνέει κάποιο δαιμόνιο ὅταν ἀπαρτίζει τὰ 32 ποιήματα τῆς πρώτης ἔκδοσης (1835) καὶ τὰ 50 τραγούδια τῆς δεύτερης ἔκδοσης (1849) τῆς «Καλεβάλα» (γαλλικὴ μετάφραση Ζ. Λ. Περρὲ, Τσὶκ, 1931), μεγάλης λαϊκῆς ἐποποιΐας, σχεδὸν μοναδικῆς στὰ παγκόσμια χρονικά, αὐθεντικοῦ ντοκουμέντου ὅπου ὁ συγγραφέας δὲ μεσολαβεῖ παρὰ μόνο γιὰ τὴν ταχτοποίησή καὶ τὴ σύνδεση τῶν ἑτερόκλιτων θεμάτων καὶ γιὰ τὴ μελετημένη παρεμβολὴ τῶν ἀναγκαίων συνδέσεων. Ἡ παράδεση φιλλανδικὴ μυθολογία, ἡ ψυχολατρεία τῆς ἡ ποτισμένη δεισιδαιμονίες φυσιοκρατικές, ἡ κοσμογονία της. ἀποκαλύπτουνται ἐκεῖ ἀποσπασματικὲς, συχνὰ παραμορφωμένες ἀπὸ τοὺς αἰῶνες τοῦ καθολικισμοῦ καὶ τοῦ λουθηρανισμοῦ, μέσ' ἀπὸ χίλιων λογιῶν περιπέτειες. σύμβολα, ἐξορκισμοὺς, ἀπέρανστο θέμα σοφῶν ἐρμηνειῶν καὶ διαφωνιῶν. Καμμιὰ πλοκὴ κεντρικὴ, ἀλλὰ στὴν ἀταξία τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων ὑποθέσεων ἡ ἀρχὴ ἀνατολῆ μιᾶς νίκης τοῦ Βαϊνεμόϊνεν.

Ἡ «Καλεβάλα» δικαιολογεῖ τὴ νεκρανάσταση τῆς φιλλανδικῆς γλώσσας. τὰ ἄρθρα τοῦ Σνέλλμαν, ἀπόστολου τῆς κίνησης αὐτῆς, τὸ ἀνέβασμα τὸ ἀσταμάτητο ἑνὸς λαοῦ καὶ μιᾶς φιλολογίας.

Ἀπὸ τὴν πρωτόγονη αὐτὴ ποίηση διασώζεται κάτι—καὶ ἀν ὄχι οἱ χτυπητὲς παρομοιώσεις, οἱ μῦθοι, οἱ πρῶτοι θεοί, τουλάχιστο κέποιος ἀρχαϊσμὸς στὴ διήγηση. μιὰ αὐθόρμητη αἴσθηση τῶν φωνῶν τοῦ τοπίου, μιὰ ἀσθεια κατανόηση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸν παγανισμὸ, τῆς δίαιης καὶ πατριαρχικῆς συνάμα —ἀπὸ ἔργο τοῦ Ἀλλέξη Κίβι, τοῦ συγγραφέα ποὺ πρώτος μεταφέρει τὴ τραγούδι τῶν προγόνων στὸ σύγχρονο ρεαλισμό. Ἀκί·κα κι ἀν λησμονεῦσαμε τὶς χωριάτικες κωμῳδίες τοῦ («Οἱ παπουτσῆδες τοῦ χωριοῦ», «Τ' ἀρραβωνιάσματα»), τὰ ποιήματα τοῦ, τὸ θεατρικὸ ἔργο του τὸ ἐπιγραφόμενο «Λεία», ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ «Εὐαγγέλιο» καὶ ἀπὸ τὸ «Βίο τοῦ Ἰησοῦ» τοῦ Ρενάν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ συνηθίζουν νὰ χρονολογοῦν τὴν ἀρχὴ τοῦ φιλλανδικοῦ δραματολογίου, θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετήσουμε ὁλοσδιόλου χωριστὰ τὸ μυθιστόρημά του «Τὰ ἔρανα ἀβέρφια» (1870), ἀφετηρία τῆς ρωμαντικῆς δημιουργίας στὴ Φιλλανδία, πρῶτο κρίκο μιᾶς ρωμαλέας παράδοσης ποὺ θὰ συνεχιστεῖ ὡς τις ἡμέρες μας μὲ καταπληκτικὴ ἀπόδοση (τὸ βιβλίο ἐπανεκδόθηκε τὸ 1940 σὲ γαλλικὴ μετάφραση τοῦ Περρέ). Τὸ χιοῦχορ, ἡ παρατήρηση κι ἡ ποίηση ζωντανεύουν αὐτὴ τὴν ἀπέραντη διήγηση, τὴν ἄλλοτε βαρειὰ ἡ κωμικὴ καὶ σατυρικὴ, καὶ ἄλλοτε συγκινητικὴ καὶ διακριτικὰ σωπονετικὴ, μὲ μιὰ εὐρωστία ραμπαιλιεκὴ ὅπου ἀναγνωρίζει κανεὶς τὰ μοντέλα. Ἕνα μυθιστόημα ἦθῶν, μυθιστόρημα ἐπικὸ, δοξολογία μιᾶς ράτσας χωριάτικης ἀπὸ ἕναν μορφωμένο χωριάτη, δημιουργία προεταγγελτικὴ ἑνὸς εἴδους ἀνεξάντλητου ποὺ ἀκμάζει ἀκόμα.

Δίπλα στὸν Κίβι καὶ συνεχιστὴς τῆς προσπάθειάς του, ὁ Κάαρλο Κράμσου εἶναι ὁ πικρὸς ποιητὴς καὶ ὁ λυρικὸς ποὺ ἐκδικεῖται τὶς τοπεινώσεις τῆς ράτσας του, ὁ Γιουχάνα Χέϊκκι "Ἐρκο, ἐμψυχωτὴς τῶν ἀγροτικῶν εἰδυλλίων, ὁ Πιετάρι Πεϊθερίντα, ἕνας ἀπ' τοὺς πρώτους χρονολογικὰ ἀπὸ μιὰ οἰκογένεια συγγραφέων ἐξαιρετικὰ εὐνοημένη στὴ Σκανδιναβία: τοὺς αὐτοδίδακτους ποιητές. Ταυτόχρονα. γύρω στὰ 1880, κάτου ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν Νορβηγῶν "Ιψεν καὶ Μπγιόρσον, τοῦ Σουηδοῦ Στρίντμπεργκ, τοῦ Δανοῦ Μπραντὲς καὶ τοῦ κύματος τοῦ ρεαλισμοῦ ποὺ ἀπλώθηκε πρὸς τὸ Βορρᾶ, ἡ φιλλανδικὴ φιλολογία διανύει ἕνα νέο στάδιο. Οἱ συγγραφεῖς τῆς «Νεαρᾶς Φιλλανδίας», συγκεντρωμένοι γύρω ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Πεϊθελέτι». προσθέτουν στὶς φιλολογικὲς φιλοδοξίες καὶ τὶς κοινωνικὲς φροντίδες. Τὰ μυθιστορήματα, τὰ δράματα τῆς Μίνας Κάντ, προκισμένα μὲ μιὰ ζωῶδη σχεδὸν εὐγλωττία. ἔχουν πάρει τὴ θέση τους στὴν ἱστορία τοῦ φεμινισμοῦ καὶ τῆς γυναικείας χειραφέτησης, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ καύσιμα τῶν βορείων λαῶν. Ἡ σταδιοδρομία τοῦ Γιουχάνι Ἄχο καὶ τοῦ Ἀρβιντ Τέρμπελιτ κυριαρχοῦνται ἀπὸ φλογερὲς ἰδεολογίες· ὁ πρῶτος συμβολίζει τὸ πνεῦμα τῆς φιλλανδικῆς ἀντίστασης στὴν κατατείση τῶν Ρώσων. ἐνῶ ὁ δεύτερος φλέγεται ἀπὸ ὄνειρα οὐτοπιστικὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα μιᾶς ρι"ικῆς ἀναπόρρωσης τοῦ κόσμου.

Μὲ τὸν "Αχο διεισδύουν στὴ Φιλλανδία δυτικὲς ἐπιρροές. Ἡ διαμονή του στὸ Παρίσι, οἱ μελέτες ποὺ ἔκαμε ἀπάνου στὸ γράψιμο τῶν ντατουραλιστῶν μας ἐξηγοῦν τὴν εὐλυγισία καὶ ποικιλία τοῦ ἔργου του. τὶς ψυχολογικὲς ἀνεξιχήσεις του, ἕναν κοσμοπολιτισμὸ ποὺ δὲν τὸν ἀποσπᾶ ἀπὸ τὴ γῆ του. Τὸ ἔργο του καθρεφτίζει τὴ σύνταρη μοῖρα τοῦ σκανδιναβικοῦ ντατουραλισμοῦ. ποὺ τὸν ἀκολούθησε ἀμέσως ὁ νεορωμαντισμὸς τοῦ Β. φὸν Χαΐντενσταρ, τοῦ Λεβέρτεν, τῆς Σέλμας Λάγκερλεφ, ποὺ ἐπευφημήθηκαν κι οἱ τρεῖς στὴ Φιλλανδία. Μὰ σίγουρα τὰ γράμματα δὲν πρόσφεραν στὴ Φιλλανδία τόποτε τὸ τόσο χαραχτηριστικὸ γιὰ τὴν ἀναγέννηση αὐτὴ ὅσο εἶναι ἡ μουσικὴ τοῦ Σιμπέλιους καὶ ἡ ζωγραφικὴ τοῦ Γκάλλεν—Καλλέλα, διακοσμητὴ τῆς «Καλεβάλα».

Ὁ "Αχο, λυρικὸς τῆς πεζογραφίας. θριαμβεύει προπάντων στὴ σύντομη διήγηση. Ὁ "Αρβιντ Τέρνεφελτ, ὁ «Φίλλανδος Ρομαὶν Ρολλάν», μαθητὴς τοῦ Ρουσσὼ καὶ τοῦ Τολστοί, εἰρηνόφιλος καὶ διεθνιστής, ἐκσηλώνει πιὸ αὐθόρμητα ἀκόμα τὸ ρωμαντικὸν οἴστρο σὲ διάφορα μυθιστορήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀξίζουν ἰδιαίτερη μνεία ἡ «Γκρέτα καὶ τ' ἀφεντικό της» (1925) καὶ τὸ «Ρομάντζο τῶν γονιῶν μου» (1928—30). Τὸ ἀριστοεύρημα τοῦ νεορωμαντισμοῦ εἶναι χωρὶς ἄλλο ἡ διπλὴ συλλογὴ τῶν «Χέλκα - βίρσιε» (1903 καὶ 1906), συλλογὴ ὀπὸ μπαλλάντες σὲ ὕφος ἀρχαϊκὸ, ὅπου ὁ γονιμώτερος τῶν συγχρόνων φιλλανδῶν ποιητῶν, ὁ Σίνο Λέϊνο. ἐξυμνεῖ τὴ χώρα του σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῆς παλιᾶς λαϊκῆς ποίησης. Τὴν ἀπάντηση τοῦ τὴ δίνει ὁ Λόρεν-Κγέστι μ' ἕνα λυρισμὸ πλούσιο καὶ πνευματικὸ, μὲ ζωγραφιὲς πότε τραγικὲς, πότε χαριτωμένες καὶ ζωντανὲς, σχετικὲς μὲ τὰ ἔθιμα τοῦ δάσους.

Οἱ «λόνιοι ποιητὲς» "Οττο Μάνινεν καὶ Β. Α. Κοσκεννιέμι, μεταφραστὲς μεγάλων ξένων ἔργων, ἀναζητοῦν ἕνα λυρισμὸ διανοητικὸ σὲ ἀφηρημένα ὁρόματα· ὁ πρῶτος εἶναι συχνὰ σκοτεινὸς, παρὰ τὴ σπάνια τελειότητα τῆς μορφῆς, ὁ δεύτερος κυριεύμένος ἀπὸ τὸν κλασικιστικὸ καὶ φιλοσοφικὸ συμβολισμό. Ἡ κυρία Ἀ. Ὀνέρβα, βιογράφος τοῦ "Εἶνο Λέϊνο, εἶναι συνεχίστριά του καὶ χωρὶς ἄλλο ὁ εὐρύτερος καὶ τολμηρότερος ἀπέναντι τῶν συγχρονων κοινωνικῶν ἀνησυχιῶν ποιητῆς.

Ἡ πεζογραφία τοῦ 20οῦ αἰώνα ἔγινε γνωστὴ στὸ ἐξωτερικὸ μὲ δυὸ μυθιστορογράφους παγκόσμιας φήμης: τὸν Γιοχάννες Λινναγκόσκι, ποὺ τὸ «Τραγούδι τοῦ κόκκινου λουλουδιοῦ» του (1905) ἐμφανίζει μ' ἕνα καινούργιο θέλγητρο τὸ παλιὸ θέμα τῆς ἀλήτικης ζωῆς καὶ τῶν ἐλεύθερων ἐρώτων στὴν καρδιὰ τοῦ φιλλανδικοῦ καλοκαιριοῦ, ἐνῶ οἱ «Φυγάδες» του (1909) ὑμνῶνουνται στὴ νηφαλιότητα μιᾶς ψυχολογικῆς τέχνης σίγουρης καὶ ὀδυνηρὴς· καὶ τὸν Φρὲνς Ἐμιλ Σιλλανπέ, συγγραφέα τῆς «Ἀγίας Ἀθλιότητας» (1919 (1), τοῦ «Ἑνὸς σύντομου πεπρωμένου» (1931), τοῦ «Δρόμου τοῦ ἀνθρώπου» (1932) βαθὺν ἀριστοτέχνη μὲ ρεαλισμὸ πικρὸ, ποὺ δὲν ἀποκλείει τὶς δυναμὲς ἀρμονίες τῆς μυστικόπαθης φυσιολατρείας καὶ μιᾶς φιλοσοφίας τῆς ζωῆς ἐμπνευσμένης ἀπὸ τὶς θιολογικὲς ἐπιστήμες, ἀλλὰ εὐαίσθητης πρὸς τὴ χαρὰ καὶ τὸ λυρισμό.

Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ συγγραφεῖς δὲ μένουν ἀπομονωμένοι. Ἡ φιλολογικὴ γονιμότητα τῆς σύγχρονης Φιλλανδίας φανερώνεται σὲ πολυάριθμα ἔργα μὲ τὶς διαφορετικὲς ροπὲς, ποὺ τὰ πιὸ δυνατά τους τὰ περνάει ἡ ἐπικὴ ποιὴ καὶ τὸ ἰσχυρὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς ποὺ ξεπηδοῦν ἀπὸ τὶς λαϊκὲς καὶ μυθικὲς ἐποποιΐες. Ἀς ἀναφέροιμε κάμποσα παραδείγματα.

Ἡ Λίνο Κόλλας, μυθιστοριογράφος τῆς Ἐσθονίας, εἶναι γνωστὴ στὴν Ἀγγλία, ὅπου ὁπλήρτουνται τὴν ἀγέρωχη καὶ ἀριστοκρατική τέχνη της. Ἡ Μαΐλα Τάλβιο, ἀκουραστὴ διηγηματογράφος, διάσημη στὴ Γερμανία, παρακολουθεῖ μὲς ἀπὸ μιὰ ζωντανὴ ἀπεικονιση τὴς φιλλανδικῆς κοινωνίας τὴν ἐξέλιξη τῶν συγχρόνων προβλημάτων.

Οἱ χωριάτικες ζωγραφιὲς τοῦ Ἰλμάρι Κιάντο, τοῦ Ζόελ Λετόνεν, τῆς Μαρίας Γιοτσόνι, τοῦ Χέϊκκι Τοππίλα, τὰ δράματα καὶ τὰ ρομάντζα τοῦ Λάουρι Τασκίνεν· τὰ ἱστορικὰ μυθιστορήματα τοῦ Ἄρθι Γερβένταους εἶναι ἐκδηλώσεις προσωπικὲς ἰδιοσυγκρασῶν ποὺ θ' ἀξίζε νὰ γίνουν γνωστὲς καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Ὁ ὁμιλὸς τῶν Λαμπαδοφόρων προσκολλᾶται γιὰ λίγο, τὸ 1920, στὸν ἐξπρεσσονισμό. Ἀλλὰ τὰ μέλη διαλύουνται καὶ σκορπίζουνται. Τὰ ποιήματα τοῦ Ἐϊνάρι Βονρέλας, τῆς Κάτρι Βάλα, τῆς Ἐλίνα Βαάρα, τοῦ Κάαρλο Σάρκια καὶ τῆς Σάιμα Χαρμάγια, ὁ ἀκρότητος καὶ τραγικὸς λυρισμὸς τοῦ Οὔνο Καΐλας, πρόωρα χαμένου, μαρτυροῦν τὴν ἀνήσυχη δραστηριότητα ὅλων τῶν μοντέρνων σχολῶν.

Μεταξὺ τῶν νεωτέρων μυθιστοριογράφων ὁ Οὔντο Σεππένεν εἶναι ὁ μυθιστοριογράφος τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Καρελίας, ὁ Μίκα Βαλτάρι ὁ ζωγράφος τῆς νιότης καὶ τῶν σεξουαλικῶν προβλημάτων, ὁ Τοῦιο Πεκκάνεν ὁ ἀναλυτὴς τῶν ἐρωτικῶν ἠθῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς πλούσια φαντασία με διαλεκτικὴ ικανότητα, ἡ Χέλβι Χεμελέϊνεν παρουσιάζει ἕνα θερμὸ γυναικεῖο ταλέντο, ποὺ γίνεται δυνατὸ στὴν ἀναπαράσταση κατοπληκτικὴ καὶ μιὰ φιβλιογραφία ποὺ φθάνει μέχρι τὰ 1930 καὶ ποὺ δὲν τὴν ἔχει ὁ κ. Π.

Καὶ γιὰ νὰ μὴ λμε μόνο λόγια, θὰ προσθέσουμε πὼς στὰ ἄρθρα γίνεται λόγος γιὰ τὴ νέα θεωρία τῶν κύκλων ἢ σφαιρῶν πρωτογενοῦς πολιτισμοῦ» τῶν καθολικῶν ἐθνολόγων τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Ὀπενχάϊμερ. Σύμφωνα μὲ τὴ θεωρία αὐτή, ἀπὸ τὸ μητριαρχικὸ σύστημα ἐπέραοε στὴν ἀρχὴ μόνο ὁ κύκλος τῶν γεωργῶν καὶ ὄχι ὁ κύκλος τῶν κυνηγῶν καὶ τῶν κτηνοτρόφων. Ἐπίσης, στὰ λεξικὰ θὲπομε τὴν τελευταία κίνηση γιὰ τὴν ἐπάνωθο στὶς τους κουτσουρεμένες κ' ἐγνώριστες. Δὲν μᾶς λέει ὁ κ. Π. καθαρὰ καὶ ἀξέστερα τὶ γνώμη ἔχουν οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἐπιστήμονες γιὰ τὸ κύριο ζήτημά μας, δηλαδὴ, γιὰ τὴν προτεραιότητα τῆς οἰκογένειας ἢ τῆς ὀρδῆς.

Ὁ κ. Π. φαίνεται νὰ σκέφτεται ὁ Φρέζερ τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ, ἀποτελεῖ τὴν «τελευταίαν λέξιν τῆς ἐπιστήμης». Καὶ λέει μάλιστα γιὰ τὰ ἄρθρα τῶν Ἑλλήνων κοινωνιολόγων στὰ διάφορα λεξικὰ καὶ ἐγκυκλοπαίδειες, ὅτι «κ α τ' ο δ ὲ ν ἀ ν τ α π ο κ ρ ί ν ο ν τ α ι π ρ ὸ τ ἀς ν ε ω τ ἐ ρ α ς κ α ὶ ἐλλ ἀ μ α τ ὼ δ ε ις π ρ ο ὸ ἔ ρ ο υ ς τ ῆ ς ἐ π ι σ τ ἡ μ ῆ ς μ α ς».

Δὲν ἔχει ὅμως δίκιο. Νὰ μᾶς πεῖ πὼς δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψη τὰ ἄρθρα γιατὶ εἶναι, περιληπτικὰ καὶ οὐντομα, νὰ τὸ δεχτοῦμε. Νὰ μᾶς πεῖ πὼς δὲν βρίσκει ἄξιους τοὺς "Ἕλληνες κοινωνιολόγους, νὰ τὸ δεχτοῦμε κι αὐτό, ἀν καὶ μὲ κάποιον σκεπτικισμό. Ἀλλὰ νὰ μᾶς λέει ὅτι «κατ' οὐδὲν ἀντιποκρίνονται πρὸς τὰς νεωτέρας καὶ ἀλματώδεις προόδους» κλπ., κλπ., ἔχει μεγάλο ἄδικο καὶ κάτι παραπάνω. Γιατὶ στὸ ἄρθρο «οἰκογένεια» στὴν «Μ. Ε. Ε.» καὶ στὸ ἄρθρο «μητριαρχία» στὸ «Ε. Λ. Ε.», ὑπογραμμένα ἀπὸ ἕναν κορυφαῖο "Ἑλληνα διανοούμενο, θλέπω μιὰν ἐνημερότατα κατοπληκτικὴ καὶ μιὰ βιβλιογραφία ποὺ φθάνει μέχρι τὰ ἄσκηση ὁστόσο λιγώτερη ἐπροὴ ἀπὸ ἕνα σύνολο ἐμμέτρων διηγήσεων, τὶς ὁποῖες ἄντλησε ὁ Ρούνεμπεργκ ἀπὸ τὸ ρωσσο-φιλλανδικὸ πόλεμο—ἕνα εἶδος χρονικοῦ ἢ σειρᾶς προσωπογραφιῶν ποὺ συντέθηκαν χωρὶς ἐγωπάθεια καὶ μῖσος, γιὰ τὴ δόξα ἑνὸς λαοῦ ἡρωϊκοῦ, σουηδικοῦ καὶ φιλλανδικοῦ περήφανου μαζὶ καὶ μετριόφρονου. Ἡ ἀπαλὴ ποίηση, ἡ ἀφηγηματικὴ χάρη, ὁ ἀγνὸς πατριωτισμὸς τῶν «Διηγήσεων τοῦ σημαιοφόρου Στόλ» (ποὺ δημοσιεύθηκαν σὲ δυὸ μέρη, τὸ 1848 καὶ τὸ 1860) συγκροτοῦν ἕνα ἀπὸ τὰ στολίδια τῶν βορεινῶν λογοτεχνιῶν, ἔργο μοναδικὸ, ὄχι βέβαια ὑπογραμμένο τόσο κυριολεκτικὰ ὅπως ἡ «Καλεβάλα» στὸ Λέννρωτ», ἀλλὰ ὀπωσδήποτε ἀγαλμένο ἀπὸ τὴ λαϊκὴ συνείδηση, τόσο κοντινὸ στὴ ζωὴ ὅσο μπορεῖ νὰ τὴν πλησιάσει ἕνας ἀγνὸς καὶ μεγάλος καλλιτέχνης.

Ὁ Ζάχρις Τοπέλιους δὲν ἔχει οὔτε τὴ δύναμη οὔτε τὸ ψυχολογικὸ βάθος τοῦ Ρούνεμπεργκ. Μὲς ἀπὸ τὸ ἄφθονο καὶ ποικίλο ἔργο του παρακολουθεῖ κανεὶς τὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς τερπνοῦ, περιγραφικοῦ ρωμαντισμοῦ, ἐδῶ ἐκεῖ διδαχτικοῦ καὶ ἠθικολογικοῦ, ποὺ τὸ θέλγητρό του διατηρεῖται ἀκόμα σὲ ὁρισμένα ποιήματα ποὺ ἔγιναν δημοτικὰ σὲ ὅλη τὴ Σκανδιναβία. Ὁ πατέρας του, ὁ γιατρὸς Σάκαρι Τοπέλιους, δημοσίευε ἀπὸ τὸ 1822 τὰ «Παλιὰ τραγούδια τοῦ φιλλανδικοῦ λαοῦ». Ὁ Ζάχρις Τοπέλιους εἶναι στὸ μεταξύμιο τῶν σουηδικῶν καὶ φιλλανδικῶν παραδόσεων. Τὶς ἀνακατεύει ἀδέξια στὰ διηγήματά του, στὰ θεατρικά του ἔργα («Τὸ κιναῆγι τοῦ βασιλιᾶ Κερρόλου», «Φεγγίνα ὁνν "Εμμερὶτζ»), στὸ ἀνειρόδραμα «Ἡ βασιλιοπούλα τῆς Κύπρου». ἐδῶ ἐκεῖ με αλόστομα ὅπως τὰ δράματα τοῦ Βικτὸρ Οὐγκὸ, πρῶτες ἐπιτυχίες τῆς σουηδικῆς σκηνῆς στὴ Φιλλανδία, ἀπ' τὶς ὁποῖες τὸ ρσε δὲν ἐπιζοῦν παρὰ κάποια λυρικὰ ἀποσπάσματα καὶ κάμποσοι πίνακες λαμπροί.

Λιγώτερο δημιουργὸς παρὰ προσαρμοστής, ἀφηγητὴς μαγεμένος ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια, τὰ ξωντανεύει χρωματίζοντάς τα μὲ τὴ δικὴ του τὴ φαντασία, Μακιρινὸς ἀντίζηλος τοῦ Γουώλτερ Σκὸτ καὶ τοῦ Δουμᾶ πατέρα, μὲ τὶς «Διηγήσεις τοῦ στρατιωτικοῦ χειρουργοῦ» του, ποὺ ἀποτελοῦν εὐφάνταση ἀναπόλληση τῆς Ἱστορίας τοῦ 17ου καὶ τοῦ 18ου αἰώνα, γνωρίζει μεγάλη ἐπιτυχία. Ἡ ἀπλότητα τοῦ τόνου, ἡ ἔλξη τῆς περιπέτειας, μιὰ καλοκάγαθη φιλοσοφία, ἕνα εἶδος λατρείας τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τὸν τοποθετοῦν σ' ἕναν κόσμο μισοπραγματικό, μισοφανταστικό, ὅπου ἡ φύση, τὰ ἔθιμα, ἡ ποίηση τοῦ φιλλανδικοῦ λαοῦ ἀντιπροσωπεύουνται ἀπὸ τὰ πιὸ σαγην

Εκείνοι πού φεύγουν

Ὁ Μίλτος Κουντουράς

Προχτὲς πέθανε στὸν «Εὐαγγελισμὸ» ὁ Μίλτος Κουντουρᾶς. Ξαρνικά, χωρὶς καλὰ-καλὰ νὰ πάρουμε εἴδηση, ὁ σεμνὸς ἐπιστήμονας, ὁ ἀθόρυβος καὶ πικραμένος ἐκπαιδευτικὸς καὶ διανοούμενος, μίσεψε γιὰ τὸ ταξίδι τ' ἀγύριστο. Ὁ γλυκὸς κι' ὀνειροπόλος πάντα. Ὁ ποιητὴς ποὺ ξεκίνησε τέτοιο ἀπὸ τὴ διαλεχτὴ ἐκείνη παρέα τοῦ 1910. Ὁ τίμιος δημοτικιστής. Ἡ ψυχὴ τῆς πρώτης φοιτητικῆς Συντροφιᾶς. Ὁ ἀγωνιστὴς καὶ φωτισμένος ὕστερα φιλόλογος καὶ παιδαγωγός, μὲ τὴν ἄρτια εὐρωπαϊκὴ του μόρφωση καὶ μὲ τὴν πλούσια διδαχτικὴ καὶ παιδαγωγικὴ του δράση. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλα ὁ τίμιος σ' ὅλα του μὲ τὸ ἀναμφισβήτητο ἠθικό του περιεχόμενο. Ὅσοι φίλοι καὶ συνοδοιπόροι του στὰ γράμματα καὶ στὴν ἐκπαίδευση συνδέψαμε τὸ ξόδι του, εἴμαστε μιὰ συνοδεία τρομερὰ συγκινημένη. Ἡ πίκρα θαρεῖς πὼς εἶχε στεγνώσει ὁλονῶνε τὰ χείλη. "Ισως γι' αὐτὸ κανεὶς δὲ βγῆκε ἐκεῖ στὴν ἐκκλησιὰ νὰ πεῖ δυὸ λόγια.

Λίγες μέρες πρὶν πεθάνει ποὺ τὸν εἶχα δεῖ γιὰ ὑστερνὴ φορὰ στὸ Νοσοκομεῖο, παραπονεμένος ὅπως πάντα, τώρα ὅμως ἀληθινὰ «μέχρι θανάτου» πιά, ἴσως ἀπὸ τὴν δλοφάνερη προσίσθησή του, μοῦπε σιγὰ-σιγὰ κάτι γιὰ τὴ γυναίκα του καὶ γιὰ τὸ παιδάκι του καὶ βούρκωσαν τὰ ὁλοκάθαρα μάτια του καὶ χαμήλωσε τὸ ποιητικότατο καὶ φουντωτό του κεφάλι. «Δὲ θὰ βαστάξω». Κανεὶς ὅμως δὲν τὸ πίστευε. Κι' ὅμως πάει ὁ Μίλτος Κουντουρᾶς. "Οπως δὲ θὰ ξεχαστεῖ ἀπὸ μᾶς ὁσο θὰ ζοῦμε, σίγουρα δὲν πρέπει νὰ ξεχαστεῖ ποτὲ μέσα στὴν Ἐκπαίδευση καὶ στὰ Γράμματα, ποὺ τόσο σεμνὰ, τίμια καὶ ἀφοσιωμένα τὰ δούλεψε καὶ τ' ἀγάπησε.

Κ. ΦΡΙΛΙΓΓΟΣ

Ἄργης Κόρακας

"Εχω ἀκόμη ἄκοπο μπρὸς στὸ γραφεῖο μου τὸ τελευταῖο του βιβλίο, ποὺ ἀπὸ τὸ κρεβδάτι τῆς ἀρρώστειας του ἔδωσε τὴν παραγγελία ἀ μοῦ στείλουν, μὲ μιὰ φροντίβα συγκινητική, ἐνῶ χαροπάλευε καὶ βασανιζόταν ἀπὸ μιὰ νόσον ἀνίατη καὶ ἐπίπονη — καρκίνο τοῦ στομάχου — τὸν ὀραῖο τόμο τῶν μεταφράσεων βουλγαρικῶν διηγημάτων, ποὺ κυκλοφόρησε τὶς τελευταῖες μέρες. Καὶ ἤταγε, φαίνεται, μοιραῖο, προτοῦ ἀσχοληθῶ μ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, νὰ γράψω γιὰ τὸν ἴδιο τὸ μεταφραστή του, ποὺ, ἀπὸ τὴν περασμένη Τρίτη, δὲν βρίσκεται ἀνάμεσά μας. Ὁ λογοτέχνης Ἄργης Κόρακας, ὁ ποιητής, ὁ διηγηματογράφος, ὁ μυθιστοριογράφος, ὁ βουλγαρικὴς λογοτεχνίας, ὅπως ἀναγγέλθηκε ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες, πέθανε ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια ποὺ τὸν βασάνιζε. Καθῆκον τούτης τῆς στήλης εἶναι νὰ κάνει ἕνα σύντομον ἀπολογισμὸ τοῦ πολύμορφου ἔργου του.

Λεπτοκαμωμένος, εὐγενικός, πρόσχαρος, ὅλος νεῦρα καὶ ζωηρότητα, εἶχε, πρὸ πάντων, τὴν ἀκάματη δραστηριότητα ἑνὸς πραγματικὰ ἀνήσυχου ἀνθρώπου, ποὺ σκόρπιζε τὴ ζωτικότητά του σ' ὅλα τὰ εἴδη τοῦ γραπτοῦ λόγου. Μὰ αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ καταμερισμὸς ζηλιάσε ἀνεπανόρθωτα τὸ τάλαντό του. Γιατὶ ἔτσι, παρ' ὅλη τὴν πολυγραφία του, δὲν κατόρθωσε οὔτε στὴν ποίηση, οὔτε στὴν πεζογραφία νὰ στερεωθεῖ καὶ ν' ἀφήσει, φεύγοντας, ἕνα ἔργο βιώσιμο. Τὰ ποιήματά του, ὅπως μοῦ δόθηκεν ἡ ἀφορμὴ νὰ σημειώσω ἐπανειλημμένα, εἶναι κοινὰ καὶ δίχως τὴν ἀληθινὴ πνοὴ τῆς τέχνης. Ἐπιδιώκοντας τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ χαμηλόφωνην ἔκφραση, παρ' ὅλη τὴν ἀναμφισβήτητην εἰλικρίνεια τῶν ἐμπνεύσεών του, ὁ ποιητὴς δὲν κατόρθωνε ν' ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κοινοτοπία. Ὡστόσο, εἶχε καὶ μερικὲς εὐτυχισμένες στιγμές, ποὺ τὰ τραγούδια του ξέφευγαν κάπως ἀπὸ τὰ χιλιοτριμμένα μοτίβα καὶ σφραγίζονταν ἀπὸ πραγματικὴν ἔξαρση. Μὰ αὐτὸ γινόταν σπάνια. Τὸ συνηθέστερο ἦταν νὰ τὸν ἀκοῦμε νὰ τραγουδεῖ τὰ ἴδια, τὰ χιλιοειπωμένα πράγματα, ντυμένα μὲ τὰ ἴδια ροῦχα, σὲ ὡραίους καὶ ρυθμικοὺς, κατὰ τὰ ἄλλα, στίχους. Ἀντιγράφω ἐδῶ ἕνα τέτοιο τραγούδι του, ἀπὸ τὴ συλλογὴ του «Ὁράματα»:

Σ' ἀκρογιάλια ἀσημωμένα
ροδοπέταλα ριχτά
μιὰ βαρκοῦλα μ' ἀπλωμένα
τὰ πανιὰ πάει ἀνοιχτά.

Τὰ δνειρά μου ταξιδεύουν
σὲ γιαλοὺς καὶ σ' οὐρανοὺς
κι' εἶναι ὅλα μοῦ σημαδεύουν
νὰ σοῦ σταματήσει ὁ νοῦς.

Βάφνω ἀνατριγίλια σβύνει
στ' ἀσημόχρωμα νερά,
τὸ μπουρίνι, τὸ μπουρίνι,
ρόδα κι' δνειρα τρελλά.

Στὸ μικρὸ τὸ ἀραξοβόλι
τραγοῦδια ὁ γοργισμὸς
σὶ τριγῦρω κλαίνε μόλοι
καὶ χουγιάζει ὁ χαλασμὸς.

Γύρω ἀπὸ τὸν Ἀνρὶ Μπερξὸν

ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

τοῦ κ. Γιάννη Οἰκονομίδη

Β'.

Μιὰ πρόσθετη δυσκολία γιὰ τὴν ἐξουσίαση τῆς μπερξονικῆς σκέψης εἶναι ἡ ἐσώτερη ὑφή της, ποὺ, ὀργανικὴ καὶ πλαστικὴ σὰν τὴν ἴδια τὴ ζωή, δὲ χωρεῖ στὰ συνηθισμένα διανοητικὰ καλούπια. Μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια σκέψη φανερώνεται περισσότερο ἀπ' ὁπουδήποτε ἀλλοῦ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς καθαρῆς ἀνάλυσης, ποὺ κύρια, ἂν ὄχι μονα-

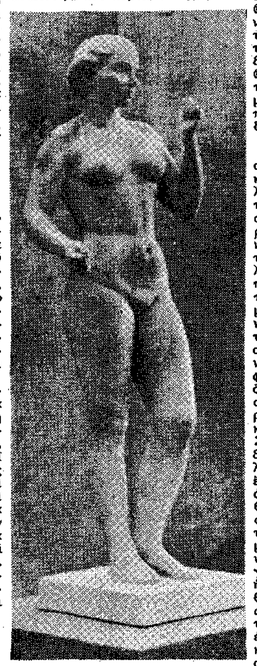

Ν. ΒΕΡΑΝΤΙΝΟΥ : «Ἄγελμα» (Ἀπὸ τὴν Πανελλήνια "Εκθεση)

δική, φροντίβα της εἶναι τὸ κομμάτιασμα τοῦ ὅλου σὲ μέρη. Καταλλληλη γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ἐξωτερικῆς διάταξης κάθε σοβαρῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καὶ γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῶν στοιχείων, ποὺ ἡ σκέψη αὐτὴ δανείστηκε ἀπὸ τὸ περιβάλλον της, ἡ ἀνάλυση ἀφήνει νὰ ξεφύγει τὸ πεντάσταγμα τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης: τὸ κεντρικὸ ἐκεῖνο σημεῖο της, τὸ μοναδικὸ, ἄφραστο κι' ἀνεξάντλητο, ποὺ κάνει τὴν πρωτοτυπία της καὶ τὴν περιέχει ὁλόκαιρη «δυνάμει» μέσα του. Βέβαια, τὸ δημιουργικὸ αὐτὸ κέντρο δὲν εἶναι ὁλότελα προσιτό. Ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφος, μολονότι ὑποταγμένος σ' αὐτό, δὲν κατορθώνει νὰ τὸ ἐκφράσει ἀκέραια μὲ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν παύει νὰ μιλεῖ σ' ὅλη τὴ ζωή: οἱ ἀτέλειωτες ἀναπτύξεις κι' ἐπεξηγήσεις του εἶναι ἀνίκανες ν' ἀντισταθμίσουν τὴν ἀδιαίρετη ἁπλότητα τῆς πρωταρχικῆς ἔμπνευσής του. Στὴν μπερξονικὴ σκέψη, θὰ μποροῦσε νὰ ὑποστηρίξει κανεὶς, ἡ ἀνάλυση δέ βρίσκει διόλου ἔδαφος ἐφαρμογῆς. Εἶναι τέτοια ἡ ὀργανικότητά της, τόσο θαθιὰ ἡ σύμπτωση, μέσα της, τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἔκθεσης μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς ἐπινόησης, ὥστε ὁ φιλόσοφος, τοποθετημένος ἀπὸ μιὰ ἀρχῆς στὸ κέντρο τῆς ἔμπνευσής του, πραγματοποιεῖ ἑνιαῖα κι ἀδίχαστα ὡς τὸ τέλος τὴ γνωστικὴ κατάκτηση κι' ἀποκάλυψη, μαζὶ, τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι, λοιπόν, παράξενο ἂν λίγες φιλοσοφίες ἔχουν τὴν αὐθορμησία καὶ τὸ ἀνεπιτήδευτο τῆς μπερξονικῆς. "Αν, ὅμως, ὁ μελετητὴς τοῦ μπερξονισμοῦ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνει ἀντίστροφα τὸ δρόμο, ποὺ ἀκολούθησε ὁ φιλόσοφος, ἂν ἀκόμη, εἶναι ἱκανοποιημένος γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ διδαχτεῖ ἀλλὰ νὰ συνοδοιπορήσει σὰν ἰσότιμος μὲ τὸ φιλόσοφο, οἱ δυσκολίες, ποὺ τὸν περιμένουν, εἶναι μεγαλύτερες. Πρῶτα-πρῶτα δὲν ἔχει νὰ περιμένει καμμιὰ συγκατάβαση. "Οση κι' ἂν εἶναι ἡ σαφήνεια κι' ἡ πειστικότητα τοῦ φιλοσόφου, θὰ νιώσει ὅτι οἱ ἀρετὲς αὐτὲς δὲν ἀποκτήθηκαν γιὰ χάρη του, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουν φυσικὰ κι' ὀργανικά. "Επειτα—κι' αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο — θὰ βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ μετέχει ἐνεργὰ στὴν ἀδιάκοπη ἀναμέτρηση τῆς ἑνόρασης τοῦ φιλοσόφου μὲ τὰ γεγονότα, ποὺ κάθε τόσο ἐπεξεργάζεται. Μὲ ἄλλα λόγια, θὰ βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη οὔτε λίγο οὔτε πολὺ νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τὸν μπερξονισμὸ ὅπως ὁ μπερξονισμὸς προσπαθεῖ νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τὴ δημιουργία.

⁂

"Οταν ὁ κ. Ἰμβριώτης πῆρε τὴν ἀπόφασὴ νὰ γράψει ἕνα συνθετικὸ βιβλίο γιὰ τὴν μπερξονικὴ φιλοσοφία, εἶχε τὴν τύχη νὰ βρίσκεται μπροστὰ σὲ μιὰ ὁλοκληρωμένη σκέψη. "Αν ὅμως Ἐλειπαν οἱ πειρασμοὶ κι' οἱ κίνδυνοι, ποὺ γενν̀ιαει μιὰ φιλοσοφία, ποὺ περιμένει τὴ συμπλήρωση της, ἐμεναν οἱ ἄλλες δυσκολίες. Πῶς τὶς ἀντιμετώπισε ὁ κ. Ἰμβριώτης; Πρῶτα-πρῶτα, γιὰ ἐξαντλητικὴ ἔκθεση τῆς μπερξονικῆς σκέψης δὲν μποροῦσε νὰ γίνει λόγος. Ζήτημα εἶναι ἂν τὴν ἔχει ἐξαντλήσει ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφός, ποὺ, ὡστόσο, κατόρθωσε νὰ τὴν ὁλοκληρώσει. "Οσο κι' ἂν φαίνεται τὸ πρᾶγμα παράδοξο, ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ μπερξονισμοῦ δὲ σημαίνει καὶ σταμάτημα τῆς ἐρευνας, ποὺ ἐμπνέεται ἀπ' αὐτόν καὶ χρησιμοποιεῖ τὴ μέθοδό του. Στὸ σημεῖο αὐτὸ, ὁ φιλόσοφος ἐξηνάθηκε κατηγορηματικά: ἡ φιλοδοξία του δὲ στάθηκε νὰ κάνει ἕνα «κλειστὸ» σύστημα σὰν τόσα ἄλλα· οὔτε ν' ἀποκλείσει τὴ διόρθωση καὶ τὴ συμπλήρωση τῆς σκέψης του στὸ μέλλον. Σκοπὸς τῆς προσπάθειάς του ἦταν νὰ δημιουργήσει μιὰ μέθοδο ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γενικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν κι' ἄλλοι. Μιὰ τέτοια μέθοδος προϋποθέτει ὅτι τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα δὲν ἐξαντλοῦνται εὔκολα, δὲν πρόκειται ἴσως νὰ ἐξαντληθοῦν ποτέ. Προϋποθέτει ἀκόμη, ὅτι, ἀντίθετα μὲ τὴν τρέχουσα ἀντίληψη, τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα ἐπιδέχονται ἕνα χειρισμὸ, ποὺ παρουσιάζει κάποια ἀναλογία μὲ τὴν πειραματικὴ ἔρευνα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐπαναστατικὴ ἄποψη, ποὺ ἡ ἐπικράτησή της θ' ἀναποδογύριζε πολλὲς φιλοσοφικὲς συνήθειες μὰ ποὺ ἡ γονιμότητά της δὲν ἔγινε ἀκόμη ὅσο θάπρεπε αἴσθητή.

Ὁ κ. Ἰμβριώτης ἀρκέστηκε νὰ ἐκθέσει τὴν μπερξονικὴ σκέψη ὅπως παρουσιάζεται στὰ βασικὰ ἔργα τοῦ φιλοσόφου: στὰ «Ἄμεσα δεδομένα τῆς συνείδησης», στὴν «Ὕλη καὶ μνήμη», στὴ «Δημιουργικὴ ἐξέλιξη» καὶ στὶς «Δυὸ πηγὲς τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας». Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου τοῦ βίβλιου τοῦ βίβλιου, σὲ μιὰ σημείωση, μιὰ περίληψη ἑνὸς δοκιμίου, ποὺ ἔγραψε ὁ φιλόσοφος μὲ τὸν τίτλο «Διάρκεια καὶ ταυτόχρονο» γιὰ νὰ ἐξηγήσει ὅτι ἡ δική του ψυχολογικὴ διάρκεια δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τοὺς σχετικοὺς καὶ κατὰ ἄθρο καθαρὰ διαστηματικοὺς χρόνους τοῦ Αἰνστάιν. "Οσο γιὰ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ φιλοσόφου, ἄρθρα, μελέτες, διαλέξεις καὶ δοκίμια, ὁ κ. Ἰμβριώτης δὲν τὰ ἀναλύει χωρὶς-ὅτι οὔτε ὅλα. Περιρίστηκε νὰ συνδέσει ὁρισμένα χωρὶς ἀπ' αὐτὰ μὲ τὶς κύριες ἀρθρώσεις τῆς σκέψης τοῦ φιλοσόφου, ἐκεῖ ποὺ λάχιστο ὅπου νομίζει ὅτι, μὲ τὴ σύνδεση αὐτή, κερδίζει σὲ πληρότητα καὶ σὲ ὀργανικότητα ἡ ἔκθεσή του.

Ἀπομένει ἡ τελευταία δυσκολία: αὐτὴ ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἰδιαίτερη ὑφή, ὅλη ἀποχρώσεις καὶ φωτοσκιάσεις, ὅλη αὐθορμησία καὶ ζωντάνια, τῆς μπερξονικῆς σκέψης. Ὁ κ. Ἰμβριώτης κατάλαβε πολὺ καλὰ ὅτι ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ νικήσει τὴ δυσκολία αὐτὴ ἦταν νὰ τοποθετηθεῖ μέσα στὴν μπερξονικὴ φιλοσοφία γιὰ νὰ τῆ ζήσει καὶ νὰ «συμπαθήσει» μαζὶ τῆς. Ὡστόσο τὸν τρόπο αὐτὸ δὲν τὸν

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 9)

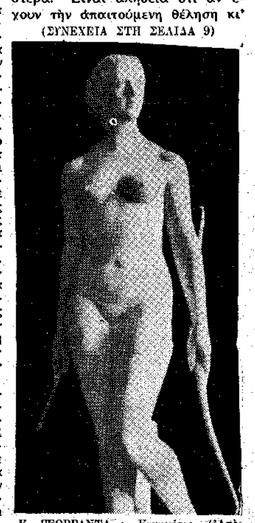

Κ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑ : «Κυνηγέτις» (Ἀπὸ τὴν Πανελλήνια "Εκθεση)

Μιὰ ἀπώλεια

ΜΙΛΤΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

τοῦ καθηγητῆ Χ. Θεοδωρίδη

"Οταν τὸ νεροποντισμένο καὶ πένθιμο πρωϊνὸ τῆς περασμένης Κυριακῆς συνοδεύαμε τὸν Κουντουρᾶ, ποὺ ἔφυγε ἀπότομα ἀπὸ τὴ ζωή, μέσα στὶς θολὲς σκέψεις κι' ἀναμνήσεις εἶχα τὴ συναίσθηση, πὼς ἡ γενεά μας ἀδειάζει τὸ στίβο. Ἀπὸ τοὺς γνησιότερους ἐκπρόσωποος τῆς ἡλικίας, ποὺ ἔφθασε σὲ συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ της κατὰ τὶς παραμονὲς τῶν βαλκανικῶν πολέμων καὶ μέσα στὴ ζύμωση ποὺ ἔγινε στὸν τόπον αὐτὸν ἀνάμεσα στὸ 1897 καὶ 1909, συγκέντρωσε στὴν τραγική του ὕπαρξη τὸ συναισθηματισμό, τὴ μαχητικὴ ὁρμὴ καὶ τοὺς ἀκαθόριστους πόθους της. Ὁ φίλος, ποὺ μᾶς ἄφησε προχθές, εἶταν ἀπὸ κείνους ποὺ πίστεψαν, ποὺ ἐμπνεύσθηκαν καὶ κράτησαν ζωὶα γραμμὴ ὡς τὸ τέλος μέσα στὴ σύγχυση καὶ τὴν τριβὴ ποὺ εἶδε νὰ γίνεται γύρω του.

Ὁ Κουντουρᾶς εἶναι ἀπὸ τὶς παλαιότερες γνωριμίες μου τῆς Ἀθήνας. Συναντηθήκαμε φοιτητὲς στὴ μυθικὴ σάλα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, κατὰ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1909, σὲ στιγμὲς ποὺ ἀξιοιυημόνευτα γιὰ τὸν τόπο καὶ τὶς τότε συνθήκες γεγονότα τάραζαν τὴν ψυχή μας. Εἶταν ἕνας νέος, στοχαστικός, μὲ τὴν πλούσια χαίτη γύρω στὸ ὡραῖο κεφάλι του, μὲ ρυθμὸ στὴν ὁμιλία, ἕνα σύνολο ἀξιοπρόσεχτο κ' ἐλκυστικό. Εἶχε καταπλεύσει ἀπὸ τὴν πατοίδα του, τὴ Γέρα τῆς Μυτιλήνης, μὲ τὴ γνωστὴ παρεξήγηση πὼς στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ θὰ μποροῦσε νὰ καλλιεργήσει τὸ λογοτεχνικό του ταλέντο. ποὺ εἶχε φανερωθεῖ πρώϊμα. Ἐονόταν νὰ καθήσει μόνος, χωρὶς γνωριμίες, στὰ τελευταῖα θρανία, μὲ κάποια δειλία καὶ φιλαοέσκεια μαζί, ἀδιάφορος γιὰ τὸ θόρυβο ποὺ γενότανε γύρω του καὶ γιὰ τὰ περοισσότερα μαθήματα, γυρμένος στὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῆς ἐποχῆς, περισσότερο ὅμως βυθισμένος στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ συναίσθημα, ποὺ τὸν πλημμυροῦσε.

Εἶνε ἀργίσει νὰ γράφει ἀπὸ τὴ Γυμνάσιο, λογοτεχνία φυσικὰ κ' ἕνα δράμα του, ὁ «Ἄρρωστος» ποὺ τὸ διάβασε στὸ ...φεῖο τοῦ Νουμᾶ. ὁδὸς Ζήνωνος, μᾶς ἔκαμε ἐντύπωση κ' ἐπιδοκιμάσθηκε ἀπὸ τὸν Τσιμπόπουλο γιατὶ εἶταν πρωτοποροειακὸ καὶ κάπως φουτουριστικό. Ἀλγότερα δημοσίευσε κι' ἄλλο ὅμοιο «Τὸ μπαλσαμωμένο ἀγόρι».

"Υστερα ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὸ γλωσσικό, τὸ μεγαλύτερο ζήτημα τῆς ἐποχῆς, τὸ πῆσε θεομὰ καὶ πρωτοτότητσε στοὺς μικροὺς ἀγῶνες μας γιὰ τὴ δημοτική.

"Ετσι γεννήθηκε ἡ Φοιτητικὴ Συντροφιά, ποὺ στὴ μνήμη δλων ὅσοι ζήσαμε τὶς μέρες ἐκεῖνες σφιγτοδένεται μὲ τὴ φυσιογνωμία του. Κι' ὅταν χωρισθήκαμε, τὸ 1913, ἀνάμεσα στοὺς βαλκανικοὺς πολέμους, διατηροῦσα πάντα ζωηρὴ τὴν εἰκόνα τοῦ ὅμορφου καὶ συναισθηματικοῦ νέου μὲ τὴν παιδικὴ παραφορά, ποὺ ἡ παρέα τὸν ποοδοιζε γιὰ τὰ ὡραῖα γράμματα.

Ξανασυναντηθήκαμε ἀρνά, ὕστερα ἀπὸ ἑφτὰ χρόνια κ' ὕστερα ἀπὸ τεράστια γεγονότα, ποὺ πέταξαν στὸ περιθώριο τὶς ἰδέες καὶ τὴν αἰσθηματολογία μας τῆς παλαιότερης ἐποχῆς. Ὡστόσο ἡ καλλιτεχνικὴ δουὴ τοῦ Κουντουρᾶ εἶχε μείνει διάθεση μονάνα. "Εγραφε στὸ διάστημα αὐτὸ πεζὰ καὶ ποιήματα, λιγοστὰ ὅμως, κ' ἡ ἐσωτερική του ζωὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ χύνεται σ' ἕνα ἀόριστο αἰσθημιατισμὸ, σ' ἕνα ὀνειροπόλημα ποὺ δὲν ἔπαιρνε ὁρισμένη ἔκφραση. Κι' ὡς τὸ τέλος τὸν παρακολούθησε τὸ βασανιστικὸ αἴσθημα πὼς ἔχει νὰ πεῖ πολλὰ, ἄπειρα καὶ πὼς δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὸν ἑαυτό του, πὼς ἔχει βαλίτσες χειρόγραφα, ποὺ θὰ τὰ πιάσει μιὰ τρελὴ ἀνάγκη.

Ἡ ἀπομάκρυνσή του στὴν ἐπαρχία—στὴν ἐμπορικὴ σχολὴ τῆς Χίου—εὐθὺς ὕστερα ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ εἶχε κάμει ἄδικο ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή. "Εδωσε ὅμως ἄλλη κατεύθυνση στὸ συναισθηματισμό του, τὸν γύρισε στὸ σχολεῖο. Μοῦ μιλοῦσε ἀπὸ τότες γιὰ τὴν ἀγάπη του στὸ παιδί, γιὰ τὴ συγκίνηση ποὺ τοῦ δίνει ἡ παράδοση.

Ἡ σπουδὴ στὸ ἐξωτερικὸ τὸν ἀπόδωσε μεστωμένο στὴν ἐκπαίδευση. Εἶταν ἴσως ἡ εὐνοϊκότερη περίπτωση. Ὁ Κουντουρᾶς ἐοχόταν ἀπὸ τὴν ποίηση στὴν παιδαγωγικὴ κ' εἶνε γνωστὴ πὼς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πέρασαν ἀπὸ τὴ λογοτεχνία σὰν ἀπὸ ὅσα ἐὐδοκίμησαν. Ὁ Πλάτων ἔγραψε δράματα προτοῦ γράψει φιλοσοφικοὺς διαλόγους. Ὁ Φρόϋντ ὁμολογοῦσε στὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του πὼς ξεκίνησε λογοτέχνης καὶ πὼς τὸ θαυμάσιο ἔργο του τὸ ἀντίκρυσε πάντα σὰν ποίημα. "Οπως μεοικοὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους δασκάλους τῆς ἀοχαιότητας, ὅπως π. χ. οἱ σχολάοχες τῆς νέας Ἀκαδημίας. ὁ Κουντουρᾶς, ἐνῶ δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιβλήθεῖ στὸν ἑαυτό του γιὰ τὴ γραφτὴ ἐκδήλωση, κέρδιζε πολὺ στὴν προσωπικὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς νέους.

Τὰ 3—4 χρόνια ποὺ διεύθυνε τὸ Διδασκαλεῖο Θηλέων τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἡ μεγάλη ἐποχὴ τῆς ζωῆς του καὶ μιὰ φωτεινὴ σελίδα τῆς νεοελληνικῆς παιδείας. Τὸ-θλιβερὸ ἐκεῖνο σαράβαλο, τὸ πνιγμένο στὴν ἀνεκδιήγητη ἀσκημιὰ τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, ποὺ λεγόταν Διδασκαλεῖο Θηλέων, τὸ γέμισε καὶ τ' ὁμόρφυνε μὲ τὴ μορφή του, τὸ θέριανε καὶ τὸ πλούτισε μὲ τὴν πνοή του. Ἐδῶ ἡ ψυχοσύστασή του ἀποδείχθηκε ἐξαιρετικὰ ἀποδοτική. Κ' ἡ νεαρὴ ζωὴ ποὺ τὸν τριγύρισε, μὲ τὴ θέρμη καὶ τὸ γλυκασμό της, μὲ τὸ μυαλό της ποὺ ξανοίγονταν σὰν τὰ κρίνα στὸ φῶς, τὸν μέθυσε καὶ τὸν γοήτευσε καὶ τὸν ὕψωσε καὶ τὸν ἔκαμε ἀποδοτικότερο. Ἡ ἐπιδρασή του πάνω στὶς μέλλουσες δασκάλισσες ἔφθασε τὸ ὅριο τῆς μαγείας. Γέμισε τὴ βορειότερη Ἑλλάδα μὲ κορίτσια ποὺ ἀγάπησαν τὰ ὡραῖα πράματα καὶ τὰ πνευματικὰ ἀγαθά, τὸ παιδὶ καὶ τὴ σχολικὴ ζωὴ καὶ ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ὁρκίζονται στὸ ὄνομά του.

Τὸ «Ἔργο» τοῦ Κουντουρᾶ ποὺ ἐξελίχθηκε παράλληλα μὲ τὸ σκληρὸ κι' ἀποκαρδιωτικὸ πολλὲς φορὲς ἀγῶνα ποὺ κάνεμε ἐμεῖς γιὰ τὸ νέο πανεπιστήμιο, τὸ παρακολούθησα μὲ τὴν ἱκανοποίησ τοῦ συναγωνιστῆ.

Μὰ ὅπως εἶταν μοιραῖο κίνησε ἀντίδραση. πολεμήθηκε καὶ διασόρθηκε μὲ συνθήματα ποὺ ἀλλοίμονο ἡ παλιὰ φωτισμένη Ἑλλάδα τὰ δάνεισε στὴ νέα. Μόνο καὶ μόνο γιατὶ στηρίχθηκε σὲ ζωντανοὺς παράγοντες τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, στὴ λαϊκὴ γλῶσσα, στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, σὲ κάτι ὡραῖο καὶ καλλιτεχνικό. Ὁ Κουντουρᾶς πέρασε πικρὲς καὶ παοαοπονεμένες μέρες.

Ἡ δράση του στὸ ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο, ποὺ ἔγινε σὲ ταραγμένη ἐποχὴ καὶ μὲ παρεξήγηση, δὲν εἶχε ὅλη τὴν ἀπόδοση, ποὺ περίμενε κανεὶς ἀπὸ τὴν πρόθεσή του. "Εφερε ὅμως κ' ἐκεῖ τὴ φωτεινὴ του σκέψη καὶ τὴν προγραμματική του ὁρμή. Τὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τῶν Γυμνασίων, ἔργο του

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 9)

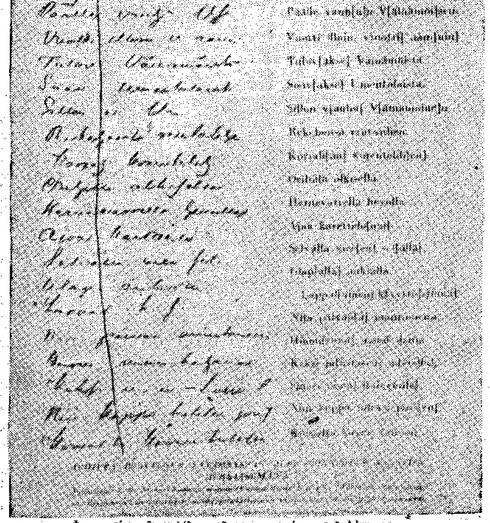

Φωτοτυπία μιᾶς σελίδας τοῦ σημειωματάριου τοῦ Δέννρα
(Βλέπε σχετικὸ ἄρθρο στὴν 1η σελίδα)

Β. Ρώτα

Τὸ τραγούδι τοῦ ἄλλου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

ΙΑ'.

Σὲ ἄπειρη θλίψη πνιγόμενη θόγγαε νὰ σπάσει ἡ καρδιά μου
κ' εἶπα νὰ πιάσω τραγούδι πολὺ θλιβερὸ γιὰ νὰ κλάψω,
κ' ὅλο νὰ κλαίω, νὰ γίνω ἕνα ὄργανο θρήνου στὴν πλάση,
νὰ ναι τὸ στῆθος μου μιὰ ραγισμένη κιθάρα, τὸν πόνο
ν' ἀναστενάζει, θραχνὸ νυχτοπούλι, στὴν ἄπειρη νύχτα,
νὰ ναι τὰ μάτια μου θρύσες δακρύων, ἀστέρεφτο ρέμα,
νὰ ναι ἡ πνοή μου αἰώνιος λυγμὸς κι' ἀκατάπαυστος βόγγος.
Κ' ἤρθε στὸ νοῦ μου παλιὰς θρηνωδίας ὁ πένθιμος ἦχος,
κι' ἄρχισα ἀργὸ μοιρολόϊ «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος».
Τὸ ἀπελπισμένο ξεφώνημα τρέφει ἕνα ρίγος ἐλπίδας,
φύτρο κρυφό, παρακίνημα σὲ ἄλλες φωνές, νὰ ξεσπάσει
θρήνου μανία μεγάλη. δουή σὰν νερὰ καταρράχτες,
ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ σύμφωνη ὁρμὴ νὰ συγκλάψει.
Θάτανε ἐάφτισμα αὐτὸ καθαρμὸ, μιὰν ἀρχὴ σωτηρίας.
"Ω τραγουδιοῦ γοητεία, τῆς Μούσας πνοὴ ζωογόνα,
πόση ἔχεις ἀπὸ σου δύναμη, σὰν ἀνοιξιάτικο ἀγέρι,
τόσες ν' ἀνοίγεις καρδιές, σὰν λουλούδια στὸ ἴδιο λιβάδι,
εἰ' ὅλες,— μὲ σύμφωνο σκίρτημα, συνταιριαγμένες σὰν ἕνας
θεῖας ἀγάπης χορὸς καὶ μιὰ νέα λατρεία θυσίας,
μὲ ὅλη τὴ χάρη τοῦ ἀθάνατου κόσμου, παιδιάτικη πίστη,—
μῆτρες ἀγνότατου πόνου προσφέρονται γι' ἄνθηση νέα!
Ὅσο ἡ χαρὰ σου δὲ χάθηκε τίποτα ἀκόμα δὲ χάθηκε!
Μὰ οὔτε τοῦ θρήνου τὸ μπάλσαμο δὲ μᾶς χαρίζει ἡ πορεία.
Πνίχτηκε μὲς στὸ λαρύγγι μου ὁ ἦχος προτοῦ δευτερώσει,
κ' ἔσβυσε ἡ πρώτη κραυγὴ σ' ἐρημιὰ κουφαμάρας κ' ἐχάθη
τόσο ὁ καθένας μας μέσα του ἐκράτει κλεισμένον τὸ νοῦ του

ΙΒ'.

"Αθλιο πεῖσμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ θλέπει τὸ σφάλμα στὸν ἄλλον!
"Ετσι ἡ ζωὴ μας γεμίζει σωτῆρες, ποὺ μ' ἐξαλλη πίστη
θέλουν νὰ σώσουν τοὺς ἄλλους κι'

Ἐκεῖνοι πού προηγήθησαν

Ο ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ

τοῦ Ι. Βηλαρᾶ

Ὁ Βηλαρᾶς γεννήθηκε στὰ Κύθηρα τὸ 1771. Σπούδασε γιατρός στὴν Ἰταλία. Ὅταν γύρισε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ πῆγε στὴ Ἰωάννινα κι' ἐξάσκησε τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ γιατροῦ. Ἡ μόρφωσή του εἶχεν ἀπέραντη καὶ ξεκαθαρισμένη ἀπὸ προλήψεις. Οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα εἶναι ἀρκετὰ σημαντικές. Στὰ 1814 τύπωσε τὸ βιβλιαράκι του μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ Ρωμαΐκη γλῶσσα καταρχὴν τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία. Πέθανε στὰ 1823 φτωχὸς καὶ δυστυχισμένος γιατὶ σὰ μεταξὺ εἶχε χάσει τὴν περιουσία του.

Ὁ «Λογιώτατος Ταξιδιώτης» φαίνεται πὼς γράφτηκε μετὰ τὸ 1814. Στὸ μικρὸ αὐτὸ ἀριστούργημα ὁ Βηλαρᾶς ἀναπτύσσει τὶς προσδοκιτικές του ἰδέες γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Φτάνει κανένας νὰ τὸ διαβάσει μὲ προσοχὴ γιὰ νὰ ἀκτιν(ο)βολήσει τὴν πλατειὰ ἐντύπωση τοῦ Βηλαρᾶ. Ἡ ἀντιγραφὴ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἔκδοση τῶν Ἀπάντων Βηλαρᾶ τοῦ 1871 ποὺ τυπώθηκε ἀπὸ τὸ Σίμπρα Χ. Ρωμάνη.

Ὦ πρόλημμες τοῦ κόσμου τύραννοι τῆς ψυχῆς
ὁ κόσμος σᾶς λατρεύει
γιὰ νἀναι δυστυχῆς.

"Ὑστερ' ἀπὸ τὸ ζαθὸ σκοτίδι, ὅπου σκέπαζε γιὰ τόσους αἰῶνας τὸ πρόσωπο τῆς ἀληθινῆς μάθησης στὴν Γραικίαν, ξημέρασε τελοσπάντων κι' ἡ λαμπρὴ ἐποχή, ὅπου τὸ γένος ἐβίωγε τόσο πολλά. Ἐβάλθηκαν μὲ τὰ σωστὰ τοὺς ν' ἀναστήσουν τὴν παλαιὰν γλῶσσαν τοῦ τόπου, μοναχὸ μέσο πρὸς φωτισμὸν τοῦ γένους, καὶ νὰ τὴν κατασπήσουν τόσο κοινὴν, ὁποὺ νὰ τὴν ἀμιλοῦν μικροὶ μεγάλοι μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν ὁποὺ τὴν ἔκρεναν τότες οἱ Ἀθηναῖοι νὰ εἰποῦμε.

Πραγματευτάδες, Ἀρχιερεῖς, Γιατροί, οἱ λεγόμενοι "Ἀρχοντες κ' Εὐγενεῖς, καὶ ξεχωριστὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν μαθητάδων στὰ σκολειὰ ἐνθουσιάστηκαν γιὰ τὴν γλῶσσαν τῶν προπατόρων τους καὶ ἦταν δίκαιον νὰ τὴν κληρονομήσουν.

Ἡ ἀνταπόκριση τῶν πραγμάτων ἀρχινοῦσ' ἀνάμεσα τους μ' ἄκραν φιλοτιμίαν, καὶ σ' ὀλίγον καιρὸν θεωστερώτερα, καὶ γιὰ νὰ γίνουν ὅλα μὲ κάποιαν τάξιν, ἤθραν εἴλογα νὰ κισιμέλη ἀπ' ὅλες τὶς χάρες καὶ νοστιμάδες ὁποὺ στολίζουν τὰ ἀθάνατα τοῦ ἀρχαιρτημένου, χωρὶς ὁποψίαν ἀρχινοῦδ' ἀνάμεσα τους μ' ἄκραν φιλοτιμίαν, καὶ σ' ὀλίγον καιρὸν θεωστερώτερα, καὶ γιὰ νὰ γίνουν ὅλα μὲ κάποιαν τάξιν, ἤθραν εἴλογα νὰ κισιμέλη ἀπ' ὅλες τὶς χάρες καὶ νοστιμάδες ὁποὺ στολίζουν τὰ ἀθάνατα λογιωτάτων ὀχτώ, ὅσα εἶνε καὶ τὰ ὁποῦ ὅταν τὰ ἐβοιήθηκε, ἦταν πολὺ κοντὰ νὰ νυχτώσει, καὶ ἀβύματο νὰ γυρίσει πίσω. Καταπηρώνταις ὁλόγυρά του τὸν τόνον ἐξάνοιξε ἀνάμεσα σὲ διάφορα δένδρα καρπερὰ, ὁποὺ περικύκλωναν πολλὰ χωράφια καὶ

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

(Ἀπὸ τοῦτο τὸ φύλλο τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» ἐγκαινιάζουν μιὰ νέα σελίδα. Ἡ ὕλη τῆς σελίδας αὐτῆς θὰ εἶναι ἀπὸ παλαιὰ ἄρθρα, ποὺ ἄφησαν κληρονομιὰ στὴ χώρα μας οἱ πνευματικοὶ ὁδηγοί, δημιουργώντας τὸ πνευματικό μας ἐπαικοδόμημα. Ἔτσι οἱ ἀναγνώστες μας θὰ διαβάσουν παλαιὰ κείμενα, ποὺ ἡ ἀξία τους εἶναι ἀκόμα γόνιμη. Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἄρθρων δὲν θὰ εἶναι μονομερής. Κοντὰ στὰ κείμενα τὰ γραμμένα στὴ δημοτική, θὰ δημοσιεύουμε καὶ κείμενα ποὺ γράφτηκαν στὴν καθαρεύουσα ἀπὸ τοὺς πιὸ ζωντανοὺς πνευματικοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διορθώνοντας μονάχα τὴν ὀρθογραφία τῶν κειμένων σύμφωνα μ' αὐτὴν ποὺ κρατοῦν τὰ «Ν. Γρ.».

Γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τοῦ κειμένου, θὰ προτάσσουμε κάθε φορὰ βοηθητικὸ σημείωμα, μὲ τὰ ἐντελῶς ἀπαραίτητα ὀχόλια.

τα συγγράμματα τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Θουκιδίδη, τοῦ Ξενοφῶντα, ἀνίσως καὶ σὲ τέτοιαν ὀπόθεση δὲν ἔφεραν ἐμπόδιο κάτι μικρὲς διαφορὲς, ὁποὺ ἔφύτρωναν στὴ μέση, καὶ ὁποὺ ἦταν ἀπαραίτητο νὰ τὶς ἰωτπεξέουν πρῶτα μὲ δίχως πάθος καὶ νὰ τὶς ταιριάσουν, ἀν ἦταν δυνατό, μὲ τὶς γνῶμες ὅλων τῶν προκομμένων.

Αὐτοὶ οἱ καλοθελητάδες τοῦ γένους ὡστόσο, μὲ τὴν ἀμέτρητην προνοῦ θωμίαν καὶ τὸν ἄθυτον κόπον, ὁποὺ ἔβαλαν στὸ ἐπιχείρησά τους δὲν ἄργησαν νὰ καταφέρουν στὰ μικρὸ διάστημα ἀπὸ εἴκοσι πέντε ὡς τριάντα χρόνια, ὁποὺ εἶχαν θάλει χρὲ νὰ συγγράφουν ὅλες τὶς διαφορὲς τους σὲ μοναχὲς πέντε χιλιάδες.

Νὰ δώσουν γρήγορο τέλος σὲ ταύτην τὴν ἀσυμφωνίαν, ἦταν τίποτε ὡς πρὸς τὴν καλήν τους προαίρεσιν· ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀπομείνουν ὅλοι μέρη τοῦ λόγου, καὶ νὰ τοὺς στείλουν σ' ὅλην τὴν Γραικίαν, γιὰ νὰ κάμουν τὶς χρειαζούμενες παρατήρησες στὴν τωρινὴ μας γλῶσσαν, ὁθεν νὰ λάθουν ἕνα φῶς στὸν ἀμέτρητα ἐπαινετόν τους σκοπόν.

Ἐὰν ἀποδιορίσθηκαν τὰ ὑποκείμενα, ὁποὺ θελὰ ταξίδευαν, ἐχρίθηκε εἴλογα νὰ ἀφ νὰ μὴ προξεκνηθεῖ αἰτία παράπονου σὲ κανένα, πὼς τοῦ ἐδόθηκε δουλειὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ δύναμή του, νὰ ρίψουν λαχνὸν, καὶ ἔτσι ἔπιρε ὁ κάθε λογιώτατος τὸ μέρος ὁποὺ τοῦ ἐπρόσφερε ἡ τύχη. Ἐμοίρασαν ὑστερώτερα στὸν καθένα τὶς διαφορὲς ὁποὺ ἔπεφταν στὸ μερτικό του, τοὺς ἐνθύμισαν τὶς ἀναγκαῖες παραγγελίες, ὁποὺ ἦταν νὰ σημαδεύουν, ὅσο τὸ δολετὸ πλατύτερας τὶς παρατήρησές τους, καὶ σὲ ὄφος ὄχι ἁπλό, γιὰ νὰ τὶς ἀπεικάζουν ὅλοι οἱ σπουδαῖοι μὲ εὐκολίαν, κιατὲ τοὺς ἐγχείρισαν καὶ συστατικὰ γιὰ κάθε χωριὸ καὶ χώρα, ὁποὺ νὰ τοὺς ἤφερνε ὁ δρόμος τους, γιὰ νἄχουν τὴν ἄδειαν νὰ ἀγάζουν τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτὲς ἀπὸ κάποιαν ἐδικὴ σπὶς ἐκκλησιὲς καὶ νὰ μὴν στενογωριοῦνται ἀπὸ τὰ χρεαζούμενα ἔξοδά τους.

Ὅλα αὐτὰ συνέθησαν στὴν φανταισιότποιλιν, καθέβραν τῆς μεγάλης Αὐτοκρατορίας Πρόλημης, ὁμπρὸστὰ στὴν σεβασμία σύναξη τῶν σοφῶν διορθωτάδων τῆς γλώσσας μας, καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ αἰῶνα μας. Ἔνας ἀπὸ τοὺς ὀχτὼ Λογιώτατος Ταξιδιώτης, ὁποὺ τοῦ εἶχε πέσει στὸ μοιρᾶδι τοῦ τὸ ρῆμα, καὶ γιὰ προσθήκην ἡ ἀπόλυτη γενικὴ ἦταν ἀνεγκασμένος νὰ φορτωθεῖ καὶ τὶς 999 διαφορὲς ὁποὺ εἶχαν ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ γένους σὲ τα'τ' ἀπάνω, ἤγουν 40 διαφορὲς γιὰ τὸ ὁπατακτικὸ ΝΑ, 85 γιὰ τὸ προστακτικὸ ΑΣ, 36 γιὰ τὸ ΕΙΝΑΙ, 189 γιὰ ὅλους τοὺς χρόνους, 20 γιὰ τὸ ἀπαρέμφατο καὶ 443 γιὰ τὴν Ἀπόλυτη γενική.

Κάθε ἄλλος, μὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν θελὰ κατόρθωνε τίποτες σὲ τόσο κοπίχειρην ὀπόθεση. Παρατηρῶντας ξεχωριστὰ γιὰ καμπόσα, ὁποὺ ἤ τωρινὴ γλῶσσα νοῦ τοῦ γνωρίζει καθόλου. Αὐτὸς μ' ὅλον τοῦτο ἔκαμε νὸμον τρόπον. Καὶ στὸ τέλος εὑρέθηκε πλουσιάτερος ἴσως ἀπὸ τοὺς ἄλλους συντράφους. Τὰ σημειώματά του ἦλα ψυχαγωγία, καὶ δίχως περιθῶν. Ἐκόντευσαν πέντε ὀοοτὸματα πρὸς 120 ἀκάδες μὲ τὸ ζύγι.

Ἦταν ἐπάνω στὸ κίνημα τοῦ γυρισμοῦ του, ὅταν τοῦ ἤρθε ἕνας διαλογισμὸς ὁποὺ τὸν ἔρριψε ὄχι σὲ ὀλίγην ἀνησυχίαν. Ἐλογάριαζε μὲ κάποιο δικαιολόγημα, πὼς ἀνίσως καὶ σὲ 999 διαφορὲς τοῦ μερτικοῦ του, ἀβγάτιζε ἀπὸ ἄλλες τόσες ἀπορίες, ὁποὺ εἶχε στὰ σημειώματά του, γιὰ πᾶσα μιὰ διαφορά, καὶ πὼς ἀνίσως οἱ συντρόφοι του, κατὰ πὼς ἔπρεπε νὰ τὸ ὁποθέτει, εἶχαν δουλέψει τὸ γένος μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιμέλειαν, αὐτὴ ἡ δουλειὰ μὲ φιλὸν λογαριασμὸν δὲν εἶχε ξετελειώμοις στὸν αἰῶνα. Ποιὰ κέρδος λοιπὸν ἀπὸ τόσους κόπους; Ἤλεγε καταπικραμένος ὁ Λογιώτατος Ταξιδιώτης. Ποιὸ φῶς στὴν γλῶσσα;Ποιὰ προκοπὴ στὸ Γένος: Ἐκυμάτιζε ἀπελπισμένος μέσα σὲ ταύτους τοὺς θλιβεροὺς συλλογισμοὺς, μὴν ἠξεύροντας τί δρόμον νὰ πάρει: ἀλλ' ἔνα συμβεβηκὸ τῆς ἴδιας ἡμέρας τὸν ἀνάγκασε νὰ γλυγορέψει τὸ γύρισμά του.

Εἶχε θγεῖ ἀπομισόνειρο νὰ περιδιαβέσει κατὰ τὴ σωμήθειά του, καὶ θυθισμένος στοὺς στοχασμοὺς του ξεμάκρυνε τόσο ἀπὸ τὴν πολιτεία, ὁποὺ ὅταν τὸ ἐβοιήθηκε, ἦταν πολὺ κοντὰ νὰ νυχτώσει, καὶ ἀβύματο νὰ γυρίσει πίσω. Καταπηρώνταις ὁλόγυρά του τὸν τόνον ἐξάνοιξε ἀνάμεσα σὲ διάφορα δένδρα καρπερὰ, ὁποὺ περικύκλωναν πολλὰ χωράφια καὶ

πει ἡ γλῶσσα γιὰ νὰ συγγράψουν. Πῶς! ἀποκρίθηκε 5 Γέροντας· καὶ δὲν εἶναι ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅλου τοῦ γένους! 'Ὁ Λογιώτατος, ὅστερ' ἀπὸ τὴν συνηθισμένην του συλλογή, αὐτὴ ἡ γλῶσσα, εἶπε θέλει διόρθωμα πρῶτα. Καὶ σὰν τὶ διόρθωμα θέλει, παρακαλῶ, ἐρώτησε ὁ Γέροντας. Ἡ ἁπλὴ γλῶσσα, ἀποκρίθηκε ὁ Λογιώτατος, ὄντας φτωχὴ καὶ φτωχὴ γεμάτη βαρβαρισμοὺς, δὲν εἶναι καλὴ γιὰ νὰ συγγράψουν σὲ ταύτην καὶ θὸς τυχαίνει. Πρέπει λοιπὸν νὰ διορθωθεῖ πρῶτα, καθορίζοντάς τη ἀπὸ τὰ ξένα ἀγκάθια καὶ ζυγώνοντάς την ὅσο τὸ δυνατὸ στὴν Ἑλληνική, νὰ τῆς δοθεῖ ἡ πρώτη μορφή της.

Δὲν θελὰ ἦταν ὡσελιμότερος σκοπὸς ἀπὸ τοῦτον, ἐφώναξε ὁ Γέροντας, ἀν ἠμπόρηγε νὰ κατορθωθεῖ Οἱ μεταγενέστεροι, εἶμαι θέβαιος θελὰ τὸ ἐμέτραγαν γιὰ ξεχωριστὴ τους μοῖραν νὰ εἶν' ἀπόγονοι τῶν τοιῶν μεγάλων ἀνθρώπων' ἄκουσα ἀπὸ πολλοὺς, Λογιώτατέ μου, αὐτὴν τὴν γνώμην' συμπάθησε με ὡστόσο νὰ σοῦ εἰπῶ μὲ θάρρος πὼς ἀκούσα κάτι πρέμματα, ὁποὺ δὲν θελὰ μοῦ φαίνονταν ἀλλοιώτικα, ἀν ἤκουγα νὰ μοῦ εἰποῦν, πὼς οἱ προθατύνες μου ἐγένηησαν μουσκάρια καὶ τ' ἀμπέλια μου ἐκάρπισαν στάρι. Ὁ φωτισμὸς τοῦ Γένους εἶναι ἱερὸ καὶ ἀπαράτητο χρέος ὅλων τῶν προκομμένων' μόνε τὸ διόρθωμα τῆς φυσικᾶ διορθωμένης μας γλώσσας, νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν τὸ ἀπεκάζω τελείως. Καὶ ἐγώ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶπε ὁ Λογιώτατος, καὶ ἀς Ἔκαμα καὶ τόσους κόπους σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεση, ἔγω κάποιοι ὁποιῶν ὅτι δὲν εἶναι παρὰ σωστὴ ἡ γνώμη τῶν σοφῶν μας' ἀλλὰ στοχάζομαι πάλε πὼς νὰ τοὺς πλανάει ὅλους ὁ νοῦς τους καὶ θοίσκονται τόσοι προκομμένοι στὸν ἴδιον λάθον.

Ὁ ἄνθρωπος, φίλε μου, ἀποκρίθηκε ὁ Γέροντας, ἔσο κυριεύεται ἀπὸ τὶς πρόληψες, ὁποὺ δὲν ἀπολεῖπουν τοὺς κολαζεμένους καὶ τὸν νοῦν τῶν πλιὰ φωτισμένων, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιτύχει τὸν ρόμον ὁποὺ φέρει στὴν μάθηση τῆς ἀλήθειας· ἄλοι του οἱ λογαριασμοὶ εἶναι ὁπόθεσεις καὶ γνῶμες, ὁπου χαλνιοῦνται ἀπὸ ἄλλες καινούργιες, κ' ὁποὺ τὸν βρίσκεται ὑστερότερα σὲ μιὰ ἀμοιβσία συγχώνευση ὅλων τῶν στοιχείων γιὰ νὰ ὁδηγηθεῖ, στὸ τέλος, μπροστὰ στὸν ἐσώτατο κ' ἀδιάσπαστο πυρήνα τοῦ συστήματος.

Ὁ μελετητὴς κι' ἐρμηνευτὴς τοῦ μπερξονισμοῦ ἔχει νὰ κάνει τὴν ἀντίστροφη πορεία. Γιὰ νὰ νιώσει τὸν μπερξονισμὸ, δὲ βρισκεται στὴν ἀνάγκη νὰ ξεδιαλύνει πρῶτα τὰ ὄφελος, ὅπου ἠμπορεῖ ν' ἀπολάψει σὲ κάθε σπουδὴ του καὶ γένεται ἀτός του ἡ πρώτη ὑσσία τῆς γνώμης του, ἀφορμῆς ὅποῦ διδάγνοντας ἄλλους ὅλο σφάλματα, ποτίζεται τὸ σπὸ ταῦτα, ὁποὺ χάνει ὡς τὸ ὕστερο τὴν αἴσθηση τῆς ἀλήθειας καὶ σέρνει κατόπι του τὸν ἄλυσον τῆς πλάνης μαζί μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἐὰν ὅμως ὁποὺ μπορέσει νὰ ξεπιάζει αὐτὲς τὶς πρόληψες ἀπὸ παντοῦ, ἔνα γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἐκείνη τῆς ἴδια στιγμὴ λαγαρίζουν τὰ μάτια τοῦ νοῦ του καὶ σκορπίζει τὸ πυκνὸ σύγνεφο, ὁποὺ τὰ ἐθάμπωνε ὡς τότες. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν μονοχὰ μπορεῖ νὰ στοχάζεται καὶ νὰ λογαριάζει ὀρθά. Ἐπειδὴ καὶ θεμελιωμένος ἐπάνω σὲ καθορῆς καὶ στερεὲς ἀρχὲς πκομένες ἀπὸ τὴν σύσαν τῶν πραγμάτων, ἐξολαῖ τοῦ δολεῖ νὰ ξεχωρίσει τὸ λάθος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Τότες μονοχὰ ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσει πόσο εἶναι ἀστοῦ νὰ φανταζεται πὼς ἕνα γένος ξεπέφτει ἀπὸ τὸν πρῶτον βαθμὸν τοῦ, πὼς τοῦ λείπουν οἱ τέχνες κ' οἱ ἐπιστήμες, πὼς δὲ γένεται νὰ φιλοσοφήσει, ἀφορμῆς δὲν κρένει τὴν ὁπαρχῆς του γλῶσσα. Τὰ δυνατὰ καὶ πλούσια βασίλεια, οἱ εὐτυχισμένοι λαοί, οἱ ἀνδρειωμένοι στρατηγοί, οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι; οἱ προκομμένοι τεχνῖτες ὁποὺ ἀνθησαν κατὰ καιροὺς ἐπάνω στὴν οἰκουμένην, μας ἀποδείχνουν ὅλοι τὸ ἐνάντιο' ἐπειδὴ μήτε τὴν ἴδια γλῶσσα εἶχαν ὅλοι, μήτε ἐκεῖνοι πάντα τὴν ἴδια. Ὁ φωτισμὸς, Λογιώτατε, δὲν κοείεται ἀπὸ τοῦτην ἢ ἐκείνην τὴ γλῶσσα' χρειάζεται ἀπὸ μιὰ σὲ κάθε γένος γιὰ νὰ γρηκιεται, κ' αὐτὸ τὸ μέσο τὸ ἐγάρισε ἡ ποονοητικὴ σοφία τοῦ Πλάσση σ' ὅλες τὶς φυλὲς τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ βοηθιοῦνται στὶς λογισατὲς τὶς καὶ πολυάριθμες χρεῖες.

(ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

Ζὰν Μορεὰς

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετάφραση Ν. Ἀνδρικόπουλου

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

Ἡ τρομερὴ Ἄτη, κόρη τοῦ Δία,
ἔχει λυσσάξει ἐνάντια στοὺς Ἕλληνες.

Πολὺ θὰ Διός ἐυγάτηρ Ἄτη, ἢ πάν-
[τας ἀᾶται,
οὐλομένη τῇ μὲν θ' ἁπαλοὶ πόδες· οὐ
[γὰρ ἐπ' ὀδοὺς
πίλνατοι, ἀλλ' ἄρα ἥγε κατ' ἀνδρῶν
[κράατα δαίων.

Πήγαμε στὸ Φάληρο.

"Ὀχι στὸ Νέο, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα χαριτωμένο ιέρος γιὰ μπάνια, ἀλλὰ στὸ Πολύ, καὶ πολὺ μακριά, ἐκεῖ στοὺς βράχους, ὅπου ἡ θάλασσα μοῦ μιλᾶει καὶ μ' ἀκοῦει.

Ὁ ἀγέρας κάνει τὰ λουλούδια ν' ἀνατριχιάζουν· κόσουμε καμπόσα. Ἀλλὰ ὅταν ἀντικούσαμε τὸν γαλάζιον ἀμάραντο, ποὺ φυτρώνει πάνω στὴν ἄμμο, πετάξαμε ὅλα τ' ἄλλα λουλούδια.

Ὁ Τιμπὲρ πετάει χαλίκια πάνω στὰ κύματα, πηδοῦσι ἐδῶ κι' ἐκεῖ, πάνω στὰ βράχια, κι' ὕστερα τὸν θλέπω στὴν ἄκρη μᾶς λύκασας.

—"Ω, φάντασμα, τοῦ λέω, σ' ἔπλασα γιὰ νὰ μοῦ μιλᾶς μὲ τὶς χίλιες φωνὲς τῆς ψυχῆς μου· καὶ θέλησα νὰ σ' ὀνομάσω Τιμπὲρ, σ' ἀνάμνηση τῶν δακρύων ποὺ ἔχυσα (δόνθησαν, θέβαια, σ' αὐτὸ μερικὲς μποτίλιες ἀρρώδους Σαμώρ) μιὰ νύντα πάνω στὴ σελίδα. ποὺ διάβασα πὼς ὁ Εὐαίσθητος Ἱππότης ξαναθοῦκε τὴ φίλη του στὴ Νέα Ὀρλεάνη... "Ὦ φάντασμα, δὲν νὲ χρειάζοιμαι πιά. Ἀντίο!..

Υ!!

Ο ΕΛΛΗΩΝΑΣ

Στὰ περίχωρα τῆς Χαλκίδας, στὴν Εὔβοια, ὑπάρχουν ὡραῖα κι' ἀναρίθμητα πλατάνια. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ στὸ Παρίσι τέτοια πλατάνια, εὐγενικὰ στὸν ὑπέρογο κῆπο τοῦ Λουξεμβούργου. Μὲ πόση συγκινητικὴ χάρη τὸ θλιθερὸ κυπαρίσσι λικνίζει τὴν κορφή του πάνω στοὺς τάφους!..

Ἡ λεύκα τῆς Ἀμερικῆς εἶναι κι' αὐτὴ ὡραία, ὡστόσο ἡ ἀρχαία εὐρωπαϊκὴ λεύκα εἶναι ρωμαλέα κι' εὐκίνητη μαζί. Τὸ φύλλωμά της κάθδι κουνιέται, μοιάζει γιὰ μᾶς μιλᾶει εὐγενικά.

Ἀλλὰ ἡ λεύκα ἐὲν εἶναι τὸ πιὸ ὡραῖο δέντρο: εἶναι ἡ ὀχρὴ ἐλιά.

Στὴν Προβηγκία, ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Καταλανία, ὅπου τὰ μάτια μου τὴν ἀντίκρυσαν, ἔκαμε τὴν καρδιά μου νὰ σκιρτήσει.

Στὴν Ἀττικὴ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴν πιὸ ὡραία ἐλιά.

Στὶς «Μεταμορφώσεις» του, ὁ Ὀβίδιος, ἀφηγεῖται τὴν περιπέτεια ἑνὸς τσοπάνη ἀπὸ τὴν Ἀπουλία, ποὺ ἔβοσκε τὸ κοπάδι του σ' ἕναν τόπο πολὺ τὸν πότιζαν Λίμνες. Δάση πυκνὰ ἁπλωναν μιὰν ἐὐχάριστη σκιὰ πάνω στὰ μυστικὰ ἀνοτα. μπροστὰ στὰ ὁποῖα οἱ Νύμφες ἔπαιζαν καὶ χόρευαν. Ὁ τσοπάνης ποὺ τὶς εἶχε πιάσει νὰ χορεύουν καὶ νὰ τραγουδοῦν, τὶς κορίδεψε γιὰ τὸ χορό τους καὶ θέλησε νὰ χορέψει κι' αὐτός, πηδοῦντας χωριάτικα. Σὲ λίγο οἱ κοριδῖες ἔγιναν ἔρισιὲς καὶ τότε οἱ Νύμφες σκέπασαν τὴ γλῶσσα του· καὶ ὅλο του τὸ σῶμα μὲ φλοῦδα ἐλιᾶς. Αὐτὴ ἦταν ἡ τιμωρία του, κατὰ τὸν Ὀβίδιο.

⁂

Καταλαβαίνω ἐλλοιῶς τὴ σημασία αὐτῆς τῆς μεταμόρφωσης. Φαντάζομαι τὸν τσοπάνη αὐτὸν τῆς Ἀπουλίας σὰν κείνους τοὺς ἡλίθιους σιόμπα. Βλέπουτας τὸν ἀριυονικὸ χορὸ τῶν Νυμφῶν πάνω στὸ γραείδι, θὰ σκέφθηκε τὸ δίγως ἄλλο: «Τὶ ἀξίζουν πιὰ αὐτοί, οἱ ἄνοστοι πιθηκισμοί; Τὶ σχέση ἔχω ἐγώ, μ' αὐτά; Δὲν εἶμαι μήπως ἕνας μοντέρνος τοσπάνας;»

Ἡ κουταμάρα του ἔκαμε τὶς Νύμφες νὰ τὸν λυπηθοῦν καὶ τὸν μεταμόρφωσαν σὲ ἐλιά, ὥστε ἡ χοντροκομμένη ψυχή του, κλεισμένη μέσα σ' αὐτὸ τὸ δίχως ταῖρι δέντρο, νὰ νοιώσει ἐπὶ τέλους τὴν Ὠμορφιά.

Αὐτὸ νομίζω. Ὁ τσοπάνης τοῦ Ὀβίδιου μεταμορφώθηκε σὲ ἀγριαν ἐλιά. Ὁ μῦθος θέλει νὰ πεῖ αὐτό : Ὁ τσοπάνης μας ἦταν ἕνα ἀπὸ κεῖνα τὰ γελοῖα ἄτομα ποὺ κάνουν σύγχυση τοῦ φυσικοῦ μὲ τὸ ἀσχημο. Ὁ χορὸς τῶν Νυμφῶν τὸν πείραξε μὲ τὴν τέλεια τέχνη του. Τὸν θεώρησε πολὺ ἐσκεμμένον. Γι' αὐτὸ, οἱ Νύμφες τὸν μεταμόρφωσαν σὲ ἀγριαν ἐλιά, ποὺ ὁ κορτὸς της μὲ τὴν ἐυνότητα καὶ στυφότητά του διώχνει τὴ γεύση.

Υ!!!

ΘΑΛΑΣΣΑ...

"Ὅταν ἤμουνα μικρὸ παιδί, μ' ἄρεσε νὰ τρέχω καταμῆκος τῶν γιαλῶν κ' εἶχα γίνει ἐπιτήδειος στὸ νὰ πιάνω τὰ καβούρια μέσα στὶς τρύπες τους, κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους.

Καθεμέρα κολυμποῦσα κι' ἀπομακρυνόμουνα πολὺ ἀπὸ τὴν ξηρά: σὰν τὸ ξίφια, ποὺ εἶναι καθὼς σπαθὶ ἐπικίνδυνος καὶ ποὺ σχίζει τὸ θολωτὸ κῦμα.

Ἀλλὰ ἄκουμ ἀγνοοῦσα πόσην ἀγάπην γιὰ τὸν ὀκεανὸ ἔκλεινα μέσα μου.

Ἡ ἀπουσία καὶ οἱ Μοῦσες μοῦ τὸμεαθαν ἀργότερα.

Ἀγάπησα παντοῦ τὴ θάλασσα : κι' ἐκεῖ ποὺ ὁ Βορρᾶς τὴ παγώνει, κι' ἐκεῖ ποὺ οἱ Τροπικοὶ τὴν κάνουν νὰ βράζει.

Τὰ χρωματισμένα πανιὰ τῶν ψαρᾶδικων σκύθουν σπιαλὰ πάνω ἀπὸ τὴ γλωμὴ ἐπιφάνεια τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσας, ὅπου ψαρεύεται, λέγε, τὸ καλύτερο σαλάχι.

Ἡ θάλασσα ἐδῶ δὲν εἶναι πλέρια ἑλληνική. Οἱ δυὸ θάλασσες τῆς Κορίνθου εἶναι, ἀλλὰ ἡ Ἀττικὴ εἶναι ἀκόμα πολὺ μακρυά.

Στὴν Ἐλευσίνα, στὴ Σαλαμίνα, στὰ Μέγαρα, μὲ τ' ἄσπρα σπίτια, ὁ ἀττικὸς οὐρανὸς, ὁ οὐρανὸς τῆς Ἀθήνας, δίνει τὸ χρῶμα του στὰ κύματα τῆς θάλασσας. Ἀλλὰ ἐγὼ ἀναζητῶ τὴ θάλασσα τοῦ Φαλήρου.

Μιὰ ὁλόκληρη ἐβδομάδα τὴν ἀκτὴ τοῦ Φαλήρου ἔχει ἀτιμασθεῖ ἀπὸ τὴ Μόδα. Γιατί νὰ ἐνδιαφερθῶ; Ἡ καμβιὰ μου θὰ πάρει μαζί της στὸν τάφο ἀθίκτη τὴν εὐγενικιάν εἰκόνα ποὺ σχημάτισα. Ἀνάπηησα παντοῦ τὴ θάλασσα, ἀλλὰ ἐδῶ τὴν ἀγαπῶ πραγματικά.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 6)

ὑπομονὴ, καταλήγουν οἱ Ἰστορικοὶ αὐτοὶ ν' ἀνακαλύψουν σ' ἕνα νέο σύστημα ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ κι' ἀναντικατάστατη οὐσία του. Χάρη στὴ βαθμιαία διαποτίσή του μὲ τὴν ψυχικὴ διάθεση, ἀπὸ ποῦ κυοφορήθηκε, ὁ μελετητὴς, ποὺ δὲν ἔθλεπε στὴν ἀρχὴ παρὰ περιπλοκὲς καὶ πολυμέρειες, θρίσκεται ὑστερότερα σὲ μιὰ ἀμοιβσία συγχώνευση ὅλων τῶν στοιχείων γιὰ νὰ ὁδηγηθεῖ, στὸ τέλος, μπροστὰ στὸν ἐσώτατο κ' ἀδιάσπαστο πυρήνα τοῦ συστήματος.

Ὁ μελετητὴς κι' ἐρμηνευτὴς τοῦ μπερξονισμοῦ ἔχει νὰ κάνει τὴν ἀντίστροφη πορεία. Γιὰ νὰ νιώσει τὸν μπερξονισμὸ, δὲ βρισκεται στὴν ἀνάγκη νὰ ξεδιαλύνει πρῶτα τὰ ὄφελος, ὅπου ἠμπορεῖ ν' ἀπολάψει σὲ κάθε σπουδὴ του καὶ γένεται ἀτός του ἡ πρώτη ὑσσία τῆς γνώμης του, ἀφορμῆς ὅποῦ διδάγνοντας ἄλλους ὅλο σφάλματα, ποτίζεται τὸ σπὸ ταῦτα, ὁποὺ χάνει ὡς τὸ ὕστερο τὴν αἴσθηση τῆς ἀλήθειας καὶ σέρνει κατόπι του τὸν ἄλυσον τῆς πλάνης μαζί μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἐὰν ὅμως ὁποὺ μπορέσει νὰ ξεπιάζει αὐτὲς τὶς πρόληψες ἀπὸ παντοῦ, ἔνα γιὰ μιὰ στιγμὴ, ἐκείνη τῆς ἴδια στιγμὴ λαγαρίζουν τὰ μάτια τοῦ νοῦ του καὶ σκορπίζει τὸ πυκνὸ σύγνεφο, ὁποὺ τὰ ἐθάμπωνε ὡς τότες. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν μονοχὰ μπορεῖ νὰ στοχάζεται καὶ νὰ λογαριάζει ὀρθά. Ἐπειδὴ καὶ θεμελιωμένος ἐπάνω σὲ καθορῆς καὶ στερεὲς ἀρχὲς πκομένες ἀπὸ τὴν σύσαν τῶν πραγμάτων, ἐξολαῖ τοῦ δολεῖ νὰ ξεχωρίσει τὸ λάθος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Τότες μονοχὰ ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσει

Ἰστιοφόρο "Χίμαιρα„

(Δημοσιεύουμε παρακάτω πέντε ποιήματα τῆς Ἔδας Δελῆ, ποὺ, καθὼς θὰ θυμοῦνται οἱ ἀναγνῶστες μας, ὑπῆρξε συνεργάτιδα τῶν «Ν. Γρ.» γιὰ ἕνα σύντομο χρονικὸ διάστημα. Ὕστερα, ἐνῶ ἀκόμα βρισκόταν στὸ μπουμπούκιαμα τῆς νιότης της, ἡ Ἔδα Δελῆ χτυπήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια καὶ, τὸν παρελθόντα χρόνο καὶ ἀπ' ἀρχῆς, ἔβγαλε τὴν πνοὴ καὶ ἀπλά, ὅπως ἔζησε. Τὰ «Ν. Γρ.» ἀνακοινώνοντας τὰ παρακάτω ποιήματά της, συμμετέχουνε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μὲ συγκίνηση στὴ θλίψη γιὰ τὸν πρόωρο χαμὸ τῆς ἐκλεκτῆς κι' ἀποθανατικῆς αὐτῆς ψυχῆς):

Θὰ θέλατε νὰ φύγουμε κάποια βραδυὰ μαζὺ
τὴν ὥρα ποὺ τριγύρω μας ἁπλώνεται ἡ γαλήνη
μ' ἕνα καράβι μὲ πανιὰ, οἱ δυὸ μας μονάχοι,
οἱ δυὸ πάνω στὰ κύματα καὶ κάτω ἀπ' τὴ σελήνη ;

(Τὴν ὥρα αὐτὴ τὰ φῶτα σβήνουνε
καὶ τὸ σκοτάδι ἁπλώνεται στὴν πόλη
κι' εἶν' ὅλα τόσο ἴδια καὶ μονότονα
τὰ σπίτια, οἱ δρόμοι, ὅλα κι' ὅλοι).

Τότε καὶ μεῖς θὰ φεύγαμε γιὰ κάπου μακρυὰ
γιὰ κάποιον τόπον ἄγνωστο, μιὰ χώρα τῆς Ἀσίας,
ἕνα λιμάνι ξωτικό, ἕνα μικρὸ νησί,
ὡραῖο καὶ παράδοξο νησὶ τῆς φαντασίας

(Καὶ τὸ καράβι θὰτρεχε στὸν ἄνεμο
καὶ θὰ τὸν τὰ πενιὰ του ὁλογειγμένα
μὲς σὲ μιὰ νύχτα σκοτεινὴ κι' ὅλη μυστήριο
μιὰ νύχτα μονὰχὰ γιὰ σᾶς καὶ μένα:)

Στοῦ τροπικοῦ τὶς θάλασσες στὶς λάντες τοῦ Βορρᾶ
σκεφθεῖτε, σ' ἄγνωστους γιαλοὺς, λιμάνια ξεχασμένα,
θὰ θέλατε νὰ φεύγαμε κάποια βραδυὰ μαζύ,
βραδυὰ γεμάτη θάματα, μόνο γιὰ σᾶς καὶ μένα;

(Γελᾶτε: ἀστεῖα βρίσκετε τὴν ἱστορία μου;
ὄνειρα, θέᾳσεις, ἀνεκτέλεστα κι ἐφήμερα:
ἀφοῦ δεμένοι ἐδῶ κι' ἐγὼ καὶ σεὶς βρισκόμαστε,
κι' ἀφοῦ καὶ τὸ καράβι μας τὸ λένε «Χίμαιρα»...)
Πάρνηθα, 1938.

RAPTUS

Ἀγάπησε τὴ θάλασσα
τοὺς μακρυοὺς γιαλοὺς
καὶ τὰ καράβια ποὺ κινοῦν
σφυρίζοντας τὸ σκοτάδι,
στάθηκε μόνος στὴν ἀκτὴ
μόνος μέσ' στοὺς πολλοὺς
μὲς στὴν ὁμίχλη τῶν καιρῶν
σὰ φωτεινὸ σημάδι.

Ἄπλωσεν ὅλη τὴν ὁρμὴ
τῶν δεκαοχτὼ χρονῶν
ἐπάνω στὰ βαθειὰ νερὰ
τῶν θαλασσῶν τοῦ νότου,

22)11)39, Πάρνηθα.

Σανατόριο

Κάτοικοι ἐνὸς πλανήτη ποὺ γυρίζει
γύρω σ' ἕνα θερμὸ μετρο,
μὲ δέκατα καὶ μὲ σφυμοὺς ὑπολογίζουμε
τὴν τροχιά του.
Σ' ἕνα κομμάτι οὐρανὸ σχεδιάζουμε
μὲ χρώματα τὰ σύννεφα.
μικρὲς στιγμὲς καὶ πρόσωπα
ἐνὸς θαυμάσιου παρελθόντος.
Κ' ἡ σφαῖρα μας γυρίζει μὲς στὸ διάστημα
τῆς σιωπηλῆς ἀπελπισίας
καὶ τὴ χωρίζουν νύχτες ἄγρυπνες, πολλὲς
ἀπ' τὸν θερμὸν ἐλπίδων τὸ ἄστρο.
30)12)39, Μελίσσια.

Ἀγωνία

I

Ἤρθες στὸ νοῦ μου πάλι ἀπόψε
βράδυ
ἄγνωστη ἐσύ, ψυχὴ τυραγνισμένη!
Κανεὶς ποτὲ δὲ μίλησε γιὰ σένα
καὶ σβήσανε στὸν ἄμμο τὸ θολὸ
τῆς ὑπαρξῆς σου τὰ ἴχνη.
Ἄκουσα μόνο πῶς σφιχτὰ
σὲ τύλιξ' ἡ ὁμίχλη
καθὼς περνοῦσες ἀπ' τοῦ πόνου τὶς
κορφές,
Τὴν τρομαγμένη σου ἔκρυψε μορφὴ
καὶ στὸν βαθὺ τὸν ὕπνο τῆς σιωπῆς
σὲ προστατεύει.
. . . . . .
Ἐσὺ ζητᾶς νὰ ξεχαστεῖς
κι' ἐγὼ νὰ ἐγῶ στὸ φῶς
κι' ὅ,τι ἐγὼ μίσησα βαθειὰ
τ' ἀγάπησες ἐσύ.
Ἀθῆνα.

Ἡ ἀνοιξη περνὰ στὴ γῆ
κι' ἐγὼ μονάχη ἐδῶ ψηλά.
σπρωγμένη ἀπ τοὺς ἀντίξοους
πάνω μου ἀνέμους,
τὴ θλίψη ἔχω νυθεῖ.
Μὰ νὰ τὰ σκίσω δὲ μπορῶ,
μονάχη. ἐρημη κι' ἐγὼ,
ψυχὴ τυραγνισμένη.
Μάκρυνε ἀπὸ κοντά σου τὰ πουλιά,
καρδιά,
ποὺ φλύαρα τραγούδια κελαϊδοῦνε,
κρατήσου ἀπὸ τοὺς κλώνους τῆς
σιωπῆς,
καρδιὰ,
κι' ἄκου μονάχα τὸ τραγούδι τῶν
ὡρῶν.

Τέρμα

Σκέπασε μὲ τὰ φύλλα τὰς σιωπῆς
τὸ τολμηρὸς κι' ἀπόκρυφες
γωνιὲς τοῦ νοῦ σου
καὶ τὶς ρυτίδες διάξε τῆς μορφῆς σου
ποὺ μαρτυροῦν τὴν τρικυμία τοῦ θυθοῦ.
Μέσ' τὴ βαρειὰ τῆς περηφάνειας καταχνιὰ
σώπασε τὴς καρδιᾶς σου τοὺς παλμοὺς
καὶ μὴν ἀφήσεις νὰ φανοῦν
σημάδια καὶ πληγές.
ἀχνάρια ἀπὸ φιλήματα
καὶ γέλιων ἤχοι.
Καὶ μόνο,
ὅταν στῆς ὕπαρξῆς σου τὸ στερέωμα,
ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης ἀνατείλει,
ἔβγα στὸ φῶς ἀγγὴ κ' ὁλόγυμνη
καὶ δέξου στὴ μορφὴ καὶ στὴν ψυχή σου
τοῦ πύρινου φιλιοῦ του
τὸ καθρέφτισμα.

10)12)39, Μελίσσια.

Ἕνας πρόλογος

Ο ΤΖΩΝ ΓΚΑΛΣΓΟΥΟΡΘΥ ΚΑΙ Ο «ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ»

τῆς κ. Σοφίας Μαυροειδῆ-Παπαδάκη

(Σὲ λίγες μέρες πρόκειται νὰ κυκλοφορήσει σὲ ἰδιαίτερο τόμο τὸ μυθιστόρημα «Ὁ Ἰδιοκτήτης» τοῦ Τζὼν Γκαλσγουόρθυ, ποὺ μεταφρασμένο ἀπὸ τὴν κ. Σοφίαν Μαυροειδῆ-Παπαδάκη, δημοσιεύτηκε, καθὼς εἶναι γνωστό, πέρυσι σ' ἐπιφυλλίδα στὸ περιοδικὸ «Νέα Ἑστία». Ἀπὸ τὴν ἔκδοση αὐτὴ δημοσιεύουμε παρακάτω ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν πρόλογο τῆς μεταφράστριας καὶ ἐκλεκτῆς μας συνεργάτιδος κ. Παπαδάκη:)

Τὸ ἔργο τοῦ Τζὼν Γκαλσγουόρθυ, ἀπὸ τὰ σημαντικότερα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας, εἶναι, στὸ σύνολό του ἡ ἱστοποιΐα τῆς ἀγγλικῆς ζωῆς, ὁ καθρέφτης τῆς ἀγγλικῆς ἀστικῆς κοινωνίας.

Μιὰ ἁλάκαιρη ἐποχή, ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες σὲ περιεχόμενο, ἀγαίνει ἀνάγλυφη μέσα ἀπὸ τὴ μεθοδικὴ παρατήρηση, τὴ λεπτὴ εὐαισθησία καὶ τὴν ἀριστοτεχνικὴ σύνθεση ποὺ ἀποτελοῦν τὶς κυριώτερες συγγραφικὲς ἀρετὲς τοῦ "Ἄγγλου μυθιστοριογράφου. "Ὅμως μιὰ ἐποχὴ δὲν ἔχει ὅρια ἐντελῶς ξεκεθαρισμένα κ' ἡ κοινωνία ποὺ γνωρίζουμε σὲ μιὰ πλέρια ἀνθηση, ἀπὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἀρχίζει νὰ παοακμάζει σιγὰ σιγὰ στὴν προέκτασή της μέσα στὸν εἰκοστὸ καὶ ἀτάνει στὴν ἄλλη ἀκρότητα τῆς ἐξέλιξής της στὰ μετοπολεμικὰ χρόνια. Τὴν κοινωνία αὐτή, σ' ὅλη τὴ διακύμανσή της μὰ καὶ σ' ὅλο ἀχεδὸν τὸ πλάτος της καθεφτίζει στὸ πλούσιο ἔργο του, ὁ Τζὼν Γκαλσγουόρθυ ποὺ πέθανε τὸ 1933, ἀφοῦ τιμήθηκε μὲ τὸ Νόμπελ, ἕνα χρόνο προτέτερα.

Στὸ ἔργο του, «Οἱ Φαρισαῖοι τοῦ Ἡνσιοῦ» ἀνιχνεύζει σὲ μιὰ γενικὴ ἄποψη τὸ πλατὺ θέμα του. "Ὑστερα, προχωρώντας συστηματικὰ στὴν ἀνάπτυξή του, μᾶς δίνει σ' ἕνα τετράπτυχο – κάθε βιβλίο ἔχει τὴν αὐτοτέλειά του – τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἰδιαίτερα τὴν ἀστικὴ καὶ μεναλοαστικὴ τάξη κ' ἔ,τι ὁπόμεινε ἀπὸ τὸ Gentry, τὴν ἀριστοκρατία ποὺ κυβερνοῦσε. Στὸν «Ἰδιοκτήτη» περιγράφει τοὺς μεγαλοαστοὺς, τὸν κόσμο τῶν ἐλεύθερων ἐπαγγελμάτων, στὴν «Ἀγροτικὴ Ἔπαυλη» τοὺς πλούσιους γαιοκτήμονες, στὴν «Ἀδερφωσύνη» τοὺς διανοούμενους καὶ συγγραφεῖς καὶ στὸν «Πατρίκιο» τὴν ἀριστοκρατικὴ τάξη.

"Αν ὅμως οἱ τρεῖς τελευταῖες κοινωνικὲς τάξεις μπόρεσαν νὰ χωρέσουν, στὶς σοφιαστικώτερες γραμμὲς καὶ στὴ μικρὴ σχετικὰ ἐξελικτικὴ τους πορεία, μέσα σ' ἕνα βιβλίο, ἡ πρώτη, ἡ ζωτικώτερη καὶ πλατύτερη μέσα σ' ὅλες τὶς κοινωνίες, ζητοῦσε νὰ ξεπεράσει τὰ σύνορα μιᾶς συνθετικῆς εἰκόνας κ' ὁ Τζὼν Γκαλσγουόρθυ ἔδωκε τὸ 1911 – 1933 τὴ συνέχεια τοῦ «Ἰδιοκτήτη» σὲ νουβέλλες, μυθιστορήματα καὶ μιὰ συλλογὴ διηγημάτων ποὺ ὁλοκλήρωνε δευτερεύοντες ἥρωες. Ἡ πρώτη πενταλογία γράφτηκε ἀπὸ τὸ 1906 ὡς τὸ 1922 καὶ πῆρε τὸν τίτλο «The Forsyte Saga» ποὺ προορίζοταν ἀρχικὰ γιὰ τὸν «Ἰδιοκτήτη» καὶ ποὺ σημαίνει ὁ θρόλος, ἡ ἱστοποιΐα ἀμως δὲν τέλειωσε οὔτε μὲ τὰ πέντε αὐτὰ ἔργα. Συνεχίστηκε σὲ μιὰ δεύτερη πενταλογία μὲ τὸ γενικὸ τίτλο «A Modern Comedy» (1922 – 1928) κ' ἐξαντλήθηκε τέλος σὲ μιὰ τριλογία «End of the Chapter» (1929–1935). Ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ποὺ, παράλληλα μὲ τὴ μεγάλη αὐτὴ σειρὰ, ζωντανεύει μερικὰ δευτερεύοντα πρόσωπα τοῦ ἐπικοῦ κύκλου, ἔχει τὸν τίτλο «On Forsyte 'Change» κ' ἐδημοσιεύτηκε τὸ 1933.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μεγάλη αὐτὴ σειρὰ τῆς «Forsyte Saga» ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πληρέστερη σύνθεση τοῦ Τζὼν Γκαλσγουόρθυ, ὁ "Ἄγγλος συγγραφέας ποὺ γενήθηκε τὸ 1867 καὶ μόνο τὸ 1900 δημοσίευε τὸ πρῶτο του ἔργο «Villa Roubeln», ἔγραψε πλήθος ἄλλα μυθιστορήματα καὶ διοκτήτη», ἐνσάρκωση τῆς Ὁμορφιᾶς, ξένη ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν Φορσάϊτ, ἀπόμακρη κ' ὅμως δυνατὴ σ' ἀχτινοβολία, ἀπλώνει τὴ γοητεία της πάνω στὸν κόσμο αὐτό τῆς βουλιάς καὶ τῆς τῆς πλουτοκρατικῆς μανίας ποὺ προσπαθεῖ νὰ ρυθμίζει τοὺς παλμοὺς τῆς καρδιᾶς μὲ τὸ χρονόμετρο τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς λογικῆς. Ὁ ἀναγνώστης δὲ θλέπει τὴν Εἰρήνη παρὰ μέσα ἀπὸ τὴν ἀτσθηση καὶ τὴ σκέψη, τὴν ἰδιοσυγκρασία, μποροῦμε νὰ ποῦμε, τῶν ἡρώων τοῦ ἔργου καὶ μαντεύει τὴ γοητεία της καὶ τὸ θέλγητρό της, μόνο ἀπὸ τὸν Πλιγγο ποὺ τοὺς προκαλεῖ κ' ἀπὸ τὸν πόνο ποὺ νοιώθουν σὰν ἀνακαλύπτουν πῶς δὲν μποροῦν νὰ τὴν κυβερνήσουν κ' ἐκείνη σὰν τὴν ἄλλη τους ἰδιοκτησία καὶ πῶς τοὺς ξεφεύγει, παρὰ τοὺς κοινωνικοὺς κ' οἰκονομικοὺς δεσμοὺς ποὺ τὴν ἔκαμαν κτῆμα τους.

Καὶ τὸ θέμα αὐτὸ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κυριώτερη γραμμὴ τοῦ «Ἰδιοκτήτη» καὶ κλείνει ὁλότελα τὸν πρῶτο καὶ οὐσιαστικώτερο κύκλο τοῦ ὅλου ἐπικοῦ ἔργου, συνεχίζεται στὴ Φορσάϊτ Σάγκα σ' ἄλλα ποδόσσια, σ' ἄλλα περιστατικὰ, σ' ἄλλες συγκρούσιες ἀντιθέσεις ποὺ μόλις μέσα ἀπὸ τὴν πλούσια ποικιλία τους ἀναδίνεται πάντα, ἡ δραματικὴ ἀγωνία πῶς ν' ἀντικρύσει ὁ μικρὸς ἄνθρωπος, μὲ τὴν περιορισμένη δυναμικότητα καὶ τὸ στενεμένο ἀπὸ χίλιες συμβατικότητες πνεῦμα, τὶς ἀκατάδλητες μεγάλες δυνάμεις ποὺ κυθερνοῦν τὴ Ζωή.

Νὰ, γιατὶ τὸ ἔργο αὐτό, μ' ὅλο ποὺ ἔχει ἀποκλειστικὴ ἐυπνεοσή τοῦ τὴ ζωὴ τῆς Ἀγγλίας, καὶ μάλιστα τὸ πιὸ ἀγγλικὸ τμῆμα τῆς κοινωνίας, τὴν καρδιὰ καὶ τὴ δόναιμη τοῦ Σίτυ, ξεπερνᾶ τὰ σύνορα τῆς πηγῆς τοῦ καὶ παίρνει παναθρώπινο ἐνδιαφέρον. Γιατὶ οἱ ἥρωές του, μ' ὅλο ποὺ εἶναι πολὺ "Ἄγγλοι, ἀνήκουν στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία κ' ἡ τάση τους νὰ κυνηγοῦν τὸ συμφέρον τους δὲν εἶναι ἄγνωστη καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς γῆς. Ὁ Σόμς Φορσάϊτ ποὺ, ὅπως λέει ὁ Γάλλος κριτικὸς Γκουιὸ, εμὴ μπορώντας νὰ κατακτήσει τὴ γυναῖκα ποὺ θεωρεῖ κτῆμα του γιατὶ τὴν ἀγόρασε μὲ τὸ γάμο, βρίσκεται ὑπερδεμένος σ' ἕνα μάταιο κυνηγητὸ τοῦ ὁραίου», ὁ γέρο Τζόλιον ποὺ μὲ τὴν ὀνειροπόληση καὶ τὶς φιλοσοφικὲς διαθέσεις καταφέρει συχνὰ ν' ἀνυψώνεται πάνω ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τοῦ εἴδους του, ὁ μεναλόσωμος καὶ πρωτόγονος Σουΐθν ποὺ, ξεχνώντας τὴν ἀποπληξία ποὺ τὸν ἀπειλεῖ, περηφανεύεται γιὰ τ' ἄλογα καὶ τὰ κρεατά του, κ' ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀριστοτεχνικοὶ τύποι ποὺ μᾶς δίνουνται, καθένας μεσ' τὸ καθοῦκι του—τὸ περιβάλλον περιγράφεται μὲ σχολαστικὴ λεπτομέρεια, ἀπαραίτητη πάντα ἀπὸ διαγραφὴ τύπων— δὲν εἶναι κόσμος ἐξωτικὸς. Ἐξένος πρὸς τὴν ἀνθρώπινη πεῖρα. Μᾶς εἶναι γνωστὸς γιατὶ καμμιὰ κοινωνία. καμμιὰ ἐποχὴ, δὲν εἶναι ποτὲ τόσο νέα ἄσο νομίζουμε.

«Ἡ ἀνθρώπινη φύση. κύτω ἀπὸ ἀλλοιώτικες ἀξιώσεις καὶ διαφορετικὰ φορέματα, εἶναι καὶ θάναι πάντα. Λίγο ἢ πολὺ, ἕνας Φορσάϊτ κάτω τὸ κάτω-κάτω μπορεῖ νἄναι καὶ γεμάτορο ζῶο», λέει ὁ Γκαλσγουόρθυ στὸν πρόλογο ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω... Καὶ στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ στὴ Γαλλικὴ μετάφραση καταλήγει: «Εἶναι δύσκολο σ' ἕναν "Ἄγγλο νὰ μαντέψει ποιὰ τυπικὴ ἀξία θὰ ἀποφέρουν οἱ ἥρωές του σὲ μιὰν ἄλλη χώρα. Μὰ ὑποπτεύεται πῶς σ' ὅλες τὶς πλούσιες κοινωνίες ὑπέρχουν Φορσάϊτ. Μπορεῖ νἄναι λίγο αἰνιγματικοὶ μὰ ἔτσι, ὡς εἶναι, τοὺς ἐμπιστεύεται ὁ δημιουργός τους στὴν καλωσύνη τοῦ ἀναγνώστη».

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΣΠΥΡΟΥ ΞΑΝΘΑΚΗ
"Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ„
ΠΟΙΗΜΑΤΑ.— ΔΡΧ. 25.

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ„
ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἓξη μῆνες » 100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιὰ ἕνα χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντὴς
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σαμάρα 6.

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΣΩΤ. ΛΑΜΜΑΚΟΣ
(Μόρων 3)

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γρ» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἐμβάσαμε πρὸς τὸ περιοδικὸ ν' ἀπευθύνεται στὸν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΟΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ
ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
«Κατὰ Φιλίππου Γ»
ΚΑΙ
«Πρὸς τὴν ἐπιστολήν»
ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ—
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ
Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή :
«Ὀχι μονάχα ἡ ἀρχαιότητα, παρὰ κ' οἱ νεότεροι χρόνοι θεωροῦν ἀπὸ ὅλους τοὺς Φ ι λ ι π π ι κ ο ύ ς τὸν Γ' σὰν τὸν καλλίτερο καὶ σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ δυνατοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένη. Ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὴν Ἁλικαρνασσὸ τὸν ἀποκάλεσε «μειζότερον τῶν κατὰ Φιλίππου δημηγοριῶν» Πόσο, πραγματικὰ, εἶνε ἀληθινὴ ἡ κρίση αὐτή, τὸ διαπιστώνουμε κ' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ἐνταῦτα, ποὺ μᾶς προκαλεῖ κ' ἐμᾶς πάρραων τόσοι αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἀνοιξη τοῦ 341, ὅταν πρωτοεκφωνήθηκε. Ὁ ἀκροατὴς νοιώζει σ' αὐτὸν, ὅσο ποτὲ πρίν, ὄχι μονάχα τὸν κίνδυνο ποὺ διατρέχει ἡ Ἀθήνα κ' οἱ ἄσοιοί της ἀπὸ τὸν Φίλιππο, ἀλλὰ ἡ Ἑλλάδα ὅλη. Γέρα ὅμως κ' ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀπομακρύνεται τὶς ὀλίγες ἐνέργειες καὶ τοὺς σκοτεινοὺς σκόπιὸς τῶν κακοκεφτῶν ἄλων τὰ εἰσχήν. Γιατὶ, ἔκως ἐ ἄνθρωπος μένει πάντα ὁ ἴδιος στὸ ἑαῦος, οἱ μόνιμες ἀξιοπρέπειες δὲν ἀλλάζουν. Τὰ ἄθρα, ἡ ἐπιχορία, ἡ ἐθνικὴ φιλία, ἡ ἐξαγορὰ τῶν συνειδήσεων, ἡ ἐσωτερικὴ ὁικονόμευση, ἦταν καὶ θὰ εἶναι τὰ ὅπλα ποὺ θὰ μετακτεῖζουνται γιὰ νὰ κατακτήσουν καὶ νὰ ὑποδουλώσουν ἕνα λαό.

Στὸν Γ' Φ ι λ ι π π ι κ ὸ ὁ Δημοσθένης γυρεύει νὰ ξυπνήσει τὶς κοιμωμένες συνειδήσεις καὶ τὰ νοιώσει τὶς δυνάμεις τῆς ἀντίστασης καὶ νὰ τὶς κατευθύνει, ὅσο ἀκόμα εἶναι καιρός, πρὸς τὸν ὑπέρτατο ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδας. "Ὅπως πολλοὶ Ἀθηναῖοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, κεραπλανημένοι ἀπὸ ρήτορες ποὺ ἀγωνιόμενους στὸν Φίλιππο, θαρρεῖν τὸν κίνδυνο μακριὰ καὶ ἀσφαλίσμένους τοὺς ἑαυτούς τους, ὁ Δημοσθένης μὲ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα τοὺς φανερώνει πῶς ἡ συμφορὰ εἶναι ἔτοιμη νὰ ξεπέσει πάνω τους. Τοὺς προκαλεῖ ν' ἀγωνιστοῦν γιὰ τὴν ἴδια τους σωτηρία καὶ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Ἐκκλησία του αὐτὴ δὲ στάθηκε δίχως ἀποτέλεσμα· οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειτα ἀπὸ λίγο, πῆγαν στὴν Εὔβοια κ' ἀνάτρεψαν τὸν τύραννο τὸ Ἀρεοῦ τὸν Φιλιστίδη, ποὺ ἦταν φίλος τοῦ Φιλίππου, κ' ἐπαναφέραν τὴ λαοκρατία στὴν πολιτεία αὐτή».

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΔΡΧ. 20

Στὶς ἐπαρχίες στέλνεται χωρὶς καμμιὰ ἐπιβάρυνση γιὰ τὴν ἀπλῆ ἀποστολὴ συστημένη δρχ. 25. Ἐμβάσματα μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ: Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ, ὁδὸς Ρήγα Παλαμήδη 4.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

—Μιὰ ἀπώλεια

Τὸ περασμένο Σάββατο πέθανε στὴν «Ἐθναγελισμὸ» ὁ ἐκλεκτὸς ἐκπαιδευτικὸς καὶ λογοτέχνης Μίλτος Κοντουρᾶς. Ὁ Κοντουρᾶς, ποὺ ὁ ξαφνικὸς θάνατός του λύπησε βαθύτατα ὅλους ἐκείνους ποὺ τὸν εἴχαν γνωρίσει προσωπικὰ καὶ εἶχαν ἐκτιμήσει τὸ ἐξαιρετικό του ἤθος, τὴν ψυχική του εὐγένεια· τὴν πνευματική του ἀνωτεροτάτη καὶ τὴν πλατειὰ του μόρφωση, γεννήθηκε στὴ Σχόπελο τῆς Μυτιλήνης τὸ 1859. Σπούδασε φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας καὶ ὕστερα ἀπὸ ὑπηρεσία στὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ Χίου καὶ στὸ Γυμνάσιο Μυτιλήνης στάθηκε στὴ Γερμανία τὸ 1923, ὅπου ἔμεινε τρία χρόνια καὶ εἰδικεύτηκε στὰ ἐκπαιδευτικά. Ὅταν γύρισε στὴν Ἑλλάδα, διορίστηκε διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Σερρῶν καὶ τὸ 1927 τοῦ Διδασκαλείου Θεμέλιον Θεσσαλονίκης. Τὸ 1930 διορίστηκε μέλος τοῦ πενταμελοῦς ἐκπαιδευτικοῦ γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ἔπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱδρυτὲς τῆς «Φοιτητικῆς συντροφιᾶς» καὶ ἐδημοσίευσε διάφορα φιλολογικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἔργα, ὅπως τὰ : «Ὁ Ἀρριστοτ. (1910), «Τὸ μπαλλασμμένο ἀγόρι» (1911) «Ὁ ποιητὴς Γρυπάρης» (1920), «Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς καὶ τὰ ἑλληνικὰ νειάτα» (1930) κ. ἄ. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, ἐδημοσίευσε σὲ διάφορα περιοδικὰ ἐκπαιδευτικὲς μελέτες, ποιήματα καὶ ἄλλα λογοτεχνήματα. Ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Μίλτου Κοντουρᾶ εἶναι μιὰ πραγματικὴ ἀπώλεια γιὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸ καὶ τὸν διανοούμενο κόσμο τοῦ τόπου μας, ποὺ στερήθηκε ἀπὸ μιὰ φωτισμένη συνείδηση καὶ μιὰν ἐκλεκτὴ διάνοια, ποὺ τὸ κέρασμά της ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία δὲν ἔμεινε δίχως ἀγαθὸς καρπός. Σ' ἄλλη σελίδα δημοσιεύουμε ἕνα σχετικὸ σημείωμα τοῦ φίλου του κ' ἐκλεκτοῦ συνεργάτη μας κ. Κ. Φριλίγγου, καθὼς καὶ ἄρθρο εἰδικὸ τοῦ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χ. Θεοδωρίδη.

—Μιὰ ὁμιλία στὴ Χίο

Τὸ γνωστὸ καὶ φιλοπρόοδο συμπατριώτης τῆς Χίου «ὁ Φιλοτεχνικὸς "Ομιλος» ὀργάνωσε τὴν περασμένη Κυριακὴ μιὰν ὡραία λογοτεχνικὴν ἀπογευματινὴ, γιὰ νὰ τιμήσει τὸν ἐνταῦτα κ. Μιτιτζὴν Μαλκάσην, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἔκδοσης τοῦ τελευταίου τόμου ποιημάτων του. Στὴ γιορτὴ αὐτὴ ποὺ σημείωσε ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία, μίλησαν ὁ γνωστὸς κριτικὸς κ. Θέμος Ἀθανασιάδης, κάνοντας ἀνάλυση τοῦ ἔργου τοῦ τιμώμενου ποιητὴ καὶ παρουσιάζοντας δέκα ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματά του. Ἰδιαίτερα στὴν ὁμιλία του αὐτὴν, ὁ κ. Ἀθανασιάδης ἐπέμεινε στὴν ἐξήγηση τοῦ φαινομένου ὅτι ὁ Μαλκάκης σ' ἕνα πλῆθος τραγουδιῶν του ἐπικαλεῖται τὸ θάνατο, ἀλλὰ κάθε φορὰ ἕνα νέον τρόπο θανάτου. «Ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου — εἶπε — τὸν γοητεῦει: ἁπλῶς σὰν μιὰ ρομαντικὴ περιπέτεια. Ὁ Μαλκάκης τραγουδᾶει τὸ θάνατο μὲ τὴν ἴδια χάρη ποὺ τραγουδᾶει τὴ ζωή. Πρόκειται γιὰ ἕνα ριφκινίδυνο λυρικὸ καπρίτσιο... Καὶ σκέπτομαι τώρα, μήπως δὲς αὐτὲς οἱ γραμμές, οἱ μουσικές ἐπιθωνάτιες σκηνοθεσίες, μήπως μαρτυροῦν ὅτι ὁ ποιητὴς μας δὲν ἦταν ποτὲ συναισθηματικὸς ἀπὸ πάθο θανάτου, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ πάθο εὐθανασίας. Ἐξετάζοντας ἔπειτα τὴ δεύτερη περίοδο τῆς παραγωγῆς του, εἶπε: «Νομίζω ὅτι ὁ Μαλκάκης εἶναι ὁ μόνος "Ἕλληνας ποιητὴς ποὺ φτάνοντας στὴν κρίσιμη ἡλικία, κατόρθωσε ν' ἀνανεωθεῖ. Εἶναι ὁ ποιητὴς μὲ τὶς δυὸ ἀνοίξεις.

—Τὰ 30 χρόνια μιᾶς φιλολογικῆς ζωῆς

Μὲ τὸν καρπάνιο τίτλο ἐκυκλοφόρησε τὶς μέρες αὐτὲς ὁ α' τόμος ἑνὸς εἰδικοῦ λευκώματος, ἀφιερωμένου στὴν ἐξέταση τοῦ ποιητικοῦ ἔργου καὶ τῆς τριανταχρονῆς φιλολογικῆς δράσης τοῦ ἰδιότυπου ποιητῆ, ἰατροφιλόσοφου καὶ συγγραφέα κ. Δημήτρη Γολέμη. Στὸ τεῦχος αὐτὸ συνεργάζονται μὲ διάφορα σημειώματα, ἄρθρα καὶ μελέτες γιὰ τὸ ποιητικὸ καὶ φιλολογικὸ ἔργο τοῦ κ. Γολέμη, οἱ Μ. Βαΐζάνος, Ρ. Γεωργιακόπουλος, Φ. Γιοφύλης, Κ. Γράβας, Γ. Γρηγόριος, Σ. Δάλλας, Ν. Δασκαλόπουλος, Δ. Δέλτας, Κ. Ζάμπας, Δ. Ζώτος, Σ. Θεοχαρίζης, Κ. Θρακιώτης, Ἀτλῆ Ἰακωβίδου, Ι. Καβῆς, Μ. Καλλον

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ, Περίοδος Β
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 177

ΑΠΟ ΤΟΥΣ „ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΣ" ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ (1)

Ἡ περιγραφή τῶν πολεμικῶν ἀρχηγῶν)

ΑΓΓΕΛΟΣ (ΚΑΤΑΣΚΟΠΟΣ)

Ἄκου τί κάνουνε οἱ ἐχθροί, καλὰ τά ξέρω,
καὶ γιὰ ποιὰ πύλη τράβηξε λαχνὸ καθένας.
Κι' ὅλα ὁ Τυδέας στὴν πύλη ἐμπρὸς τοῦ Προίτου
βροντάει, μὰ ὁ μάντης νὰ διαβεῖ δὲν τὸν ἀφήνει
τὸν Ἰσμηνὸ· γιατὶ δὲ στρέξανε οἱ θυσίες.
Κι' ὁ Τυδέας λυσσῶντας, γιὰ μάχη λιμασμένος,
στριγγοχουγιάζει, σὰν τὸν ὄφι μεσημέρι,
καὶ σφάζει μὲ βρισιὰ τὸ σοφὸ μάντη Οἰκλείδη
τὴ μάχη καὶ τὸ θάνατο πῶς δειλογλείφει.
Τέτοια ἀλυχτάει καὶ τρία βαθύσκιωτα λοφεῖα,
χαίτη στὸ κράνος, σεῖ, καὶ κάτου ἀπ' τὴν ἀσπίδα του
τὰ χαλκοκούδουνα τρομάρα ἀχοσημαίνουν·
κ' ἔχει περήφανο σημάδι στὴν ἀσπίδα
τὸν οὐρανό, φλογᾶτο ἀπ' ἄστρα, σκαλισμένο,
κι' ἀστραφτερὴ πανσέληνο στὴ μέση λάμπει,
τῶν ἀστρικῶν βασίλισσα, τῆς νύχτας μάτι.
Μέ τέτοια ξιππασμένη ἀρματωσιὰ χολομανῶντας,
στὸν ὄχτο ρυάζεται τοῦ ποταμοῦ, διψῶντας μάχη,
σὰν ἄτι, ὁποὺ ξαφρίζει τὸ λαχάνιασμα στὰ χαλινάρια
καὶ, σάλπιγγα ἀναμένοντας ν' ἀκούσει, ἀναφρουμάζει.
Σ' αὐτὸν ποιὸν θ' ἀντιτάξεις;.. Ποιὸς μπορεῖ τὶς πόλες
τοῦ Προίτου, ὅταν ἀνοίξουν, νὰ τὶς διαφεντέψει;

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Δὲν εἶμ' ἐγὼ ποὺ θὰ σκιαχτῶ ἁρματοστολίδια,
οὐδὲ πληγὲς ἀνοίγουν τὰ σημάδια, κι' οὔτε
δαγκᾶν κουδούνια καὶ λοφεῖα χωρὶς κοντάρι.
Κ' ἡ νύχτ' αὐτὴ ποὺ λὲς πῶς πάνω στὴν ἀσπίδα
λαμποκοπάει μὲ τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ, θὰ γίνει
ἴσως γιὰ κάποιονε, ταχιά, μὲ νόημα μάντις·
γιατὶ ἂν στὰ μάτια του, νεκροῦ, νύχτ' ἀποπέσει
σωστὰ καὶ δίκια τ' ὄνομά της θ' ἀληθέψει
κι' ὁ ἴδιος τὴν ἴδια του ντροπὴ θἄχει μαντέψει.
Μὰ στὸν Τυδέα ἀντίκρυ ἐγώ, τὸν ἄξιο ἐτοῦτο
γιὸ τ' Ἀστακοῦ θὰ στήσω, πρόμαχο τῆς πόλης,
ἀπὸ τρανὴ γενιὰ ποὺ τῆς Ντροπῆς τὸ θρόνο
τιμάει κι' ὀχτρεύεται τὰ φανταγμένα λόγια·
ὀργὸς σὰ αἰσχρὰ, μὰ φοβιτσάρης δέν τ' ἀρέσει νᾶναι·
ρίζα κρατάει ἀπ' τοὺς Σπαρτούς, π' ἄφησ' ὁ Ἄρης,
κ' εἶν' ὁ Μελάνιππος ἱππου πρὸς πάππου ντόπιος.
Τὰ ζάρια τοῦ Ἄρη θὰ τὸν κρίνουνε· μὰ τώρα
δίκαια ἡ γενιὰ τὸν στέλνει πρῶτο, ἀπὸ τὴ μάννα
ποὺ τὸν ἐγέννα τὸ ἐχθρικὸ νὰ διώξει δόρυ.

ΧΟΡΟΣ

Εἴθε οἱ θεοὶ τὴ νίκη νὰ χαρίζουν
στὸν προστάτη μου, ποὺ δίκαια τὸν ὁρίζουν
τῆς πόλης πρόμαχο· μὰ τρέμω ἐγὼ
μὴν αἱματοκύλιστους θανάτους ἴδῶ
τοὺς δικούς μου νὰ θερίζουν.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ἄμποτ' οἱ θεοί, σ' αὐτὸν ἐδῶ νίκη νὰ δώκουν·
ὁ Καπανέας, μετά, τὴν πύλη Ἠλέχτρα ἐπῆρε,
ἄλλος γίγας αὐτὸς πιὸ ἄγριος ἀπ' τὸν πρῶτο,
γαῦρος κι' ὁποὺ δὲ μοιάζει ἀνθρώπου ἡ ἔπαρσή του·
φοβέρες τρομερές, ποὺ ξορκισμένες νᾶναι,
λέει γιὰ τὰ κάστρα μας : τὴν πόλη θὰ κουρσέψει
θέλει ὁ θεὸς — δὲ θέλει, κι' οὔτε ἂν βροντοσκάσει
τοῦ Δία, στὰ πόδια του, ὁ θυμός θὰ τὸν κρατήσει·
τὶς ἀστραπές του καὶ τοῦ κεραυνοῦ τὰ βόλια
τὶς παρομοιάζει μὲ μεσημεριάτικη λιακάδα.
Κ' ἔχει σημάδι ἄντρα γυμνὸ καὶ πυροφόρο
μὲ δᾶδα ὁλόφλογη στὰ χέρια ἁρματωμένη,
καὶ χρυσᾶ γράμματα: «Τὴν πόλη σας θὰ κάψω!»
Σὲ τέτοιον ἄντρα στεῖλε... ποιὸς μπορεῖ μαζί του;
ποιὸς ἄφοβα τὴν καύχησή του θὰ ὑπομείνει;

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Κέρδος αὐτό, ποὺ κι' ἄλλο γεννᾶ κέρδος·
τοῦ νοῦ ποὺ παραδέρνει τῶν ἀνθρώπων
γίνεται ἀληθινὸς κατήγορος ἡ γλῶσσα.
Ὁ Καπανέας, προτοῦ νὰ δράσει, φοβερίζει·
τοὺς θεοὺς ἀψηφῶντας τὸ στόμα του γυμνάζει
μ' ἄθλια χαρά, κι' ὄντας θνητός, στὸν οὐρανὸ
τοῦ Δία βροντοφωνάζει φουσκωμένα λόγια·
μὰ δίκαια ἀπάνω του θὰ πέσει ὁ πυροφόρος
ὁ κεραυνός, ὁποὺ καθόλου δὲ θὰ μοιάζει,
πιστεύω, μὲ μεσημεριάτικη λιακάδα.
Κι' ὅλα σ' αὐτό, τὸ φαμφαρόνο, ἔχω ἀντιτάξει
παλληκάρι φωτιά, τὸ θεριὸ Πολυφόντη,
σίγουρο μετερίζι, πῶχει ἐκτὸς τῶν ἄλλων
θεῶν, τὴν Ἀρτέμιδα φύλακα καὶ προστάτη.

ΧΟΡΟΣ

Ὁποιος ξερνάει τέτοιες κατάρες, νὰ μὴ σώσει!
Σαΐτα κεραυνοῦ νὰ τὸν καρφώσει
πρὶν μέσα μπεῖ στὰ σπίτια καὶ στὸ δῶμα,
κι' ἀπ' τὸ παρθενικό μου στρῶμα,
μὲ δόρυ ἀγέρωχο, μὲ ξεσπιτώσει!

ΑΓΓΕΛΟΣ

Τώρα ποιὸς κλήρωσε μετὰ καὶ γιὰ ποιὰ πύλη
θὰ πῶ· ἀπ' τὸ χάλκινο ἀναγυρισμένο κρᾶνος
τρίτου τοῦ Ἐτέοκλου τρίτος ἐπῆβαε κλῆρος,
στὴ Νηστὴ πύλη μὲ τὸ λόχο νὰ χτυπήσει.
Καὶ γυροφέρνει τ' ἄτια, ποὺ φρουμάζουν μέσα
στὰ γκέμια, θέλοντας νἄχαν ριχτεῖ στὴν πύλη·
κι' ἄγρια σαλπίζουν οἱ χημοί, ποὺ τοὺς γεμίζει
τὸ φυσομανητὸ ποὺ βγαίνει ἀπ' τὰ ρουθούνια.
Κ' ἔχει φανταχτερὸ σημάδι στὴν ἀσπίδα
ἕναν ὁπλίτη ποὺ μὲ σκάλα σκαρφαλώνει
στὸν τοῖχο κάστρου ἀντίμαχου, νὰ τό κυριέψει·
κι' αὐτός, μ' ἀράδα γράμματα, βροντοφωνάζει
πῶς: οὔτ' ὁ Ἄρης δὲν τὸν βγάνει ἔξ' ἀπ' τὸ κάστρο!
Μὰ καὶ σ' αὐτὸν ἀντίκρυ στεῖλε ἀντίπαλο ἄξιο
νὰ σώσει ἀπὸ τὸ δουλικὸ ζυγὸ τὴν πόλη.

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Τοῦτον ἀμέσως θἄστελνα, μὰ κι' ὅλα φεύγει
μὲ τὸ καλό, πῶχει τὴν καύχηση στὰ χέρια,
τὸ Μεγαρέα, τοῦ Κρέοντα σπέρμα, ἀπ' τῶν Σπαρτῶν
τὸ γένος, ποὺ τὸ λυσσασμένο ἀλογοφρούμασμα
δὲ θὰ τὸν κάμει νὰ σαλέψει ἀπὸ τὴν πύλη·
ἀλλ' ἢ νεκρὸς στῆ γῆ τὰ θήλαστρα πλερώνει,
ἢ καὶ τοὺς δυὸ ἄντρες καὶ τὴν πόλη στὴν ἀσπίδα
λάφυρα πιάνοντας, τό πατρικό του θὰ στολίσει.
Τὴν καύχηση ἄλλου πές, καὶ τίποτα μὴν κρύβεις.

ΧΟΡΟΣ

Τὴ νίκη, ἄχ! τῶν σπιτιῶν μου πρόμαχε, γιὰ σένα
παρακαλοῦν οἱ εὐχές μου, κι' ὄλεθρο στοὺς ἄλλους·
κι' ὅπως φοβέρες καυχησάρες μὲ βλαμμένα φρένα
ρίχτουν στὴν πόλη, ἔτσι νὰ ρίξει ἀπάνω τους
ὁ Δίας ὁ Δίκαιος τὰ βλέμματα ὀργισμένα.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Τέταρτος ἄλλος, ποὔλαχε τὴν πύλη δίπλα
τῆς Ὄγκας Ἀθηνᾶς, μὲ σάλαγο ζυγώνει,
τ' ὄμορφο τοῦ Ἱππομέδοντα γιγάντειο μπόϊ,
ποὺ φεγγαριοῦ κούνησε ἀλώνι, τῆς ἀσπίδας
τὸ γύρο λέω, κ' ἐρρίγησα ὅλος, δὲν τὸ κρύβω·
κι' ὁ δουλευτής τοῦ σημαδιοῦ κοινὸς δὲν ἦταν
ποὺ τέτοια εἶχε δουλειὰ σκαλίσει στὴν ἀσπίδα:!
Τυφῶνα ποὺ ξεχύνει ἀπ' τὸ πυρόπονο στόμα
μαῦρο καπνό, διαχτυλιδένιο τῆς φωτιᾶς ἀδέρφι·
καὶ πλόκαμοι φιδιῶν περιπλεγμένοι στρώνουν
τοῦ δίσκου μὲ τὴ βαθουλὴ κοιλιὰ τὸ γῦρο.
Κι' ὁ ἴδιος ἔκραξε ἀλαλά, γιομᾶτος μένος,
κι' ὁρμάει στὴ μάχη σὰ Μαινάδα ἀγριομάτα,
Καλὰ φυλάξου ἀπ' τὶς δουλειὲς τέτοιου ἑνὸς ἄντρα·
κι' ὅλα στὴν πύλη, οἱ κομπασμοί του, φόβο σπέρνουν.

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Μὰ πρῶτα, πλάϊ στὴν πόλη καὶ κοντὰ στὴν πύλη
ἡ Ὄγκα Παλλάδα, τὴν παλάβρα του μισώντας,
θὰ διώξει τ' ἄγριο φίδι ἀπ' τὰ κλωσσόπουλά της·
κι' ὁ Ὑπέρβιος, τοῦ Οἴνοπου λεβεντογυιός, μὲ τοῦτον
διαλέχτηκε νὰ παραβγεῖ, κι' ἄλλο δὲ θέλει
παρὰ τὴ μοῖρα ν' ἀντικρύσει σ' ὥρα ἀνάγκης,
κι' οὔτε ἡ καρδιά, οὔτε στὴν εἰδῆ, οὔτε στ' ἅρματα ἔχει
ψεγάδι, κ' εὔλογα ὁ Ἑρμῆς τοὺς ἔχει σμίξει·
ἐχθρὸς μ' ἐχθρὸ θὰ συγκρουστοῦν αὐτὸς κ' ἐκεῖνος,
κ' ἐχθροὺς ἀπάνω στὶς ἀσπίδες θὰ συγκρούσουν
θεούς· γιατ' ἔχει τὸν πυρόπνοο τὸν Τυφῶνα
κεῖνος, κι' αὐτὸς τὸ Δία πατέρα στὴν ἀσπίδα,
στὸ θρόνο ὁλόρθο, μὲ τόν κεραυνὸ στὰ χέρια·
καὶ τό Δία κανεὶς δὲν εἶδε ἀκόμα νὰ νικιέται!

ΧΟΡΟΣ

Πιστεύω, αὐτὸς ποὺ στὴν ἀσπίδα κι' ἄγναντα στὸ Δία
τ' ἀποτρόπαιου δαίμονα τῶν ὑποχθονίων
εἰκόνα, τῶν ἀνθρώπων μίσημα, ἔχει βάλει,
καὶ τῶν θεῶν τῶν αἰωνίων,
μπροστὰ στὶς πόλες θὰ συντρίψει τὸ κεφάλι.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ θεὸς νὰ δώκει. Καὶ στὸν πέμπτο ἔρχομαι τώρα·
στὴν πέμπτη ἐμπρός, τὴ Βορεινή, τάχθηκε πύλη
σιμὰ στ' Ἀμφίονα, τοῦ γυιοῦ τοῦ Δία, τὸν τάφο
κι' ὀμώνει στὸ κοντάρι πόχει, καὶ μὲ πίστη
τιμάει πιὸ πάνω ἀπὸ θεὸ κι' ἀπὸ τὸ φῶς του,
τὴν πόλη μας, στοῦ Δία τὸ πεῖσμα, νὰ κουρσέψει·
ἔτσι μιλάει αὐτός, ἀπὸ βουνήσια μάννα
βλαστάρι ὠριόθωρο, παιδὶ μὰ ἀντρολεβέντης·
στὰ μάγουλά του μόλις ἔσκασε τὸ χνούδι
καί, μὲ τὶς νιότης τὸν ἀνθό, σγουρὸ βλασταίνει·
μὰ ὠμὴ καρδιά, μὲ τὸ παρθενικὸ δνομά του
ἀταίριαστη ἔχοντας, κι' ἄγρια ματιά, ζυνώνει,
ὁ Ἀρκαδηνός Παρθενοπαῖος. Κι' ἂς εἶναι ξένος,
δὲν ἦρθ' ὡς φαίνεται νὰ ἐμπορευτεῖ τὴ μάχη,
μὰ τὰ τροφεῖα γιὰ νὰ καλοπλερώσει στὸ Ἄργος,
κι' οὔτε τὸ δρόμο ποῦκαμε θὰ τὸν ντροπιάσει.
Καὶ τοῦτος δὲ ζυγώνει ἀκόμπαστα τὶς πόλες·
τῆς πόλης τὴ ντροπή, σὲ χαλκοδουλεμένη
ἀσπίδα — κυκλωτὸ χαράκι τοῦ κορμιοῦ του —
ἀνθρωποφάγα Σφίγγα καυφωτὴ μὲ τέχνη,
ἀστραφτερὴ κι' ἀνάγλυφη, ἑστριφογυρνοῦσε,
πδνα Θηβαῖο κάτ' ἀπ' τὰ νύχια της κρατοῦσε·
τὰ πιὸ πολλὰ γιὰ νὰ χτυπᾶν πάνω του βέλη.

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Ἀπ' τὸ θεό, κατὰ τὰ φρένα τους, νὰ τὄβρουν·
ἐξώλεις καὶ προώλεις θὰ ξολοθρευόνταν τότε
μαζὶ μ' ἐκείνους τοὺς ἀνίερους κομπασμούς των.
Ὅσο γιὰ τὸν Ἀρκαδηνό σου, ἄντρα μὲ χέρι
ποὺ ξέρει τὴ δουλειά του, δίχως κομποφάνεια,
τὸν Ἄχτορα ἔχω, ἀδέρφι τ' ἄλλου ποὺ πρὶν εἶπα·
αὐτὸς τὴ γλῶσσα δὲ θ' ἀφήκει δίχως φράχτες
νὰ ρέει δῶ μέσα καὶ τὴ συφορὰ νὰ θρέφει,
οὔτ' αὐτὸν πῶχει τοῦ θεριοῦ τὴ φριχτὴ εἰκόνα
στὴν ἐχθρικὴν ἀσπίδα, νὰ διαβεῖ τὰ τείχη·
μ' αὐτὴ σ' ἐκεῖνον θὰ κλαυτεῖ μένοντας ἔξω
ὅταν θὰ τρώει χτύπους πυκνοὺς, κάτω ἀπ' τὴν πόλη.
Κι' αὐτὰ ποὺ λέω, πρῶτα ὁ θεός, θὰ βγοῦν ἀλήθεια.

ΧΟΡΟΣ

Τὰ λόγια μοῦ τρυπᾶν τὰ στήθια,
τὴν τρίχα μου δρθια ἔχουν σηκώσει,
μεγάλα μεγαλόκραχτ' ἀπ' τὸ στόμα
ἀνόσιων νὰ γροικῶ. Ὁ θεὸς νὰ δώσει
στὸ χῶμα ἐτοῦτο νὰ γενοῦνε λυῶμα.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Τὸν ἔχτο λέω, ποὺ μυαλωμένος ἄντρας εἶναι
κι' ἀντρεῖος στὸν πόλεμο, τὸν Ἀμφιάραο τὸ μάντη·
αὐτὸς στὴν πύλη Ὁμολωΐδα ἐμπρὸς ταγμένος
χῦμα βρισίδι τὸν τρανὸ Τυδέα φορτώνει,
φονιὰ τὸν λέει, πῶχει τὴν πόλη ἀναστατώσει,
τὸν πιὸ γρουσούζη τοῦ κακοῦ δάσκαλο στ' Ἄργος,
τῆς Ἐρινύας τσιράκι, δοῦλο τοῦ θανάτου,
σύμβουλο, γιὰ ὅλα τοῦτα τὰ κακά, τ' Ἀδράστου·
Κ' ἔπειτα πάλε στρέφοντας στὸν ἀδερφό σου,
τὸν τρανὸ Πολυνείκη, μάτια γουρλωμένα,
στὰ δυὸ χωρίζοντας στὸ τέλος τ' ὄνομά του,
βαριὰ τοῦ κράζει· καὶ τοῦ λέει τὰ λόγια τοῦτα:'
«Δουλειὰ θεάρεστ' εἶν' αὐτή, κι' ὄμορφο ποῖημα
ποὺ νὰ τ' ἀκοῦν καὶ νὰ τὸ λὲν οἱ ἀπόγονοί σου,
ξένο στρατὸ μπάζοντας μέσα, νὰ κουρσέψεις
τὴν πόλη τῶν πατέρων σου καὶ τοὺς βωμούς της;
Τὰ δάκρυα τῆς μάννας ποιὸ θὰ τὰ στεγνώσει δίκιο;
Κ' ἡ πατρική σου γῆ, ἀπό σέ, μὲ τὸ κοντάρι
σὰν ἁλωθεῖ, πῶς θὲ νὰ γίνει σύμμαχός σου;
Ὅσο γιὰ μέ, τὸ χῶμα ἐτοῦτο θὰ λιπάνω,
κάτω ἀπ' τὸ χῶμα τὸ ἐχθρικὸ μάντης κρυμμένος·
μ' ἂς πολεμᾶμε· ἄδοξα ἐλπίζω νὰ μὴν πέσω.»
Τέτοια εἶπε ὁ μάντης, τὴν ὁλόχαλκην ἀσπίδα
σεμνὰ κρατώντας· καὶ σημάδι αὐτὴ δὲν εἶχε·
γιατ' ἥρωας ὄχι νὰ σφαντᾶ, μὰ νὰ εἶναι θέλει,
βαθὺ καρπολογώντας στὴν καρδιὰ του ἀγάλκι
ὁποὺ γενναῖες βουλὲς ἐκεῖθε ἀναβλασταίνουν.
Σ' αὐτὸν ἀντίκρυ, ἀντρείους καὶ φρόνιμους νὰ στείλεις
σοῦ λέω, τ' εἶν' ὅπλο φοβερὸ τῶν θεῶν τὸ σέβας.

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Τύχη κι' αὐτὴ τοῦ ψεύτικου ντουνιᾶ, ποὺ σμίγει
μὲ τοὺς ἀνόμους τῶν ἀνόμων δίκαιον ἄντρα.
Σ' ὅποια δουλειά, ἀπὸ συντροφιὰ κακὴ δὲν εἶναι
χειρότερο κανένα· προκοπὴ δὲ βλέπεις.
Ἂν θεοφοβούμενος κανεὶς μπεῖ σὲ καράβι
μαζὶ μὲ ναῦτες στὰ σκαριὰ γιὰ κάποιο ἀρῖμα,
βούλιαξε, πάει, μὲ τὸ θεόφτυστο σινάφι·
κι' ἂν δίκαιος ὄντας βρεθεῖ νἄχει συμπολῖτες
ἄσεβους καὶ μισόξενους, στὴν ἴδια ἀπόχη
πέφτει μοιραία, κι' ἀπ' τὸ μαστίγι χτυπημένος
τοῦ θεοῦ, π' ὅλους χτυπᾶ, χαμένος πάει.
Ἔτσι κι' ὁ μάντης τοῦτος, τὸ γυιὸ τοῦ Οἰκλέα λέω,
γνωστικός, δίκαιος, εὐσεβής, ἀντρεῖος, καὶ μέγας
μαζὶ προφήτης, μὲ τοὺς ἄνομους σμιγμένος,
καὶ τοὺς θρασύστομους αὐτούς, δίχως νὰ θέλει,
μ' αὐτοὺς ποὺ δρόμο ἀγύριστο ἔχουν πάρει,
στὸν Ἅδη ἀντάμα θὰ συρθεῖ, ἂν τὸ θέλει ὁ Δίας.
Αὐτός, θαρῶ, οὔτε κάν τὴν πύλη θὰ χτυπήσει,
ὄχι πῶς εἶν' δειλός καὶ δὲν τὸ λέει ἡ καρδιά του,
μὰ ξέρει πῶς στὴ μάχη πρέπει νὰ πεθάνει,
ἂν ἄκαρποι οἱ χρησμοὶ τ' Ἀπόλλωνα δὲν εἶναι·
ὡστόσο, κι' ἀντικρύ του, τὸν τρανὸ Λασθένη
μισόξενο φρουρὸ τῆς πόλης θ' ἀντιτάξω,
γέρο στὸ νοῦ, μὰ στὸ κορμὶ του ἀνθίζ' ἡ νιότη,
τὸ μάτι του ἀστραπὴ καὶ δὲν ἀργεῖ τὸ χέρι
ν' ἁρπάξει, ὅ,τι γυμνώσ' ἡ ἀσπίδα, μὲ τὸ δόρυ.
Κ' ἢ νὰ σιωπᾶ ἢ νὰ λέει τὰ σύγκαιρα τ' ἀρέσει·
μὰ τοῦ θεοῦ εἶναι δῶρο στοὺς θνητοὺς ἡ νίκη.

ΧΟΡΟΣ

Τὰ δίκαια παρακάλια μου γροικῆστε,
θεοί, καὶ δῶστε νὰ νικήσει ἡ πόλη—
τὴ νίλα τοῦ πολέμου στοὺς ἐχθροὺς γυρίστε.
Κι' ὁ Δίας, διώχνοντας ἔξω τὴν ὀρδή τους ὅλη,
νὰ τοὺς σκοτώσει μὲ τοῦ κεραυνοῦ τὸ βόλι!

ΑΓΓΕΛΟΣ

Τώρα τὸν ἕβδομο, στὴν ἑβδομη τὴν πύλη,
θὰ πῶ, τὸν ἴδιο σου ἀδερφό, ποιὰ καταριέται
κ' εὔχεται τύχη γιὰ τὴν πόλη· ἀφοῦ στὰ κάστρα
καβαλλικέψει ἀπάνω, κι' ἄρχοντα στὴ χώρα
τὸν κηρύξουν, καὶ παιάνα νίκης ἀλαλάξει,
μ' ἐσέ νὰ μετρηθεῖ, κ' ἡ δίπλα νὰ πεθάνει
σκοτώνοντάς σε, ἢ ζωντανὸς τῆς ἐξορίας του
τὴν ἀτιμία νὰ ἐκδικηθεῖ, ὅμοια διώχνοντάς σε.
Τέτοι' ἀλυχτάει καὶ τοὺς θεοὺς τῆς πατρικῆς του
γενέθλιας γῆς κράζει βοηθοὺς γιὰ νὰ ἐπιβλέψουν
πέρα γιὰ πέρα τὶς εὐχές του, ὁ Πολυνείκης.
Κ' ἔχει ὁλοκαίνουργη, ὁλοστρόγγυλην ἀσπίδα
κι' ἀπάνω της διπλὸ σημάδι καρφωμένο·
ὁλόχρυσο ἄντρα καστροπολεμίτη βλέπεις
ποὺ ἐμπρὸς σεμνόπρεπη τὸν ὁδηγάει γυναῖκα·
κι', ὡς λέει, εἶν' ἡ Δίκη, καὶ τὰ γράμματα μιλᾶνε:
«πίσω θὰ φέρω αὐτὸν τὸν ἄντρα καὶ τὴν πόλη
θὰ ξαναπάρει καὶ τὰ πατρικά του σπίτια»
Αὐτὰ σοφίστηκαν ἐκεῖνοι στὴν ἀσπίδα,
καὶ σκέψου ἐσὺ ποιὸν λὲς ἀντίκρυ του νὰ στείλεις·
ψεγάδι στὰ μαντᾶτα πῶφερα δὲ θἄβρεις
ποτέ, μὰ πρόμα ἐσὺ τιμόνεψε τὴν πόλη!

ΕΤΕΟΚΛΗΣ

Ὦ θεολυσσασμένη, κι' ἀπ' τοὺς θεοὺς μεγαλομίσητη
γενιὰ τοῦ Οἰδίποδα ὁλοδάκρυτη, γενιὰ μου!
ὤιμέ! οἱ κατάρες τοῦ πατέρα τώρα πιάνουν!
Μὰ οὔτε νὰ κλαίω, οὔτε νὰ δύρουμαι ταιριάζει
μὴ γεννοβοληθεῖ πιὸ ἀβάσταχτος ὁ θρῆνος.
Κι' αὐτός, ποδν' ὄνομα καὶ πρᾶμα, ὁ Πολυνείκης,
ταχιὰ θὰ μάθουμε τί ἔκαμε τὸ σημάδι,
κι' ἂν θὰ τὸν φέρουν πίσω γράμματα σ' ἀσπίδα
χρυσᾶ π' ἀπ' τῆς ψυχῆς τὸ χόχλο ἐξεχειλίσαν.
Ἴσως καὶ ναί, ἂν παράστεκε ἡ παρθένα Δίκη,
τοῦ Δία ἡ κόρη, στὰ ἔργα καὶ στοὺς στοχασμούς του·
μὰ οὔτε σὰ βγῆκε ἀπὸ τῆς μήτρας τὰ σκοτάδια,
οὔτε παιδί, οὔτε νειοβγαλμένο παλληκάρι,
οὔτε σὰ φούντωνεν ἡ τρίχα στὸ πηγοῦνι,
ἡ Δίκη ἐκαταδέχτηκε νὰ τοῦ προσυνέψει·
κι' οὔτ' ὅταν τὴν πατρίδα κακοβλάφτει
πιστεύω νὰ τοῦ παραστέκει στὸ πλευρό του,
ἀλλοιῶς, ὁλότελα θἄχε ντροπιάσει τ' ὄνομά της
ἡ Δίκη ἐκαταδέχτηκε νὰ τοῦ προσβλέψει
Μὲ τέτοια πίστη πάω, κι' ὁ ἴδιος ἐγὼ μαζί του
θὰ μετρηθῶ· ποιὸς ἄλλος θἄτανε πιὸ δίκιο;
ἄρχοντας μ' ἄρχοντα, κι' ἀδέρφι μὲ τ' ἀδέρφι,
κ' ἐχθρὸς μ' ἐχθρὸ θὰ συγκρουστῶ. Γρήγορα φέρτε
κνημίδες, σκέπη ἀπ' τὰ κοντάρια καὶ τὶς πέτρες.

... ...

ΤΑΚΗΣ ΜΠΑΡΛΑΣ

(1) Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ δημοσιεύουμε μᾶς παραχωρήθηκε ἀπὸ τ[illegible] μετάφραση τοῦ δράματος, ποὺ πρόκειται νὰ κυκλοφορήσει σὲ λί[illegible] μέρες, μὲ εἰσαγωγὴ καὶ κριτικὲς σημειώσεις τοῦ μεταφραστή, [illegible] σειρὰ τῶν «Ἀρχαίων Ἑλλήνων Συγγραφέων» τοῦ ἐκδοτικοῦ ο[illegible] Ζαχαροπούλου.

Ἔμμετρη ἀπόδοση τοῦ κ. ΤΑΚΗ ΜΠΑΡΛΑ